

ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุ
ผู้สอนธรรมศึกษา ในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

THE OPINIONS OF TEACHER AND STUDENTS TOWARD ROLES
OF MONKS TEACHING DHAMMA STUDIES IN THE SCHOOLS,
KAMPHAENGAEN DISTRICT, NAKHON PATHOM PROVINCE

พระครูโกศลธรรมรัตน์ (ประพันธ์ จิตตกรโ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุ
ผู้สอนธรรมศึกษา ในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

พระครูโกศลธรรมรัตน์ (ประพันธ์ จิตตโกโร)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**THE OPINIONS OF TEACHER AND STUDENTS TOWARD ROLES
OF MONKS TEACHING DHAMMA STUDIES IN THE SCHOOLS,
KAMPHAENGAEN DISTRICT, NAKHON PATHOM PROVINCE**

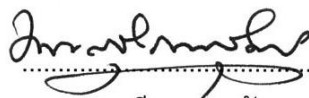
PHRAKHRUKOSOLTHAMMARAT (PRAPHAN JITTAKARO)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for The Degree of
Master of Arts
(Buddhist Management)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E. 2011

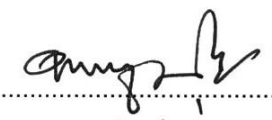
(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

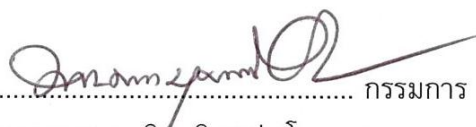
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับ
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

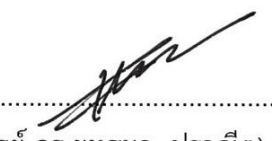

.....
(พระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ประธานกรรมการ
(พระวิสุทธิภัทรธาดา, Ph.D.)

..... กรรมการ
(ผศ.พิเศษ ร.อ.ดร.ประมาณเลิศ อัจฉริยปัญญากุล)

..... กรรมการ
(พระครูปริมาณุรักษ์, รศ.ดร.)

..... กรรมการ
(พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, ผศ.)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ยุทหนา ปราณีต)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ พระครูปริมาณุรักษ์, รศ.ดร. ประธานกรรมการ
พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ ผศ. กรรมการ
อาจารย์ ดร.ยุทหนา ปราณีต กรรมการ

ชื่อวิทยานิพนธ์	:	ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอน
	:	ธรรมศึกษาในโรงเรียน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
ผู้วิจัย	:	พระครูโกศลธรรมรัตน์ (ประพันธ์ จิตตโกโร)
ปริญญา	:	พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	:	
	:	พระครูปริมาณรักษ์, รศ.ดร., พ.ม. B.A., M.A., Ph.D.(Econ.)
	:	พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, ผศ., ปธ.๗., พธ.บ.(เกียรตินิยม
	:	อันดับ ๑), ศศ.ม., รป.ม.(การจัดการความขัดแย้ง)
	:	อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณีต พธ.บ., ร.บ., M.A., Ph.D.(Pol. Sc)
วันสำเร็จการศึกษา	:	๓๑ มีนาคม ๒๕๕๕

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม และ ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ศึกษาวิจัยโดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูและนักเรียนในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำนวน ๒๐๐ คน ซึ่งใช้วิธีการการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม โดยมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๔ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที (t-test)

ผลการวิจัย พบว่า

๑. ครู มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๐ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ครู มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในด้าน การเตรียมการสอน อยู่ในระดับ มาก ค่าเฉลี่ย ๔.๑๘ ส่วนด้านการดำเนินการสอน อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๓ และการวัดผลและการประเมินผลอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๗

๒. สำหรับนักเรียนมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๒ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา

ในด้านการเตรียมการสอน อยู่ในระดับ มากที่สุด ค่าเฉลี่ย ๔.๕๖ ส่วนด้านการดำเนินการสอน อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๔๗ และการวัดผลและการประเมินผลอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๕๗

๓.ครูและนักเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ในด้านการเตรียมการสอน ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนด้านการดำเนินการสอนและวัดผลและประเมินผล ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔.ผลการศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ พบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ได้แก่ จำนวนพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาที่ไม่เพียงพอ การเดินทางของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา การจัดเวลาในการเรียนการจัดทำแผนการเรียนการสอน ค่าตอบแทน รวมไปถึงสื่อการเรียนการสอนและการพัฒนาสื่อการสอนของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาที่ยังไม่ทันสมัย ได้แก่ การเพิ่มจำนวนพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา การจัดเวลาเรียนให้เหมาะสม การจัดประชุมร่วมกันของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาและผู้บริหาร โรงเรียน การเพิ่มค่าตอบแทน การจัดหาสื่อและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่ทันสมัย พระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษามีปัญหาในเรื่องการควบคุมดูแลเด็ก เพราะใจดีเกินไป

Thesis Title : The Opinion of Teachers and Students toward the Roles of Monks Teaching Dhamma Studies in the Schools, Kamphaengsaen District, Nakhon Pathom Province.

Researcher : Phrakhrukosonthammarat (Praphan Jittakaro)

Thesis Supervisory Committee

: Phrakhrupurimanurak, Assoc. Prof. B.A., M.A., Ph.D.(Econ.)

: Phramaha Boonlert Inthapanyo, Asst. Prof. Pali VII., B.A., M.A., M.P.A.,(Conflict Management)

: Dr.Yuttana Praneet, B.A., M.A., Ph.D. (Pol. Sc)

Date of Graduation : 31 / March / 2012

ABSTRACT

The main objectives of this research were : (1) to study the opinions of teachers and students the toward roles of monks teaching Dhamma studies in the schools, Kamphaengsaen District, Nakhon Pathom Province, (2) to study the comparation of teachers and students opinion toward the roles of monks teaching Dhamma studies in the schools, Kamphaengsaen District, Nakhon Pathom Province, and (3) to study the problems and suggestions to improve the roles of monks teaching Dhamma studies in the schools, Kamphaengsaen District, Nakhon Pathom Province. The survey research was carried out in this study.

The survey Research and employed in the research A group of samples for this research consisted of 200 teachers and students in the schools, Kamphaengsaen District, Nakhon Pathom Province, being drawn by stratified random sampling technique. The instrument for data collection in this research was questionnaire comprising check-list, rating scale and opened end question with the reliability value equal to 0.84 The programmed for social science research was employed for data analysis. The statistics used for it are frequencies, percentage, average means and standard deviation. To test the hypotheses, t-test was used.

The findings of this research are as follows :

1..The overall opinions of teachers toward roles of monks teaching Dhamma studies in the schools, Kampangsean District, Nakorn Pathom Province were found at highest level ($X = 4.50$). Having considered by each aspect, it was also rated at

the high levels at all aspects ranking from the most to the least in terms of means such as teaching preparation ($X = 4.18$), while teaching performance in the highest ($X = 4.53$) as measurement and evaluation ($X = 4.57$) respectively.

2. The overall opinions of students toward roles of monks teaching Dhamma studies in the schools, Kamphaengsaen District, Nakhon Pathom Province were found at highest levels ($X = 4.52$). Having considered by each aspect, it was also rated at the highest levels at all aspect ranking from the most to the least in terms of means such as teaching preparation ($X = 4.56$) while teaching performance in the high levels at ($X = 4.47$), measurement and evaluation was found to be highest level ($X = 4.57$).

3. On comparing the opinions of teachers and students toward roles of monks teaching Dhamma studies in the schools, Kamphaengsaen District, Nakhon Pathom Province, it was found that teachers had statistical different opinions toward roles of monks teaching Dhamma studies in teaching preparation aspect from those of students at 0.05, while teaching performance, measurement and evaluation did not differ.

4. Regarding to the problems and suggestions to improve roles of monks teaching Dhamma studies in the schools, Kamphaengsean District, Nakhon Pathom Province, it was found that were inadequate number of monks teaching Dhamma studies, learning time management and lesson plan making, less incentive, teaching materials and development of learning materials were not up to date, there was no unity in measurement and evaluation. Suggestions for improvement were noted as follows : Increasing the numbers of monks teaching Dhamma studies, transportation for monks teaching Dhamma studies should be provided, Managing time schedule, there should be meeting between monks teaching Dhamma studies and school administrators, more incentive, new teaching materials and media should provided.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี เพราะได้รับความเมตตากรุณาเป็นอย่างยิ่งจากบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยขออนุโมทนาขอบคุณ คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ พระครูปริมาณุรักษ์, รศ.ดร. ประธานคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, ผศ. และอาจารย์ ดร.ยุทธนา ปรานีต คณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่ได้ช่วยให้คำแนะนำแนวคิดและคำปรึกษาแก่ผู้ทำวิจัย จนได้เนื้อหาของวิทยานิพนธ์ที่ครบถ้วนสมบูรณ์

ขอขอบคุณและขออนุโมทนาขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง ๕ รูป/คน คือ พระมหาสมกลยาโณ, Ph.D., พระปลัดสามารถ ฐมธราโร, พระมหาโยตะ ปยุตโต, ผศ.ดร.รัชชนันท์ อิศรเดช และ ผศ.ประสิทธิ์ ทองอ่อน ที่ได้กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญ พร้อมได้ให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้ดียิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ พระวิสุทธิภัทรธาดา, Ph.D. ประธานกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ และขอเจริญพรขอบคุณ ผศ.พิเศษ. ร.อ.ดร.ประมาณเลิศ อัจฉริยปัญญากุล กรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้เมตตาอนุเคราะห์ให้ข้อเสนอแนะแก้ไขวิทยานิพนธ์เล่มนี้เป็นอย่างดี

ขออนุโมทนาขอบคุณคณาจารย์ทุกรูป/คน ในคณะสังคมศาสตร์ ที่ได้ถวายเป็นความรู้และเมตตาให้คำแนะนำสิ่งที่ดีแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างยิ่งตลอดมา

ขอขอบคุณพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาประจำสำนักงาน งานศาสนศึกษา วัดวังน้ำเขียว ผู้บริหาร ครูและนักเรียน โรงเรียนกำแพงแสนวิทยา โรงเรียนวัดวังน้ำเขียว โรงเรียนบ้านคลองตัน โรงเรียนบ้านดอนซาก (ทั้งฝ่ายประถมและมัธยมศึกษา) ที่ได้ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกรูป/คน และเจ้าหน้าที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่เอื้อเฟื้อข้อมูลและอำนวยความสะดวกในการสืบค้นข้อมูลต่างๆ เป็นอย่างดีและขออนุโมทนาขอบคุณ นายสุวิจักขณ์ อธิคมกุลชัย ครูโรงเรียนวัดวังน้ำเขียว ที่ช่วยเหลือในการวัดค่าเชิงสถิติและสละเวลาช่วยให้คำแนะนำที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง ขอเจริญพรขอบคุณบุพการี คือ โยมพ่อพัด คำกัก โยมแม่เกาะ คำกัก คุณความดี และคุณานุประโยชน์ของงานวิจัยนี้ ขอมอบเพื่อบูชาคุณบิดามารดา ครูอาจารย์ อุปัชฌาย์และพระพุทธรูปศาสนาที่ได้ให้ที่พักพิง จนสามารถสร้างประโยชน์แก่ตนเองและส่วนรวมตลอดไป

พระครูโกศลธรรมรัตน์

๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญแผนภูมิ	ฅ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย	๓
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย	๔
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากวิจัย	๕
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น	๖
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท	๑๕
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน	๒๒
๒.๔ การจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษา	๔๔
๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการสอนในพระพุทธศาสนา	๕๐
๒.๖ ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาหลักสูตรธรรมชาติศึกษา	๕๕
ในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม	
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๗
๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย	๗๐
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๗๑
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๗๑
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๗๑
๓.๓ เครื่องมือการวิจัย	๗๒
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๗๔
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล	๗๕

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔ ผลการศึกษา	๗๖
๔.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม	๗๗
๔.๒ ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม	๘๑
๔.๓ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาท ของพระผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม	๙๐
๔.๔ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ต่อบทบาทพระสอนธรรมศึกษา ในโรงเรียน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม	๙๓
๔.๕ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๙๕
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๙๖
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๙๗
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๑๐๑
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๐๕
บรรณานุกรม	๑๐๖
ภาคผนวก	๑๑๕
ภาคผนวก ก. รายนามผู้เชี่ยวชาญและหนังสือขอความอนุเคราะห์ ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ๕ ท่าน	๑๑๖
ภาคผนวก ข. ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)	๑๒๐
ภาคผนวก ค. หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบ ความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (Try out)	๑๒๕
ภาคผนวก ง. ผลการหาความสอดคล้องของแบบสอบถาม	๑๒๗
ภาคผนวก จ. หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๒๙
ภาคผนวก ฉ. แบบสอบถาม	๑๓๕
ประวัติผู้ทำวิจัย	๑๔๒

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๓.๑ แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	๗๒
๔.๑ จำนวน และคำร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามของครู	๗๗
๔.๒ จำนวน และคำร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามของนักเรียน	๗๙
๔.๓ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มี ตอบทบาทพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม	๘๐
๔.๔ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มี ตอบทบาทพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน อำเภอกำแพงแสน จังหวัด นครปฐม ด้านคุณธรรมและจริยธรรม	๘๑
๔.๕ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มี ตอบทบาทพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน อำเภอกำแพงแสน จังหวัด นครปฐม ความสามารถ ใน ด้านการสอน	๘๓
๔.๖ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียน ที่มีตอบทบาทพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน อำเภอกำแพงแสน จังหวัด นครปฐม	๘๗
๔.๗ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียน ที่มีตอบทบาทพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน อำเภอกำแพงแสน จังหวัด นครปฐม	๙๐
๔.๘ เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีตอบทบาทพระสอนธรรม ศึกษาในโรงเรียน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม	๙๑
๔.๙ เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีตอบทบาทพระสอนธรรม ศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐมในด้านการดำเนินการ สอน	๙๑
๔.๑๐ เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีตอบทบาทพระสอนธรรม ศึกษาในโรงเรียน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐมในด้านการวัดผลและ ประเมินผล	๙๒

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่

หน้า

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๗๐

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑.คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลัก โดยใช้ระบบย่อคำ ดังต่อไปนี้

พระสุตตันตปิฎก

ที.ปา. (บาลี)	=	สุตตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิภควคคปาฬิ	(ภาษาบาลี)
ที.ปา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิภควรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มกาวารวรรค	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคตตรนิกาย	ปัญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตุตก. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก	อังคตตรนิกาย	สตุตกนิบาต	(ภาษาไทย)

๒.การระบุเลขหมายพระไตรปิฎก

ในงานวิจัยฉบับนี้ได้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลักฐานในการอ้างอิง ซึ่งพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย จะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า. เช่น ขุ.ธ.(ไทย) ๒๕/๓๗/๓๗. หมายความว่า ระบุถึง สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท ฉบับภาษาไทยพระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๓๗ หน้าที่ ๓๗ เป็นต้น

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในอดีตนั้นมามุ่งเน้นการศึกษาด้านภาษาบาลีเป็นหลัก เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๕ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส เมื่อคราวปกครองวัดบวรนิเวศวิหารได้กำหนดหลักสูตรพระภิกษุและสามเณรขึ้นเพื่อให้เรียนหลักพระพุทธศาสนา ทั้งด้านหลักธรรม พุทธประวัติและพระวินัย ตลอดจนหัตถ์ธรรมดกวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๔๕๔ ได้ทรงปรับปรุงหลักสูตรใหม่ เพื่อใช้สำหรับสอนพระนวกะและได้โปรดให้จัดการสอบในส่วนกลางเป็นครั้งแรกในเดือนตุลาคมปีเดียวกัน โดยใช้วัดบวรนิเวศวิหาร วัดมหาธาตุและวัดเบญจมบพิตรเป็นสถานที่สอบวิชาที่สอบมีอยู่ ๓ วิชา คือธรรมวิภาค แต่งความกระทู้และแปลภาษามคธ เฉพาะท้องถิ่นทานในอรรถกถาธรรมบท จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๕๖ ได้ทรงปรับปรุงหลักสูตรใหม่อีกครั้งหนึ่งเพิ่มคิหิปฏิบัติเข้าในธรรมวิภาคและได้ขยายหลักสูตรขึ้นอีกระดับชั้นโทและชั้นเอก ดังมีหลักสูตรปรากฏในปัจจุบัน ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๗๒ พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหลวงชินวราลงสิริวัฒน สมเด็จพระสังฆราชเจ้า วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม ทรงเห็นว่าทรงขยายโอกาสให้ฆราวาสได้ศึกษาธรรมบ้างจึงมอบหมายให้คณะสงฆ์จัดการศึกษาหลักสูตรนักธรรมสำหรับฆราวาสขึ้น เรียกว่า “ ธรรมศึกษา ” เปิดชั้นแรกเป็นหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโทและธรรมศึกษาชั้นเอก ในปี พ.ศ. ๒๔๗๒ – ๒๔๗๔ ตามลำดับ^๑

จากการศึกษานั้น ทำให้เกิดผลดีในด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาหลายประการ เช่น ทำให้พระสงฆ์สามเณรมีความอดสาหะในการศึกษาเล่าเรียนมากขึ้นเพื่อมิให้มีความรู้ด้อยกว่าประชาชนที่เข้ามาศึกษาธรรมวินัย และให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาดียิ่งขึ้นซึ่งนับเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการเผยแผ่ศาสนา^๒ ปัจจุบันพระปริยัติธรรมแผนกธรรมนี้ แม่กองธรรมสนามหลวงเน้นการพัฒนาศาสนทายาทให้มีคุณภาพสามารถดำรงพระพุทธศาสนาไว้เป็นอย่างดี ทั้งถือว่าเป็นกิจการของพระสงฆ์ส่วนหนึ่งที่สำคัญยิ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยตั้งอดีตถึงปัจจุบัน^๓

^๑พระราชวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), “การศึกษาของคณะสงฆ์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ (รัชกาลที่ ๕ ถึง รัชกาลที่ ๗)”, ใน ๑๐๐ ปีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (๒๔๓๖ – ๒๕๓๖), (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๔๓๙.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๔๐.

^๓สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง, เรื่องสอบธรรมสนามหลวงแผนกธรรม พ.ศ. ๒๕๔๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๔), หน้า ๑๙๓ – ๑๙๕.

หลักสูตรปรีชาธรรมไว้น่าคิดว่า “การเรียนนักธรรมชั้นตรีก็ไม่หนักหนาอะไรเมื่อท่องหลักได้แล้วทุกอย่างก็สบายเพียงแต่ข้าพเจ้าไม่สามารถจะอ่านวินัยมุขเล่มหนึ่งของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิยญาณวโรรสซึ่งเป็นหนังสือเรียนวินัยนักธรรมชั้นตรีซึ่งท่านผู้ทรงนิพนธ์บรรยายไว้ดีมากมันควรจะใช้ในการศึกษาปรีชาธรรม ไม่ใช่กับผู้สำเร็จการศึกษามาเพียงชั้นประถมเท่านั้น”^๔

ถึงแม้ในหลักสูตรปัจจุบัน แม่กองธรรมสนามหลวงจะเน้นเพื่อให้ผู้ศึกษาได้มีความรู้พระธรรมวินัยระดับขั้นพื้นฐานและเปลี่ยนรูปแบบการทำข้อสอบของธรรมศึกษาจากแบบอัตนัยเป็นปรนัยแล้วก็ตามที่ แต่หลักสูตรหาเปลี่ยนแปลงไปตามไม่ จึงเกิดปัญหาความเลื่อมล้ำในการนำหลักสูตรไปสอนขึ้นและผลที่ตามมาผู้ศึกษาไม่ได้ประโยชน์อะไรจากการเรียนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้กล่าวถึงปัจจุบันการวางรากฐานในการพัฒนาประเทศมุ่งยึดคนเป็นสำคัญ ให้รู้จักคิดเป็น สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และสามารถพึ่งตนเองได้อย่างเหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในยุคโลกาภิวัตน์ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิต เพื่อเสริมสร้างศักยภาพให้กับตนเองที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของครอบครัว ชุมชน และสังคมไทย

จะเห็นได้ว่ารัฐนั้นให้ความสำคัญในการเผยแผ่ศาสนาธรรมโดยมุ่งประเด็นไปที่การพัฒนาบุคลากรทางศาสนาเป็นหัวใจหลักซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่นำหลักคุณธรรมและจริยธรรมเข้าไปสู่จิตใจของบุคคลซึ่งจะเป็นผู้พัฒนาชาติไปสู่ความเจริญในอนาคต

จากการแสดงบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนประจำสำนักศึกษาอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม มีประเด็นที่น่าสนใจศึกษา คือ เพื่อต้องการทราบความคิดเห็นของครูและนักเรียนแต่ละโรงเรียนที่มีต่อการแสดงบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาเป็นอย่างไร เพื่อต้องการทราบความคิดเห็นของครูและนักเรียน ที่มีต่อวิธีการถ่ายทอดในการจัดกิจกรรมว่ามีความเหมาะสมเพียงไรและต้องการศึกษาถึงความเหมาะสมของหลักสูตรตามความคิดเห็นของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาว่ามีความเหมาะสมเพียงไรกับวุฒิภาวะของนักเรียน

จากความเป็นมาและความสำคัญของข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมในโรงเรียนเพื่อที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาและปรับปรุงตัวเองของบุคลากรประเภทหนึ่งเพื่อเสนอเป็นแนวทางในการศึกษาหลักสูตร การเรียนการสอนธรรมศึกษา ให้สอดคล้องกับยุคปฏิรูปการศึกษาต่อไปในอนาคต โดยที่ผู้ศึกษาหวังว่าการวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางในการพัฒนาการสอนธรรมศึกษาของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับหลักสูตรการเรียนการสอนที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

^๔ พระราชรัตนโมลี, *ชีวิตลิขิตของกรรม*, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๕),

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก หนังสือ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาใน ๓ ด้าน ประกอบด้วย (๑) การเตรียมการสอน (๒) การดำเนินการสอน (๓) การวัดผลและประเมินผล

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ผู้วิจัยกำหนดตัวแปรในการศึกษา เป็น ๒ ประเภทได้แก่

๑) ตัวแปรต้น ได้แก่ สถานภาพ ซึ่งประกอบด้วย ครูและนักเรียน โดยศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของครูและนักเรียน ประกอบด้วย ปัจจัยส่วนบุคคลของครู คือ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ใน การทำงาน ตำแหน่งหน้าที่ โรงเรียนที่สังกัด และปัจจัยส่วนบุคคลของนักเรียน คือ เพศ ระดับชั้นประถมศึกษา อายุ โรงเรียนที่กำลังศึกษาอยู่

๒) ตัวแปรตาม ได้แก่ ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา จำนวน ๓ ด้าน คือ (๑) การเตรียมการสอน (๒) การดำเนินการสอน (๓) การวัดผลและประเมินผล

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูและนักเรียนในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำนวน ๕ โรงเรียน ซึ่งมีการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ได้แก่ ๑) โรงเรียนวัดวังน้ำเขียว ๒) โรงเรียนวัดบ่อน้ำจืด ๓) โรงเรียนบ้านคลองตัน ๔) โรงเรียนบ้านดอนซาก ๕) โรงเรียนกำแพงแสนวิทยา ซึ่งเป็นครูทั้งหมด ๑๙๔ คน และเป็นนักเรียนที่รับการสอนธรรมศึกษา ทั้งหมด ๓๐๐ คน รวม ๔๙๔ คน

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านสถานที่

สถานที่ ที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ โรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำนวน ๕ โรงเรียน ได้แก่ ๑) โรงเรียนวัดวังน้ำเขียว ๒) โรงเรียนวัดบ่อน้ำจืด ๓) โรงเรียนบ้านคลองตัน ๔) โรงเรียนบ้านดอนซาก ๕) โรงเรียนกำแพงแสนวิทยา

๑.๓.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนมกราคม – เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๔ ระยะเวลา ๖ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม อย่างไร

๑.๔.๒ ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม มีความแตกต่างกันหรือไม่

๑.๔.๓ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ในโรงเรียน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม มีอะไรบ้าง

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ในด้านการเตรียมการสอนแตกต่างกัน

๑.๕.๒ ครูและนักเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ในด้านการดำเนินการสอนแตกต่างกัน

๑.๕.๓ ครูและนักเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ในด้านการวัดผลและประเมินผลแตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ความคิดเห็น หมายถึง การแสดงออกทางด้านความรู้สึก ความเชื่อและการตัดสินใจต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยอาศัยความรู้ การรับรู้ประสบการณ์ ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ครู หมายถึง ครูในโรงเรียนสังกัดอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำนวน ๕ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนวัดวังน้ำเขียว, โรงเรียนวัดบ่อน้ำจืด, โรงเรียนบ้านคลองตัน, โรงเรียนบ้านดอนซาก และโรงเรียนกำแพงแสนวิทยา

นักเรียน หมายถึง นักเรียนสังกัด อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำนวน ๕ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนวัดวังน้ำเขียว , โรงเรียนวัดบ่อน้ำจืด, โรงเรียนบ้านคลองตัน, โรงเรียนบ้านดอนซาก และโรงเรียนกำแพงแสนวิทยา ที่เรียนประถมศึกษา

บทบาท หมายถึง ภาระที่พระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการ และแสดงออกในฐานะเป็นผู้รับผิดชอบในบทบาทนั้น ๆ

พระภิกษุ หมายถึง พระที่อยู่ในวัดวังน้ำเขียว ตำบลวังน้ำเขียว อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

พระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา หมายถึง พระภิกษุที่สอนธรรมศึกษาในโรงเรียน สังกัดอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนในสังกัดอำเภอกำแพงแสน จังหวัด นครปฐม ๕ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนวัดวังน้ำเขียว , โรงเรียนวัดบ่อน้ำจืด, โรงเรียนบ้านคลองตัน, โรงเรียนบ้านดอนซาก และโรงเรียนกำแพงแสนวิทยา

การเตรียมการสอน หมายถึง วิธีการหรือขั้นตอนและกระบวนการต่างๆ ในการรวบรวมเนื้อหาบทเรียน รวมทั้งการเตรียมความพร้อมของผู้สอน เพื่อให้ผู้สอนมีความพร้อมทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งจะทำให้การสอนดำเนินไปอย่างราบรื่น

การดำเนินการสอน หมายถึง อากัปกริยาในการสอน ลีลาการพูด การเขียน ลักษณะท่าทางที่แสดงออก การใช้ภาษาที่งดงามสละสลวยถูกต้องตามหลักภาษาไทย

การวัดผลและการประเมินผล หมายถึง การประเมินความสามารถของผู้เรียน ก่อนหรือหลัง ที่ได้ผ่านการเรียนมาแล้ว นอกจากนี้การวัดผลและการประเมินผลยังสามารถสะท้อนกลับไปยังผู้สอนด้วยว่า ผู้สอนสามารถทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจสิ่งที่เรียนมากน้อยเพียงใด ทั้งนี้เพื่อให้ผู้สอนได้มีโอกาสดำเนินการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพการสอนให้ดีขึ้นต่อไป

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัด นครปฐม

๑.๗.๒ ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

๑.๗.๓ ทำให้ทราบปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัด นครปฐม

๑.๗.๔ ผลการวิจัยที่ได้ผู้บริหารหรือผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปเป็นแนวทางในการปรับบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของครูและนักเรียน เพื่อให้การจัดการสอนธรรมศึกษามีประสิทธิภาพมากขึ้น

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ผู้ศึกษาได้รวบรวมแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องที่จะทำการศึกษา ดังนี้

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับการสอนในพระพุทธศาสนา

๒.๕ ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาหลักสูตรธรรมศึกษาในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น

๒.๑.๑ ความหมายของความคิดเห็น

จากการศึกษาค้นคว้าด้านวรรณกรรม เอกสารต่างๆ เกี่ยวกับความคิดเห็นนั้น ได้มีผู้ให้ความหมายของความคิดเห็นไว้หลายท่าน ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความคิดเห็น หมายถึง เป็นข้อพิจารณาเห็นว่าเป็นจริงจากการใช้ปัญญา และความคิดประกอบ ถึงแม้ว่าจะไม่ได้อาศัยหลักฐานพิสูจน์ยืนยันได้เสมอไปก็ตาม^๑

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า ความเห็น (ทิฏฐิ) หมายความว่า ความเชื่อถือ ลัทธิ ทฤษฎี ความเข้าใจตามนัยเหตุผล ข้อที่เข้ากับความเข้าใจของตน หลักการที่เห็นสมควร ข้อที่ถูกต้อง ข้อที่เชิดชูเอาไว้ความใฝ่นิยม หรือที่ปัจจุบันเรียกกันว่าค่านิยม รวมไปถึงอุดมการณ์ แนวทัศนะในการมองโลกและชีวิต ที่เรียกกันว่า โลกทัศน์และชีวทัศน์ต่างๆ ตลอดจนทัศนคติพื้นฐานที่สืบเนื่องมาจากความเก็บความเข้าใจและความใฝ่นิยมเหล่านั้น

^๑ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมสังคัมภีร์อังกฤษ – ไทย, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คพับลิชั่น, ๒๕๔๖), หน้า ๒๓๖.

ถ้าจะจัดเข้าเป็นพวกๆ ก็คงมี ๒ ระดับ คือ ความเห็น ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าว่า ดี ไม่ดี ควรจะเป็น ไม่ควรจะเป็น ไม่ควรจะเป็น เป็นต้น^๒

จำลอง เงินดี ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความคิดเห็น หมายถึง ความรู้สึกบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในลักษณะที่ไม่ลึกซึ้งเหมือนทัศนคติ ความคิดเห็นนั้นอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นการแสดงออกของทัศนคติก็ได้^๓

บุญเรียง ขจรศิลป์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความคิดเห็น หมายถึง การแสดงออกทางวาจาของเจตคติการที่บุคคลกล่าวว่าเขามีความเชื่อหรือความรู้สึกอย่างไรนั้น เป็นการแสดงความคิดเห็นของบุคคลนั้น ดังนั้น การวัดความคิดเห็นของบุคคลนั้น เป็นสิ่งที่เป็นไปได้^๔

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความคิดเห็น หมายถึง การแสดงออกซึ่งวิจาร์ณญาณที่มีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เป็นการอธิบายเหตุผลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความคิดเห็นมีลักษณะที่แคบกว่าทัศนคติเป็นสิ่งที่แสดงภาพความรู้สึกต่างๆไปเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ แต่ความคิดเห็นจะอธิบายเหตุผลเฉพาะ^๕

เรืองเวทย์ แสงรัตน ได้อธิบายว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกทางด้านความรู้สึกต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งด้วยการพูดหรือการเขียน โดยอาศัยพื้นฐานความรู้ประสบการณ์และสภาพแวดล้อมการแสดงความคิดเห็นนี้ อาจได้รับการยอมรับหรือปฏิเสธจากคนอื่นก็ได้^๖

สุดา ปานบ้านแพ้ว สรุปความคิดเห็นไว้ว่า คือ การแสดงออกของบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยเฉพาะ ด้วยการพูดหรือการเขียน ซึ่งในการแสดงออกนั้นจะต้องอาศัยพื้นฐานความรู้ประสบการณ์และพฤติกรรมระหว่างบุคคลเป็นเครื่องช่วยในการพิจารณาและประเมินค่าก่อนที่มีการตัดสินใจแสดงออก ซึ่งการแสดงออกความคิดเห็นนี้อาจจะเป็นไปทางเห็นด้วย

^๒ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๗๓๕ - ๗๓๖.

^๓ จำลองเงินดี, เอกสารคำสอนวิชาจิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๓๖), หน้า ๒.

^๔ บุญเรียง ขจรศิลป์, วิธีวิจัยการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : พิชญพรินตัง, ๒๕๓๔), หน้า ๗๘.

^๕ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา อินเตอร์เนชั่นแนล, ๒๕๓๒), หน้า ๒๕.

^๖ เรืองเวทย์ แสงรัตน, “ความคิดเห็นและความสนใจของนักเรียนเตรียมทหารเกี่ยวกับอัตราเพิ่มประชากรของประเทศไทย”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาประชากรศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๒), หน้า ๒๐.

หรือไม่เห็นด้วยก็ได้ ในบางสภาพการณ์ความคิดเห็นอาจจะอยู่ในลักษณะเห็นด้วยมากหรือเห็นด้วยน้อย^๙

สุชา จันทรเอม ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความคิดเห็น หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่เป็นลักษณะที่ไม่ลึกซึ้งเช่นเดียวกับทัศนคติ ซึ่งกล่าวโดยทั่วไปคนเราจะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันออกไปและความคิดเห็นก็เป็นส่วนหนึ่งของทัศนคติ^๙

กูดส์ ซี.วี. (Good, C.V.) ได้กล่าวว่า ความคิดเห็นหมายถึง ความเชื่อ ความคิด หรือการลงความเห็นเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยไม่สามารถบอกได้ว่า ถูกต้องหรือไม่^๙

โคเลสนิค (Kolesnik) ได้กล่าวไว้ว่า ความเห็นเป็นการออกซึ่งการตัดสินใจจากการประเมินค่า หรือทัศนะเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ^{๑๐}

แมรี แอล. กูด (Mary L. Good) ได้ให้ความหมายของความคิดเห็น (Opinion) ไว้หลายความหมาย ได้แก่^{๑๑}

๑) ความหมายทั่วไป หมายถึง ความเชื่อ ความคิดเห็น ข้อพิจารณา ความรู้สึกหรือทัศนะที่ยังไม่ได้รับการพิสูจน์อย่างแน่นอนและยังขาดน้ำหนักทางเหตุผลหรือการวิเคราะห์หรือกล่าวกว้างๆ ว่าได้ว่าเป็นไปได้มากกว่าความรู้

๒) ความหมายเฉพาะ หมายถึง การพิจารณาหรือการวินิจฉัยอย่างมีแบบแผนจากแหล่งข้อมูลหรือบุคคลที่เชื่อถือได้

๓) ความคิดเห็นสาธารณะ (Public Opinion) หมายถึง การพิจารณาหรือข้อวินิจฉัยรวมๆ ของกลุ่มคนในสังคมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ หรือข้อเท็จจริง

^๙สุดา ปานบ้านแพ้ว, “ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่สำนักงานประมาณที่มีต่อหลักเกณฑ์การพิจารณางาน / โครงการใหม่ปีงบประมาณ ๒๕๔๒ ของสำนักงานประมาณ”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒), หน้า ๓๙.

^๙สุชา จันทรเอม, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา อินเตอร์เนชั่นแนล, ๒๕๒๐), หน้า ๑๐๓ – ๑๐๔.

^๙Good, C.V., **Dictionary of Education**, (New York : McGraw-Hill Book Company, 1973), p. 338.

^{๑๐}Kolesnik, W.L., **Education Psychology Industry**, (Boston : Houghton Mifflin Company, 1970), p .320.

^{๑๑}Mary L. Good, **Integrating the Individual and the Organization**, (New York : wiley, 2006), p. 17.

ลูธาน ฟรีแมน (Luthans Freeman) ได้กล่าวว่า ความคิดเห็น หมายถึง ความพร้อมทางด้านจิตใจที่ตอบสนองต่อบุคคล สถานการณ์ วัตถุและความคิดเห็น โดยมีลักษณะที่คงที่แน่นอน ซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้และมีรูปแบบการตอบสนองอย่างเดียวกัน^{๑๒}

ไอแซค เอ.ซี. (Isaak, A.C.) ได้กล่าวว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกทางคำพูดหรือคำตอบที่บุคคลได้แสดงออกต่อสถานการณ์หนึ่งโดยเฉพาะจากคำถามที่ได้รับทั่วๆไป โดยปกติแล้วความคิดเห็นจะแตกต่างจากทัศนคติ คือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ ขณะที่ทัศนคติจะเป็นเรื่องทั่วไป ซึ่งจะมีความหมายที่กว้าง^{๑๓}

อนนิมัส (Anonymous) ได้กล่าวว่า ความคิดเห็น มีหลายความหมายได้แก่ ๑) ความเชื่อ ทัศนคติ การพิจารณา หรือการวินิจฉัย หรือการประเมินผลอย่างมีรูปแบบในใจเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ ๒) ความเชื่อที่มีน้ำหนักมากกว่าความรู้สึกในใจและมีน้ำหนักน้อยกว่าความรู้สึกที่แท้จริง หรือมุมมองที่เกิดขึ้นทั่วๆไป ๓) การแสดงออกถึงการพิจารณาหรือคำแนะนำอย่างมีรูปแบบโดยเฉพาะผู้เชี่ยวชาญหรือการแสดงออก เช่น การตัดสินใจ การพิจารณาคดี หรือ การวินิจฉัยอย่างมีรูปแบบด้วยเหตุผลกฎหมาย หรือหลักเกณฑ์ที่ขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจที่มีกฎหมายรองรับ^{๑๔}

สรุปได้ว่า ความคิดเห็น หมายถึง การแสดงออกทางด้านความรู้สึกหรือความเชื่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง ด้วยการพูดหรือการเขียน โดยมีอารมณ์ ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อมในขณะนั้น เป็นพื้นฐานประกอบการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น ในขณะนั้น ความคิดเห็นเป็นเรื่องของบุคคลอาจเปลี่ยนไปตามอายุ ประสบการณ์ หรือสภาพแวดล้อมก็ได้

๒.๑.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการคิดเห็น

จากการตรวจสอบเอกสารปรากฏว่า มีผู้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้หลายท่าน ดังนี้

กมลรัตน์ หล้าสุขษ์ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกที่เกิดจากความรู้สึกภายในต่างๆ ซึ่งความรู้สึกภายในนั้นอาจเป็นเพียงเจตคติ หรือความเชื่อ หรือความนิยมหรือถ้าจะกล่าวในลักษณะของพฤติกรรมในแง่ของจิตวิทยาก็กล่าว

^{๑๒} Luthans Freeman, **Organization Behavioral**, (Singapore : McGraw-Hill, 1995), p. 609.

^{๑๓} Isaak, A.C., **Scope and Methods of Political : An Introduction to the Methodology of Political Inquiry**, (Illinois : The Dorsey Press, 1981), p. 203.

^{๑๔} Anonymous, **Merriam - Webster's Collegiate Dictionary**, (Merriam-Webster incorporated : Massachusetts, 1996), pp. 12- 15.

ได้ว่าเจตคติ ความเชื่อ ความนิยมเป็นประพฤติกรรมภายในที่ไม่มีผู้ใดสังเกตหรือทราบได้นอกจากตัวเขาผู้นั้น แต่ความคิดเห็นพฤติกรรมภายนอกที่ผู้อื่นสามารถสังเกตหรือทราบได้อย่างชัดเจนดังนั้นคนที่ มี เจตคติหรือความเชื่อหรือค่านิยมอย่างหนึ่ง แต่ถ้าเขาไม่แสดงความคิดเห็นออกมา ก็จะไม่ผู้ใดทราบได้เลยว่าเขา มีเจตคติหรือความเชื่อหรือค่านิยมเช่นใด^๕

นพมาศ ธีรเวคิน ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่า ความคิดเห็นนั้นถูกจัดว่าเป็นมนุษย์ได้แสดงออกมา โดยการพูดหรือการเขียน มนุษย์นั้นจะพูดจากใจจริง พูดตามสังคมหรือพูดเอาใจผู้ฟังก็ตามแต่เมื่อพูดหรือเขียนออกไปแล้วก็ทำให้เกิดผลได้ คนส่วนใหญ่ มักจะถือว่าสิ่งที่มนุษย์แสดงออกมานั้นเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความเป็นใจ^๖

สุชา และ สุรางค์ จันทร์เอม ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่า ความคิดเห็นเป็นส่วนหนึ่งของทัศนคติ เราไม่สามารถแยกความคิดเห็น และทัศนคติออกจากกันได้ เพราะความคิดเห็นมีลักษณะคล้ายทัศนคติ แต่ความคิดเห็นแตกต่างจากทัศนคติตรงที่ทัศนคตินั้น เป็นความพร้อมทางจิตใจที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งทีอาจแสดงออกมาได้ทั้งคำพูดและการกระทำ ทัศนคติไม่เหมือนกับความคิดเห็นตรงที่ไม่ใช่สิ่งเร้าที่จะแสดงออกมอย่างเปิดเผยหรือตอบสนองอย่างตรงๆ และลักษณะของความคิดเห็นไม่ลึกซึ้งเหมือนทัศนคติ^๗

สุพัตรา สุภาพ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกของบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยเฉพาะการพูดหรือการเขียน ซึ่งในการแสดงออกนี้จะต้องอาศัยพื้นความรู้ ประสบการณ์ และพฤติกรรมระหว่างบุคคล ก่อนที่จะมีการตัดสินใจแสดงออก ซึ่งการแสดงออกนี้อาจได้รับการยอมรับหรือปฏิเสธจากผู้อื่นก็ได้^๘

อุทัย หิรัญโต ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่า ความคิดเห็นของคนมีหลายระดับ คือ อย่างผิวเผินก็มี อย่างลึกซึ้งก็มี สำหรับความคิดเห็นที่เป็นทัศนคตินั้นเป็นความคิดเห็นอย่างลึกซึ้งและติดตัวไปเป็นเวลานาน เป็นความคิดเห็นทั่วๆไปไม่เฉพาะอย่างและมีอยู่เป็นเวลานานสั้น เรียกว่าความคิดเห็นประเภทหนึ่งที่ไม่ตั้งอยู่บนรากฐานพยานหลักฐานที่เพียงพอแก่การพิสูจน์ มีความรู้แห่งอารมณ์น้อยและเกิดขึ้นได้ง่ายแต่ก็สลายตัวเร็ว^๙

^๕ กมลรัตน์ หล้าสูงรังษ์, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๗), หน้า ๑๗๔ – ๑๗๕

^๖ นพมาศ ธีรเวคิน, **จิตวิทยาสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๙๙.

^๗ สุชา และสุรางค์ จันทร์เอม, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐), หน้า ๑๐๔.

^๘ สุพัตรา สุภาพ, **สังคมวิทยา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒๒, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๙), หน้า ๑๓๒.

^๙ อุทัย หิรัญโต, **สังคมวิทยาประยุกต์**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙), หน้า ๗๗

นูนัลลี จัม ซี. (Nunally Jum C.) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่า ทั้งความคิดเห็นและทัศนคติเป็นเรื่องของการแสดงออกของแต่ละบุคคลต่อประชาธิปไตยทั่วไปต่อชนบทรรมนิยมประเพณีและการแสดงออกทางความคิดเห็นในรูปที่เกี่ยวกับตัวเขาและได้กล่าวต่อไปอีกว่า คำว่า ความคิดเห็นนั้นจะใช้ในเรื่องเกี่ยวกับการลงความเห็น (Judgment) และความรู้ (Knowledge) ในขณะที่ทัศนคตินั้นมักใช้กันมากในเรื่องที่เกี่ยวกับความรู้สึก (Feeling) และความชอบพอ (Preference) ท้ายที่สุดเขาได้สรุปว่า เรามักใช้คำว่าความคิดเห็นมากกว่าทัศนคติ^{๒๐}

เฟลด์ เอ็ม.พี.แมน (Feld M.P. man) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่า การสำรวจความคิดเห็น เป็นการศึกษา ความรู้สึกของบุคคล กลุ่มคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่ละคนจะแสดงความเชื่อและความรู้สึกใดๆ ออกมาโดยการพูด การเขียนเป็นต้น การสำรวจความคิดเห็นจะเป็นประโยชน์ต่อการวางนโยบายต่างๆ การเปลี่ยนแปลงนโยบายหรือการเปลี่ยนแปลงระบบงาน รวมทั้งในการฝึกหัดทำงานต่างๆด้วยเพราะจะทำให้การดำเนินงานต่างๆเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและเป็นไปตามความพอใจของผู้ร่วมงาน^{๒๑}

เฮอร์ล็อก อี (Hurlock E.) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นไว้ว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงออกด้านความรู้สึกสิ่งหนึ่งสิ่งใด เป็นความรู้สึกที่เชื่อถือไม่ได้บนความแน่นอนหรือความจริง แต่ขึ้นอยู่กับจิตใจบุคคลจะแสดงออกโดยมีข้ออ้างหรือการแสดงเหตุผลสนับสนุนหรือปกป้องความคิดเห็นนั้น ความคิดเห็นบางอย่างเป็นผลของการแปลความหมายของข้อเท็จจริง ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติเฉพาะตัวของแต่ละคน เช่น พื้นความรู้ ประสบการณ์ในการทำงาน สภาพแวดล้อมและ มีอารมณ์เป็นส่วนประกอบที่สำคัญ การแสดงความคิดเห็นอาจจะได้รับการยอมรับหรือปฏิเสธจากคนอื่น ๆ ก็ได้^{๒๒}

สรุปได้ว่า ความคิดเห็น เป็นการแสดงออกมาซึ่งการตัดสินใจจากการประเมินค่าหรือทัศนะเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะภายใต้ทัศนคติของแต่ละบุคคล ซึ่งในการแสดงความคิดเห็นนี้จะต้องอาศัยพื้นความรู้ ประสบการณ์ และพฤติกรรมระหว่างบุคคล เป็นเครื่องช่วยในการพิจารณาและประเมินค่า ก่อนการแสดงความคิดเห็นออกมา ซึ่งการแสดงออก

^{๒๐}Nunally Jum C., อ้างในพระครูปลัดทรงศักดิ์ กนฺตวิโร (บำรุงราษฎร์), “ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหาร วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์), (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๒.

^{๒๑}Fled M.P. man, **Psychology in the Industrial Environment**, (London : Butterworth and Co., Ltd., 1971), p. 3.

^{๒๒}Hurlock E., **Adolescent Development**, (New York : McGraw-Hill Book, 1995), pp. 145 – 148.

ความคิดเห็นนี้อาจจะเป็นในทางเห็นด้วยหรือไม่ก็ได้ ในบางครั้งความคิดเห็นอาจจะอยู่ในลักษณะเห็นด้วยมากหรือเห็นด้วยน้อย และเมื่อแสดงความคิดเห็นออกมาแล้วอาจได้รับการยอมรับหรือปฏิเสธจากผู้อื่นหรือไม่ก็ได้

๒.๑.๓ ความสำคัญของความคิดเห็น

ความคิดเห็นของบุคคลต่างๆ ล้วนมีอิทธิพลต่อบุคคลรอบข้างไม่มากนักน้อย ทั้งด้านความรู้สึกและการดำเนินชีวิต ดังเช่น

จิตรจําหนง สุภาพ ได้กล่าวถึง ความสำคัญของความคิดเห็นว่า ความคิดเห็นมีอิทธิพลครอบงำและมีบทบาทกำหนดวิถีชีวิตและสังคมของมนุษย์เป็นอย่างมาก สามารถนำชีวิตสังคมหรือ มนุษยชาติทั้งหมดไปสู่ความเจริญของงานหลุดพ้นหรือนำไปสู่ความเสื่อมความพินาศก็ได้ ดังจะมองเห็นในชีวิตของบุคคล ทิฐิ (ความเห็น) เป็นตัวชักจูงและกำหนดวิถีชีวิตทั้งในด้านรับเข้าและด้านแสดงออก กล่าวคือ จะมองเห็นโลกและชีวิตเป็นอย่างไรและจะปฏิบัติต่อโลกและชีวิตนั้นอย่างไร เริ่มตั้งแต่การแปลความหมายของประสบการณ์ที่รับเข้ามาใหม่อย่างไร จะตีค่าจะตัดสินวินิจฉัยอย่างไร จะหันไปหาหรือเลือกรับสิ่งใด ส่วนใด ในแง่ใด จะเห็นด้วยหรือไม่ จะอยู่ฝ่ายใดและชักนำแนวคิด การพูด การกระทำ ที่จะสนองตอบได้ แสดงปฏิกิริยาออกไปเองว่าจะเอาอย่างไร พูดหรือทำอย่างไรกับบุคคล สิ่งของ สภาพแวดล้อม หรือสถานการณ์นั้นๆ พร้อมทั้งสร้างเหตุผลประกอบสำหรับการที่จะพูดจะทำเช่นนั้น^{๒๓}

สรุปได้ว่า ความสำคัญของความคิดเห็น คือการศึกษาความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งแต่ละบุคคลจะแสดงออก ความเชื่อและความรู้สึกใดๆ ออกมาโดยการพูด หรือการเขียนเป็นต้น การสำรวจความคิดเห็นจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานด้านต่างๆ เพราะจะทำให้การบริหารงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถ้าจะทำให้สำเร็จและบรรลุเป้าหมายอย่างแท้จริง แล้วก็คงจะได้ความร่วมมือจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จึงจะทำให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

๒.๑.๔ หลักการวัดความคิดเห็น

ในเรื่องของการวัดความคิดเห็นนั้นได้มีผู้ให้หลักการไว้แตกต่างกัน ดังนี้

จิตรจําหนง สุภาพ ได้กล่าวไว้ว่า ลักษณะของความคิดที่ดี ความคิดที่ดีจนถึงขั้นเกิดปัญญา ประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ คือ การใช้ความคิดถูกวิธี การรู้จักความคิด การคิดเป็น การคิดที่มีระบบระเบียบ กล่าวโดยรวมๆ ก็คือ หมายถึง การรู้จักมอง รู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามที่ตั้งนั้นๆ มันเป็นของมัน คิดหาเหตุผล ค้นหาต้นตอหรือต้นเค้า สืบสาวให้ตลอดสายและ

^{๒๓}จิตรจําหนง สุภาพ, ทฤษฎีวิธีชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การพิมพ์พลชัย, ๒๕๔๔),

แยกแยะสิ่งนั้นๆ หรือปัญหานั้น ออกให้เห็นตามสภาวะและตามความสัมพันธ์สืบทอดแห่งเหตุปัจจัยโดยไม่เอาตักขณ อูปาทานของตนเข้าไปเกี่ยวข้อง^{๒๔}

วิเชียร เกตุสิงค์ ได้กล่าวถึงหลักการวัดความคิดเห็นว่า การใช้แบบสอบถามสำหรับวัดความคิดเห็นจะต้องระบุให้ผู้ตอบ ตอบว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับข้อความที่กำหนดให้แบบสอบถามประเภทนี้นิยมสร้างตามแนวคิดของลิเคอร์ท ซึ่งแบ่งน้ำหนักความคิดเห็นเป็น ๕ ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วยมาก เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ส่วนการให้คะแนนขึ้นอยู่กับใจความว่าจะเป็นปฏิฐาน (Positive) หรือนิเสธ (Negative) นอกจากนี้ ในการศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นนั้น สิ่งที่มีอิทธิพลที่ทำให้ความคิดเห็นแตกต่างกันประกอบด้วย ^{๒๕}

๑. การอบรมของครอบครัว อิทธิพลของครอบครัวมีมากกว่าปัจจัยอื่นๆ เพราะครอบครัวเป็นสถาบันสังคมแห่งแรกของบุคคล

๒. กลุ่มและสังคมที่เกี่ยวข้อง บุคคลเมื่ออยู่ในกลุ่มใดหรือสังคมใดก็จะมีความคิดเห็นทางเดียวกันและสังคมนั้นๆ กลุ่มเป็นส่วนผลักดันให้บุคคลมีการเรียนรู้

๓. วัฒนธรรม ประเพณี บุคคลเมื่อได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมและประเพณี ย่อมปฏิบัติไปตามประเพณีนั้นๆ และมักจะมีความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมและประเพณีของตนไปในทางที่ดี

๔. การศึกษา ระดับการศึกษามีอิทธิพลมากต่อการแสดงความคิดเห็นเพราะเป็นการจัดประสบการณ์ให้กับบุคคล

๕. สื่อมวลชน ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลมากต่อการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นของบุคคล เพราะจะเป็นสื่อในการสร้างความคิดเห็นด้านบวกและด้านลบได้

เบส เจ.ดับเบิลยู (Best, J.W) ได้กล่าวไว้ว่า ในการที่ผู้ใดจะแสดงความคิดเห็นออกมาั้นวิธีการที่จะใช้โดยทั่วไป คือ วิธีการตอบแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามได้เสนอแนะว่า วิธีที่ง่ายที่สุด ที่จะบอกถึงความคิดเห็นคือ การแสดงออกให้เห็นร้อยละของคำตอบในแต่ละ

^{๒๔} จิตรจำนง สุภาพ, ทฤษฎีวิธีชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การพิมพ์พลชัย, ๒๕๔๔), หน้า ๒๓๙.

^{๒๕} วิเชียร เกตุสิงค์, หลักการสร้างและวิเคราะห์เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้น, ๒๕๒๔), หน้า ๙๔ – ๙๗.

ข้อความ เพราะจะทำให้เห็นว่าความคิดเห็นออกมาในลักษณะใดและจะได้ทำตามข้อคิดเห็นเหล่านั้น^{๒๖}

สรุปได้ว่า การวัดความคิดเห็นนั้นสามารถที่จะวัดออกมาโดยใช้แบบสอบถามซึ่งมีทั้งแบบเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย กับแบบข้อความที่กำหนดให้ โดยนิยมตามแนวคิดของลิเคิร์ท ซึ่งจะแบ่งน้ำหนักความคิดเห็นเป็น ๕ ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วยมาก เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ตามแต่ความรู้คิดของแต่ละบุคคล

๒.๑.๕ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็น

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดเห็นนั้นมีองค์ประกอบอยู่หลายประการ เช่น สภาพแวดล้อม ดังนี้

จำเรียง ภาวิจิตร ได้กล่าวว่า สาธารณมติหรือมติชน หมายถึง ทศนะความรู้สึก และความคิดเห็นของประชาชนกลุ่มต่างๆ เฉพาะกลุ่มเกี่ยวข้องกับประเด็นใดๆ ก็ตามไม่ได้หมายความว่า จะต้องเป็นมติหรือความคิดเห็นของประชาชนทั้งหมดในประเทศ แต่เป็นความคิดเห็นของประชากรส่วนใหญ่ซึ่งเป็นผลมาจากสิ่งที่ยังตกลงไม่ได้ จำเป็นต้องมีการถกเถียงหาเหตุผลมาอภิปรายกันให้เห็นทั้งข้อดีและข้อเสียในที่สุดเกิดการตัดสินใจร่วมกันจนเป็นมติออกมา

คุณภาพของสาธารณมติหรือมติชนขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประเด็น ดังนี้^{๒๗}

การอภิปรายของสาธารณชน ซึ่งต้องมีความกระตือรือร้น มีประสิทธิภาพและสามารถเปลี่ยนมติไปในทิศทางหนึ่งทิศทางใดได้

๑. มีข่าวสารและข้อมูลที่เพียงพอ

๒. มีเสรีภาพในการคิดและการแสดงออก

๓. คุณภาพของความเป็นผู้นำที่ดี เพราะความคิดเห็นของผู้นำและผู้เชี่ยวชาญจะมีอิทธิพลต่อสาธารณมติ

๔. กลุ่มกดดันจะแสวงหาผลประโยชน์หรือข้อได้เปรียบจากการสนับสนุนของผู้มีอำนาจในสังคม

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อสาธารณมติ ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น

^{๒๖} Best, J.W., **Research In Education**, (Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice Hall Inc, 1997), p. 169.

^{๒๗} จำเรียง ภาวิจิตร, **สังคมวิทยา มานุษยวิทยาสำหรับครู**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักวิชาการมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, ๒๕๒๕), หน้า ๒๔๘.

๑. ภูมิหลังสังคม (Social Background) กลุ่มที่มีภูมิหลังแตกต่างกันโดยทั่วๆ ไปย่อมมีความคิดเห็นแตกต่างกันไปด้วย เช่น ความคิดเห็นระหว่างผู้สูงอายุกับผู้เยาว์ระหว่างสังคมชนบทกับสังคมเมืองและระหว่างผู้มีรายได้น้อยกับผู้มีรายได้สูง

๒. กลุ่มอ้างอิง (Reference Groups) โดยปกติจะคบหาสมาคมกันหรือกระทำสิ่งใดให้แก่ผู้ใดนั้นความคิดที่มักจะคำนึงก็คือมีอะไรร่วมกันได้หรืออ้างอิงกันได้ เช่น มีอาชีพแบบเดียวกัน เป็นสมาชิกศิษย์เก่าโรงเรียนเดียวกัน ซึ่งแต่ละคนย่อมกำหนดหรือระบุกลุ่มที่ตนเองเป็นสมาชิกหรือกลุ่มที่ตนเองมีความรู้สึกว่าคุณค่าตนเองอยู่ในกลุ่มและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ กลุ่มดังกล่าวมีอิทธิพลต่อสาธารณสมบัติ

๓. กลุ่มกระตือรือร้นและกลุ่มเฉื่อยชา (Active and Passive Groups) ผู้ที่สนใจและมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นใดประเด็นหนึ่งย่อมมีความกระตือรือร้นเป็นพิเศษและก่อให้เกิดกลุ่มผลประโยชน์ได้มากที่สุดและสามารถมีอิทธิพลต่อสาธารณะต่อมติโดยเฉพาะการจูงใจให้คนเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยในประเด็นต่างๆ ได้ซึ่งตรงกันข้ามกับกลุ่มเฉื่อยชาที่ไม่มีบทบาทอะไรต่อสาธารณสมบัติ^{๒๔}

สรุปได้ว่า ความคิดเห็นเป็นสิ่งที่แสดงออกทางความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยพิจารณา จากข้อเท็จจริง ประสบการณ์ สภาพแวดล้อม และบริบททางสังคมหรือวัฒนธรรมที่บุคคลประสบพบเจอ ทั้งนี้ความคิดเห็นอาจแสดงออกมาในรูปแบบของคำพูด การเขียน หรืออย่างใดอย่างหนึ่ง จากพื้นฐานความรู้ที่มีอยู่เดิมหรือประสบการณ์ที่ผ่านมา ความคิดเห็นของบุคคลจะมีระดับที่แตกต่างกันในความคิดเห็นขึ้นอยู่กับอายุและประสบการณ์ของผู้แสดงความคิดเห็นเป็นสำคัญ

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

เมื่อก้าวถึงบทบาทต้องคำนึงถึงหน้าที่เพราะว่าหน้าที่กับบทบาทจะมาด้วยกันเสมอ บทบาทจะเป็นอุปกรณ์ชี้วัดความสำเร็จหรือล้มเหลวของบุคคลผู้ดำรงสถานภาพต่างๆ ในสังคมได้ ซึ่งได้มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทไว้ดังต่อไปนี้

๒.๒.๑ ความหมายของบทบาท

บทบาทของบุคคลได้มีนักปราชญ์ นักวิชาการ ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้หลายท่าน ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าไว้ดังนี้

^{๒๔}จำเรียง ภาวิจิตร, สังคมวิทยา มานุษยวิทยาสำหรับครู, (กรุงเทพมหานคร : สำนักวิชาการมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๒๕), หน้า ๒๔๙.

ราชบัณฑิตยสถาน ให้ความหมายว่า บทบาท ไว้ว่าการทำตามหน้าที่ ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครูหรืออีกนัยหนึ่งก็คือ การแสดงพฤติกรรมตามบทบาทหรือตำแหน่งหน้าที่^{๒๙}

กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์ ได้กล่าวถึงความหมายของบทบาทสรุปได้ว่า “บทบาท หมายถึง การประพฤติปฏิบัติของบุคคลตามตำแหน่งและสถานภาพในสังคมนั้นๆ ถ้าตำแหน่งหรือสถานภาพเปลี่ยนไปบทบาทก็จะเปลี่ยนตามไปด้วยและถ้าบุคคลใดในสังคมมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมมากขึ้นเท่าใด บทบาทก็จะเพิ่มขึ้นมากเท่านั้น”^{๓๐}

งามพิศ สัตย์สงวน ให้ความหมายของบทบาท (Role) ว่า “เป็นการกระทำตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ สถานภาพและบทบาทมักเป็นของคู่กัน คือ เมื่อมีสถานภาพจะต้องมีบทบาทด้วยแต่ไม่เสมอไป ดังนั้น บทบาท คือพฤติกรรมที่คาดหวังสำหรับผู้ที่อยู่ในสถานภาพต่างๆ ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร (Role) เป็นบทบาทที่คาดหวังโดยกลุ่มคนหรือสังคม ทำให้ความสัมพันธ์มีการกระทำระหว่างกันทางสังคมได้ รวมทั้งสามารถพยากรณ์พฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นได้ เช่น ผู้มีตำแหน่ง เป็นพ่อจะได้รับการคาดหวังจากสังคมให้แสดงบทบาทหรือหน้าที่ต่างๆ ของพ่อ ซึ่งจะต้องเลี้ยง ปลูก สักเสียให้เล่าเรียนอบรมสั่งสอน ให้ความรักความอบอุ่นและอื่นๆ อีกเป็นต้น ตำแหน่งอื่นๆ ก็เช่นกัน เช่น ครู อาจารย์ เสมียน ภารโรง ต่างก็มีบทบาทที่คาดหวังจะต้องทำในฐานะที่ครองตำแหน่งต่างๆ เหล่านี้นั่นเอง”^{๓๑}

ณรงค์ เสียงประชา ได้ให้ความหมายว่า บทบาทเป็นพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลกระทำ^{๓๒}

ลือชา ธรรมวินัยสถิต ให้ความหมายของบทบาทในแง่ทางโครงสร้างของสังคมว่า บทบาท หมายถึง ภาระหน้าที่ ที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะพึงกระทำตามสถานภาพที่ตนดำรงอยู่เมื่อบุคคลใดได้เข้าไปมีสถานภาพหนึ่งๆ แล้วยอมแสดงบทบาทตามสถานภาพนั้นๆ สถานภาพและบทบาทจึงเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เปรียบได้กับเหรียญที่ต้องมี ๒ ด้านเสมอเมื่อสถานภาพเป็นตัวกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์นั้นมีความสอดคล้องกันและเป็นไปตาม

^{๒๙}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊คพับลิชชั่น, ๒๕๔๖), หน้า ๖๗๒.

^{๓๐}กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๖), หน้า ๕๐.

^{๓๑}งามพิศ สัตย์สงวน, หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา, ๒๕๓๘), หน้า ๙๖ – ๙๗.

^{๓๒}ณรงค์ เสียงประชา, มนุษย์กับสังคม, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๐), หน้า ๘๙.

แบบแผนที่กำหนด ดังนั้น บทบาทจึงเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของโครงสร้างทางสังคมประการหนึ่ง^{๓๓}

สมคิด เพ็งอุดม ได้กล่าวถึงความหมายของบทบาทตามแนวคิดของราล์ฟ (Ralp) ได้สรุปว่าสถานภาพเป็นฐานะหรือตำแหน่งซึ่งจะเป็นสิ่งที่กำหนดบทบาทของบุคคล ตำแหน่งและบทบาทจึงเป็นสิ่งที่ควบคู่กันไม่สามารถแยกออกจากกันได้เปรียบเสมือนเหรียญ คือ ถ้าด้านหนึ่งของเหรียญเป็นตำแหน่งอีกด้านหนึ่งของเหรียญก็เป็นบทบาท^{๓๔}

เหลือ เอกตะคุ ได้สรุปว่า บทบาท หมายถึง รูปแนวทางของการแสดงพฤติกรรม แสดงความคิดเห็น และการปฏิบัติของบุคคลตามตำแหน่งหน้าที่ ที่ได้รับจากสังคม เช่น ครูมีบทบาทหน้าที่การสั่งสอนให้ความรู้แก่นักเรียน^{๓๕}

อุทัย หิรัญโต ได้ให้ความหมายว่าบทบาท คือ หน้าที่ (Function) หรือ พฤติกรรมอันพึงคาดหวัง (Expected Behavior) ของบุคคลแต่ละคนในกลุ่มหรือในสังคมหนึ่ง ๆ บทบาทเป็นสิ่งที่กลุ่มหรือสังคมหรือวัฒนธรรมของกลุ่มหรือสังคมนั้นกำหนดขึ้น ฉะนั้นบทบาทจึงเป็นแบบแห่งพฤติกรรมของบุคคลในสถานะหนึ่งที่พึงมีต่อบุคคลในสถานะอีกอย่างหนึ่งในสังคมเดียว^{๓๖}

เลโอนาร์ด เบอร์โควิทซ์ (Leonard Berkowitz) ได้ให้ความหมายไว้ว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่คาดหวังของบุคคลผู้มีสถานภาพทางสังคมที่ได้รับมาหรือหมายถึงการกระทำที่บุคคลในสถานภาพนั้นแสดงออก^{๓๗}

สรุปได้ว่า บทบาท คือ การแสดงออกของบุคคลตามสถานภาพ ตำแหน่งและหน้าที่ ที่บุคคลนั้นดำรงอยู่ในสังคม ซึ่งบทบาทและหน้าที่นั้นไม่อาจจะแยกออกจากกันได้ เมื่อบทบาทของบุคคลเปลี่ยนไปหน้าที่ก็ต้องเปลี่ยนไปด้วยตามสถานภาพในสังคม

^{๓๓} ลือชา ธรรมวินัยสถิต, **มนุษย์กับสังคม**, (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : สถาบันราชภัฏเพชรบุรี, ๒๕๓๙), หน้า ๗.

^{๓๔} สมคิด เพ็งอุดม, “การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามทัศนะของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยในจังหวัดนครปฐม”, **ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๕), หน้า ๙.

^{๓๕} เหลือ เอกตะคุ, “บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนมัธยมศึกษา ในทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๗.

^{๓๖} อุทัย หิรัญโต, **สารานุกรมศัพท์สังคมวิทยา-มานุษยวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖), หน้า ๒๒๗.

^{๓๗} Berkowitz Leonard, **Social Psychology**, (Illinois : Scott Foresma, 1972), p. 20

๒.๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

จากการศึกษาและทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับบทบาท และทฤษฎีต่างๆ ได้มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทไว้ดังนี้

บทบาท เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่กระทำตามหน้าที่ ตำแหน่งและสถานภาพในสังคม นักสังคมวิทยา นักจิตวิทยาและผู้รู้ได้กล่าวถึงแนวคิดถึงและทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทในแง่มุมต่างๆ ดังนี้

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ ได้กล่าวถึงบทบาทไว้ ๓ ประการ ดังนี้คือ^{๓๘}

๑) บทบาทในอุดมคติ (Ideal Role) เป็นบทบาทที่กำหนดไว้เป็นกฎหมาย หรือตามความคาดหวังของสังคมบุคคลทั่วไปในสังคม เป็นแบบฉบับที่สมบูรณ์ ซึ่งผู้มีสถานภาพหนึ่งๆ ควรกระทำ แต่อาจไม่มีใครทำตามนั้นก็ได้

๒) บทบาทที่บุคคลเข้าใจ (Perceived Role) เป็นบทบาทที่ขึ้นอยู่กับบุคคลนั้นๆ ที่คาดคิดด้วยตนเองว่าควรเป็นอย่างไรทั้งนี้เกี่ยวกับค่านิยม ทัศนคติ บุคลิกภาพและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

๓) บทบาทที่แสดงออกจริง (Actual or Enacted Role) เป็นการกระทำที่บุคคลปฏิบัติจริงซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้นด้วยสถานการณ์ดังกล่าวอาจเป็นสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคม เช่น การกีดกันของกลุ่มต่างๆ และบทบาทที่กระทำจริงอาจสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับบทบาทในอุดมคติหรือบทบาทที่บุคคลรับรู้ก็ได้

เดโซ สวานานนท์ ได้กล่าวถึงบทบาทซึ่งมีสาระสำคัญว่าบทบาทจะต้องประกอบด้วยลักษณะ ๓ ประการ ดังต่อไปนี้^{๓๙}

๑. รู้สถานภาพของตนในสังคม

๒. คำนึงถึงพฤติกรรมที่ควรแสดงออกในสถานการณ์นั้นๆ ที่เหมาะสมกับสถานภาพของตน คำนึงถึงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น

๓. ประเมินผลการแสดงบทบาทของตน

^{๓๘}จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, แนวคิดเชิงพุทธเกี่ยวกับการพัฒนาประชากร : สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๓๒), หน้า ๔๕-๔๖.

^{๓๙}เดโซ สวานานนท์, อ่างใน สุพร จุลทอง, “บทบาทในการพัฒนาของสังคมของพระสงฆ์ในจังหวัดนครปฐม” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (วิชาเอกไทยคดีศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๐), หน้า ๑๙.

นงเยาว์ ปิฎกัรชต์ ได้กล่าวถึงทฤษฎีบทบาท โดยสรุปความมาจากแนวคิดของ Cohen ว่า การที่สังคมกำหนดเฉพาะเจาะจงให้บุคคลปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทใดบทบาทหนึ่ง นั้น เรียกว่า เป็นบทบาทที่ถูกกำหนด ถึงแม้ว่าบุคคลบางคนมิได้ประพฤติปฏิบัติตามบทบาทที่สังคมกำหนดให้ ส่วนบทบาทที่ปฏิบัติจริง หมายถึง การที่บุคคลได้แสดงหรือปฏิบัติจริงนั้นอาจมีสาเหตุมาจากสิ่งต่างๆ ต่อไปนี้^{๔๐}

ประกอบ มีโคตรกอง ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทว่า “บทบาทหน้าที่ตามตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งนั้น จะถูกคาดหวังจากสังคมรอบด้านซึ่งเป็นกระบวนการ การขัดเกลาทางสังคม (Socialization) และการแสดงบทบาทของบุคคลตามตำแหน่งหน้าที่จะมีความถูกต้องเหมาะสมเพียงใดขึ้นกับปัจจัย ๓ ประการ ดังนี้^{๔๑}

๑. ความเข้าใจในบทบาทที่ตนเองแสดงหรือปฏิบัติ
๒. ประสบการณ์ของผู้ที่แสดงบทบาท
๓. บุคลิกภาพของผู้แสดงบทบาท

ไพบุลย์ ช่างเรียน ให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทว่า “บทบาทของบุคคลในสังคม ย่อมขึ้นอยู่กับสภาพที่ตนครองอยู่และคุณสมบัติของบุคคล ดังนั้นบทบาทของบุคคลจึงแตกต่างกันออกไปตามลักษณะ อุปนิสัย ความคิด ความรู้ ความสามารถ มूलเหตุจูงใจ การอบรมเลี้ยงดู และความพอใจ^{๔๒}

ยนต์ ชุ่มจิตต์ กล่าวว่าบทบาท หมายถึง ภาระที่ต้องรับผิดชอบตามสถานภาพของแต่ละบุคคล เช่น เป็นพ่อแม่ นอกจากจะเลี้ยงดูให้ลูกเติบโตแล้ว จะต้องมียุทธศาสตร์ในการอบรมสั่งสอน ให้ความรู้ ป้องกันมิให้ลูกทำความชั่วหรือดูแลทุกข์สุขอื่นๆ ส่วนครูจะต้องมีบทบาทอื่นๆ นอกเหนือจากการอบรมสั่งสอนวิชาความรู้ เช่น ช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนเสื้อผ้า อาหารส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนและดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของเด็กๆ^{๔๓}

^{๔๐}สุพร จุลทอง, “บทบาทในการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเอกไทยคดีศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๐), หน้า ๑๙.

^{๔๑}ประกอบ มีโคตรกอง, “บทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับเยาวชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑), หน้า ๑.

^{๔๒}ไพบุลย์ ช่างเรียน, สารานุกรมศัพท์สังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยาการพิมพ์, ๒๕๑๖), หน้า ๑๗.

^{๔๓}ยนต์ ชุ่มจิตต์, ความเป็นครู, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๓๓.

สงวน สุทธิเลิศอรุณ กล่าวว่าบทบาท คือ การประกอบพฤติกรรมตามตำแหน่งหน้าที่ซึ่งเป็นไปตามความคาดหวังของสังคม ตามลักษณะการรับรู้และตามความจริงที่แสดงจริง บทบาทเป็นผลรวมของสิทธิ์และหน้าที่ เช่น บุคคลที่ครู ก็ตามประกอบพฤติกรรมในการสอนและอบรม เมื่อแสดงพฤติกรรมดังกล่าวแล้วจะเป็นไปตามที่สังคมคาดหวังหรือไม่ก็ตาม^{๔๔}

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้กล่าวว่าทฤษฎีบทบาท เป็นทฤษฎีย่อยในทฤษฎีการกระทำระหว่างด้วยสัญลักษณ์ (Symbolic Interaction Theory) โดยกล่าวถึงลักษณะของสังคมมนุษย์และลักษณะของปัจเจกบุคคล แล้วชี้ให้เห็นว่า ตัวเชื่อมต่อระหว่างมนุษย์กับสังคมนั้นก็คือ บทบาท สังคมมนุษย์ คือ โรงละคร มนุษย์แต่ละคนคือ ตัวแสดงที่มีบทบาทชัดเจนสำหรับแสดงมีบทตัวละครเป็นตัวกำกับมนุษย์แต่ละคนมีตำแหน่งต่างๆ ชัดเจนที่จะต้องดำรงมีบรรทัดฐานสังคม ควบคุมพฤติกรรมตัวละครต้องเชื่อฟังผู้กำกับ มนุษย์ทุกคนก็ปรับตัวให้เข้ากับผู้ชม ต้องสวมบทบาทผู้ชมประเภทต่างๆ (Generalized Others) และประการสุดท้ายต้องอาศัยความรู้ความชำนาญตนช่วยในการแสดง อาศัยศักยภาพของตนและทักษะในการแสดงบทบาทเข้าช่วยเป็นสไตลส์ของตนในการติดต่อสัมพันธ์กัน^{๔๕}

สุดา ภิรมย์แก้ว ได้จำแนกประเภทของบทบาทเป็น ๓ ด้าน คือ^{๔๖}

๑) บทบาทในอุดมคติ (Ideal Role) ได้แก่ บทบาทที่กำหนดไว้ตามความคาดหวังของบุคคลทั่วไปในสังคมเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติเป็นแบบฉบับที่สมบูรณ์ ซึ่งผู้ที่มีสถานภาพนั้นๆ ควรกระทำแต่อาจไม่มีใครทำตามนั้นได้

๒) บทบาทที่บุคคลเข้าใจหรือรับรู้ (Perceived Role) เป็นบทบาทที่บุคคลคาดคิดด้วยตัวเองว่าควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับทัศนคติ ค่านิยม บุคลิกภาพ รวมถึงประสบการณ์ของแต่ละบุคคลด้วย

๓) บทบาทที่บุคคลแสดงออกจริง (Enacted Role) เป็นบทบาทที่บุคคลปฏิบัติจริง ขึ้นอยู่กับเหตุการณ์เฉพาะหน้าในขณะนั้นด้วย จึงทำให้การแสดงบทบาทมีความแตกต่างกันไป

^{๔๔} สงวน สุทธิเลิศอรุณ, ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรพัฒนาพานิชย์, ๒๕๔๗), หน้า ๖๘.

^{๔๕} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, ทฤษฎีสังคมวิทยา : เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๓๓-๑๓๔.

^{๔๖} สุดา ภิรมย์แก้ว, มนุษย์กับสังคม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๖๓.

อรุณ รักธรรม ได้แบ่งประเภทของบทบาทออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้^{๔๗}

๑) บทบาทจริง (Actual Role) เป็นพฤติกรรมที่แท้จริงของผู้ที่ถูกควบคุมโดย อารมณ์ เจตคติ พฤติกรรมส่วนตัว และปัญหาในการปฏิบัติงาน

๒) บทบาทที่ถูกกำหนด (Prescription Role) เป็นขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบ ซึ่งหน่วยงานหรือองค์กรเป็นผู้กำหนด

๓) บทบาทที่คาดหวัง (Expectation Role) เป็นความคาดหวังของบุคคลหรือสังคม ที่มีต่อบุคคลผู้ครองตำแหน่ง และเป็นความคาดหวังของตนเองต่อบทบาทนั้นๆ

เลวินสัน (Levinson) ได้กล่าวถึง ความหมายของบทบาทไว้ ๓ ประการ พอสรุปได้ ดังนี้

๑) บทบาท หมายถึง ปทัสถาน ความมุ่งหมาย ข้อห้าม ความรับผิดชอบและอื่นๆ ที่มี ลักษณะในทำนองเดียวกัน ซึ่งผูกพันอยู่กับตำแหน่งทางสังคมที่กำหนดไว้ บทบาทตาม ความหมายนี้คำนึงถึงตัวบุคคลน้อยที่สุด แต่มุ่งไปถึงการชี้บ่งถึงหน้าที่อันควรกระทำ

๒) บทบาท หมายถึง ความเป็นไปของบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งที่คาดคะเนและกระทำ เพื่อดำรงตำแหน่งนั้นๆ

๓) บทบาท หมายถึง การกระทำของบุคคลแต่ละคนที่กระทำโดยให้สัมพันธ์กับ โครงสร้างทางสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือแนวทางอันบุคคลพึงกระทำเมื่อตนดำรงตำแหน่งนั้น นั้นเอง^{๔๘}

เดวิด (David) กล่าวว่า บทบาทเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมที่คาดหวังของผู้ ดำรงตำแหน่งนั้นๆ สัมพันธภาพระหว่างบทบาทหน้าที่กับความรับผิดชอบ และการที่บุคคลจะ ดำรงตำแหน่งหนึ่งตำแหน่งใด จะต้องมียุทธศาสตร์หน้าที่และความรับผิดชอบที่กำหนดไว้ควบคู่กับ ตำแหน่งเสมอ บทบาทหน้าที่ที่กำหนดไว้ต้องเป็นที่รู้จักและเข้าใจกันระหว่างผู้ดำรงตำแหน่งและ ผู้เกี่ยวข้อง^{๔๙}

^{๔๗} อรุณ รักธรรม, พระสงฆ์กับการพัฒนาชนบทไทย, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖), หน้า ๕๖.

^{๔๘} Levinson, D.J., **Role Personality and Social Structure**, (New York : The Maemil, 1964), p 11.

^{๔๙} David, K., **Human Relation at Work**, (New York : McGraw-Hill Book Company, 1962), p 45.

ซาร์บิน (Sarbin) กล่าวว่า บทบาทเป็นพฤติกรรมของผู้ดำรงตำแหน่งหนึ่ง ตำแหน่งใดก็ตาม ที่มีกฏการคาดคะเนว่าผู้อื่นหวังที่จะเห็นผู้ดำรงตำแหน่งนั้นควรปฏิบัติเช่นไร เป็นแนวทาง ส่วนมากมักจะสังเกตผู้ดำรงตำแหน่งอื่น แล้วมากำหนดบทบาทของตนเอง การคาดคะเนว่าผู้อื่นต้องการให้ตนทำอะไร ไม่จำเป็นต้องตรงตามลักษณะงานและภาระหน้าที่ของตำแหน่งนั้นๆ^{๕๐}

สรุปได้ว่า บทบาท คือ สถานภาพที่ถูกกำหนดขึ้นโดยสังคมของแต่ละสังคมและเกิดจากการตกลงกันเองของสังคมนั้นและความคาดหวังหรือคาดหวังต่อบทบาทนั้นๆ ของสังคม โดยทุกสังคมจะกำหนดบทบาทหรือได้รับการถ่ายทอดสืบต่อๆ กันมาโดยสังคมหรือกลุ่มชนนั้นๆ บางครั้งก็เกิดขึ้นเองโดยไม่ได้ถูกกำหนดหรือคาดหวังจากสังคมเพราะเป็นบทบาทที่ถูกกระทำโดยมโนธรรม

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

กระทรวงศึกษาธิการได้เสนอแนะให้มีการปรับปรุงหลักสูตรพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) โดยมีการเปลี่ยนแปลงคำอธิบายรายวิชาพระพุทธศาสนาเพื่อให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และได้เพิ่มวิชาพระพุทธศาสนาเป็นวิชาเลือกเสรี ในกลุ่มสังคมศึกษา กำหนดให้เรียนสัปดาห์ละ ๒ คาบตลอดภาคเรียนได้ ๑ หน่วยการเรียนรู้ และกำหนดให้นักเรียนที่นับถือพระพุทธศาสนาทุกคนต้องเรียน โดยเน้นการพัฒนาในด้านต่างๆ อย่างแท้จริง เช่น ด้านความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา มีเจตคติที่ดีที่ถูกต้องทางพระพุทธศาสนา เกิดศรัทธาและสำนึกในความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคม และสามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ตลอดจนนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

วิชาพระพุทธศาสนาเป็นวิชาเลือกในกลุ่มวิชาสังคมศึกษา รวม ๖ รายวิชา โดยกลุ่มวิชาสังคมศึกษา เป็นวิชาที่มีความมุ่งหมายในการสร้างพลเมืองของชาติให้มีคุณภาพสามารถคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมทางสังคมได้อย่างปกติ วิชาสังคมศึกษาจึงเป็นการศึกษาที่เกี่ยวกับมนุษย์ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อผลิตคนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอยู่

^{๕๐} Sarbin, T.R., "Role Theory" *Handbook of Psychology*, (New York : Addison

ตลอดเวลา ให้สามารถพัฒนาความรู้ความสามารถ ทักษะ ความรู้สึก หรือค่านิยมที่ดีงามให้แก่คนในสังคม^{๕๑}

กรมวิชาการ ได้กำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรวิชาสังคมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ไว้ดังนี้^{๕๒}

๑) เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับอิทธิพลของสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจ และการปกครอง ศาสนากับการดำรงชีวิต

๒) เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาของสังคม สามารถแก้ปัญหาและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมตามบทบาทหน้าที่ของตน โดยใช้เหตุผล กระบวนการกลุ่ม และวิธีการที่หลากหลาย

๓) เพื่อให้ตระหนักในคุณค่าของวิทยาการ ศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ยึดมั่นในวิถีประชาธิปไตย หลักธรรม และคุณธรรม มีค่านิยมที่พึงประสงค์ รักและผูกพันท้องถิ่นประเทศชาติ มีความภูมิใจในความเป็นไทย และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

๔) เพื่อให้สามารถปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดี ตามระบอบการปกครองแนวประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มุ่งมั่นในการทำประโยชน์ให้กับสังคม มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และเสริมสร้างศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของประเทศ

เนื้อหาสาระของหลักสูตรพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ (ฉบับปรับปรุง) กำหนดเรียงตามหัวข้อเรื่องทั้ง ๘ หัวข้อ เหมือนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แต่จะมีขอบข่ายเนื้อหาสาระและจุดเน้นของการเรียนรู้แตกต่างกันไปในแต่ละหัวข้อ ของแต่ละรายวิชา จุดเน้น ในบางเรื่องต้องการให้เรียนรู้ในเรื่องเดียวกัน ตลอดทุกชั้น ดังนั้น เนื้อหาสาระจะเหมือนกันตลอด แต่การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนจะแตกต่างกันไปตามวัยและความจำเป็นของผู้เรียนแต่ละระดับ โดยกรอบสาระหลักสูตรพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้ง ๘ หัวข้อ มีดังนี้

๑) ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา

๒) พุทธประวัติ ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา และชาวพุทธตัวอย่าง

๓) หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

๔) พระสงฆ์และการปฏิบัติตนที่เหมาะสมต่อพระสงฆ์

๕) พระไตรปิฎก พุทธศาสนสุภาษิต ภาษาบาลี และคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา

^{๕๑} กรมวิชาการ, หลักสูตรมัธยมศึกษา ตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓), (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๓), หน้า ๖๑.

^{๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๒.

๖) หน้าที่ชาวพุทธ

๗) การบริหารจัดการและเจริญปัญญา

๘) มารยาทชาวพุทธ ศาสนพิธี วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

ดังกล่าวนี้ จึงได้นำ คำอธิบายรายวิชาพระพุทธศาสนาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ,มัธยมศึกษาปีที่ ๕ และระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๖ แสดงให้เห็นตามลำดับ

(๑) ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๔ ^{๔๓}

ส ๐๔๘ พระพุทธศาสนา ๒ คาบ/สัปดาห์/ภาค ๑ หน่วยการเรียนรู้

คำอธิบายรายวิชา

วิเคราะห์ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับลักษณะของชมพูทวีปและลักษณะประชาธิปไตยในพระพุทธศาสนาวิเคราะห์พุทธประวัติ เรื่องสถานะทางสังคมของเจ้าชายสิทธัตถะ เหตุการณ์ที่เจ้าชายสิทธัตถะออกผนวช ศึกษาประวัติพระอัญญาโกณฑัญญะ พระมหาปชาบดีโคตรมีเถรี และพระเจ้าพิมพิสารวิเคราะห์พุทธธรรมเพื่อชีวิตและสังคม ในเรื่องอปริหานิยธรรม ๗ พละ ๔ รวมทั้งมงคลชีวิตในหัวข้อ ไม่คบคนพาล คบบัณฑิต บุชชาคนที่ควรบูชา และสดับตรับฟังมากศึกษาความรู้ที่เกี่ยวกับพระสงฆ์ หน้าที่ชาวพุทธในเรื่องศรัทธา ๔ และการปฏิบัติตนที่เหมาะสมต่อพระสงฆ์ฝึกอ่านภาษาบาลี สะกดแบบไทยและแบบบาลีเกี่ยวกับคำอาราธนาศีล คำอาราธนาพระปริตร และคำอาราธนาธรรม ศึกษาฝึกอ่านพุทธศาสนสุภาษิต ๑ บทศึกษาความเป็นมาของพระไตรปิฎก และข้อความนำรู้จากพระไตรปิฎก ๑ เรื่อง ศึกษาคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา โดยเลือกจากเนื้อหาที่เรียนวิเคราะห์ปัญหาทางจิตของประชาชนในสังคมปัจจุบัน ศึกษาความหมาย ประโยชน์ของสมาธิ ศึกษาและฝึกปฏิบัติพุทธานุสสติ และฝึกเจริญปัญญาตามหลักปณณสิกการฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับมารยาทชาวพุทธ ศาสนพิธี และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา สามารถวิเคราะห์และตระหนักในคุณค่าพระรัตนตรัยและหลักพุทธธรรม น้อมนำหลักมาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม รวมทั้งหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ส.๐๔๘ พระพุทธศาสนา ๒ คาบ/สัปดาห์/ภาค ๑ หน่วยการเรียนรู้คำอธิบายรายวิชาวิเคราะห์สาระและความสำคัญของพระพุทธศาสนา ในเรื่องทฤษฎีและวิธีการที่เป็นสากลและมีข้อปฏิบัติที่ยึดทางสายกลางวิเคราะห์พุทธประวัติ เรื่องราวการตรัสรู้และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ศึกษาประวัติพระปทุมมกันดานันทบุตร และพระอุบลวรรณาเถรี และพระเจ้าอชาตศัตรูวิเคราะห์พุทธธรรมเพื่อชีวิตและสังคม ในเรื่องอารยวิเทศ ๕ สารานุกรม ๖ รวมทั้งมงคลชีวิตในหัวข้อ

^{๔๓} อ่างแล้ว.

ชำนาญในวิชาชีพ มีระเบียบวินัย กล่าววาจาดี และทำงานไม่คั่งค้างสืบสันตติภาพหน้าที่ของพระสงฆ์ในการศึกษา ปฏิบัติและเผยแผ่พระพุทธศาสนา หน้าที่ชาวพุทธ ในเรื่องการไปวัด และการประกอบพิธีกรรมในโอกาสต่าง ๆ และการปฏิบัติตนที่เหมาะสมต่อพระสงฆ์ฝึกอ่านภาษาบาลี เกี่ยวกับศีล ๕ ศีล ๘ และศีล ๑๐ และฝึกอ่านพุทธศาสนสุภาษิต ๑ บทศึกษาเรื่องการถ่ายทอดพระไตรปิฎกจนถึงจารึกเป็นลายลักษณ์อักษร และข้อความนำรู้จากพระไตรปิฎก ๑ เรื่องศึกษาคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา โดยเลือกจากเนื้อหาที่เรียนวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ ศึกษาและฝึกปฏิบัติพุทธานุสติ ธรรมานุสติ สังฆานุสติ และฝึกเจริญปัญญาตามหลักปณณสิกการฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับมารยาทชาวพุทธ ศาสนพิธี และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา สามารถวิเคราะห์และตระหนักในคุณค่าพระรัตนตรัยและหลักพุทธธรรม น้อมนำหลักธรรมมาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมรวมทั้งหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

(๒) ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ ^{๔๔}

ส ๔๐๑๐ พระพุทธศาสนา ๒ คาบ/สัปดาห์/ภาค ๑ หน่วยการเรียนรู้

คำอธิบายรายวิชา

วิเคราะห์สาระและความสำคัญของพระพุทธศาสนาในการพัฒนา ศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง การฝึกหัดอบรมตน การพึ่งตนเอง และการมุ่งอิสรภาพวิเคราะห์พุทธประวัติเกี่ยวกับพุทธคุณ ๓ ศึกษาประวัติพระมหากัสสปะ พระภูจาราเถรี และหมอชีวกโกมารภัจจ์ วิเคราะห์พุทธธรรมเพื่อชีวิตและสังคม ในเรื่องกฎแห่งกรรม และไตรลักษณ์ รวมทั้งมลคลชีวิตในหัวข้อเลิยงดูบิดา มารดา เลิยงดูบุตร เลิยงดูภริยา และสงเคราะห์ญาติศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ธรรมชาติ สภาพแวดล้อมและศิลปวัฒนธรรม หน้าที่ชาวพุทธในการศึกษาพระธรรม และการปฏิบัติตนที่เหมาะสมต่อพระสงฆ์ศึกษาและฝึกอ่านภาษาบาลีจากพุทธศาสนสุภาษิต ๑ บทศึกษาสาระสังเขปของพระไตรปิฎก และข้อความนำรู้จากพระไตรปิฎก ๑ เรื่องศึกษาคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา โดยเลือกจากเนื้อหาที่เรียนศึกษาและฝึกปฏิบัติสีลานุสสติ และฝึกเจริญปัญญาตามหลักอุบายมนสิกการฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับมารยาทชาวพุทธ ศาสนพิธี และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา สามารถวิเคราะห์และตระหนักในคุณค่าพระรัตนตรัยและหลักพุทธธรรม น้อมนำหลักธรรมมาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม รวมทั้งหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

^{๔๔} อ้างแล้ว.

ส ๐๔๑๑ พระพุทธศาสนา ๒ คาบ/สัปดาห์/ภาค ๑ หน่วยการเรียนรู้
คำอธิบายรายวิชา

วิเคราะห์หลักการของพระพุทธศาสนากับหลักวิทยาศาสตร์ การคิดตามนัยแห่งพระพุทธศาสนาและการคิดแบบวิทยาศาสตร์วิเคราะห์พุทธประวัติ เกี่ยวกับโลกัตถจริยา ศึกษาประวัติพระอุบาลี พระธัมมทินาเถรี และพระเจ้าปเสนทิโกศลวิเคราะห์พุทธธรรมเพื่อชีวิตและสังคม ในเรื่องกุลจิรัฐติธรรม ๔ และโลกธรรม ๘ รวมทั้งมงคลชีวิต ในหัวข้อ มีความกตัญญู และทำงานที่ไม่มีโทษแต่เป็นประโยชน์เกื้อกูลศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต หน้าที่ชาวพุทธ ในการสร้างสัมมาทิฐิด้วยการปฏิบัติธรรม และการปฏิบัติตนที่เหมาะสมต่อพระสงฆ์ศึกษาและฝึกอ่านภาษาบาลีจากพุทธศาสนสุภาษิต ๑ บทศึกษาพระไตรปิฎก ในแง่เทศนา ๓ และสิกขา ๓ รวมทั้งข้อความนำรู้จากพระไตรปิฎก ๑ เรื่องศึกษาคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา โดยเลือกจากเนื้อหาที่เรียนศึกษาและฝึกปฏิบัติจากคานุสสติ เทวตานุสสติ และฝึกเจริญปัญญาตามหลักอุपायมนสิการฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับมารยาทชาวพุทธ ศาสนพิธี และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

เพื่อให้มีทักษะในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องตามหลักพุทธธรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งศรัทธายึดมั่นในการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี และปฏิบัติหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

(๓) ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ^{๔๔}

ส ๐๔๑๒ พระพุทธศาสนา ๒ คาบ/สัปดาห์/ภาค ๑ หน่วยการเรียนรู้
คำอธิบายรายวิชา

วิเคราะห์สาระและความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสตร์แห่งการศึกษาและเน้นความสัมพันธ์ของเหตุ ปัจจัย และวิธีการแก้ปัญหาวิเคราะห์พุทธประวัติเกี่ยวกับพุทธคุณ ๙ ศึกษาประวัติพระมหากัจจายนะ พระภัททากิจจาเถรี และนางขุตขุตตรา วิเคราะห์พุทธธรรมเพื่อชีวิตและสังคม ในเรื่อง อคติ ๔ ทศพิชราชธรรม ๑๐ รวมทั้งมงคลชีวิต ในหัวข้อ ความไม่ประมาท ความเคารพ ความอ่อนน้อมถ่อมตน ความสันโดษ และความอดทน ศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม หน้าที่ชาวพุทธในการถ่ายทอด ชี้แจงพระพุทธศาสนา และการปฏิบัติตนที่เหมาะสมต่อพระสงฆ์ศึกษาและฝึกอ่านภาษาบาลี จากพุทธศาสนสุภาษิต ๑ บทศึกษาพระไตรปิฎก ในแง่ถา ๓ และศาสน์ ๓ รวมทั้งข้อความนำรู้จากพระไตรปิฎก ๑ เรื่องศึกษาคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา โดยเลือกจากเนื้อหาที่เรียนศึกษาและฝึกปฏิบัติกายคตาสติ และฝึกเจริญปัญญาตามหลักอุปาธมมสิการ

^{๔๔} อ้างแล้ว.

ฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับมารยาทชาวพุทธ ศาสนพิธี และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้มีทักษะในการคิดแก้ปัญหา มีความซาบซึ้งในคุณพระรัตนตรัยและหลักพุทธศาสนิกชนที่ดี และปฏิบัติหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

ส ๐๔๑๓ พระพุทธศาสนา ๒ คาบ/สัปดาห์/ภาค ๑ หน่วยการเรียนรู้
คำอธิบายรายวิชา

วิเคราะห์สาระและความสำคัญของพระพุทธศาสนา ในด้านการฝึกตนให้ไม่ประมาท มุ่งประโยชน์สุขแก่บุคคลและสังคมวิเคราะห์พุทธประวัติ เกี่ยวกับพุทธัตถจริยา ศึกษาประวัติพระนาเคนเสน พระภิกษุทักขณทลเถรี และพระเจ้ามหายานามะวิเคราะห์พุทธธรรมเพื่อชีวิตและสังคม ในเรื่อง อริยฐานธรรม ๔ และสรุปคำสอนพระพุทธศาสนาลงในอริยสัจ รวมทั้งมงคลชีวิต ในหัวข้อ ความเป็นผู้ว่าง่าย การพบปะสมณะ การฟังธรรม การสนทนาธรรม จิตไม่หวั่นไหวศึกษาหน้าที่ บทบาทและการปกครองของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน หน้าที่ชาวพุทธในการปกป้องพระพุทธศาสนา และการปฏิบัติตนที่เหมาะสมต่อพระสงฆ์ศึกษาและฝึกอ่านภาษาบาลีจากพุทธศาสนสุภาษิต ๑ บทศึกษาพระไตรปิฎก ในเรื่องหลักตัตสันพระธรรมวินัย ๘ ประการ รวมทั้งข้อความนำรู้จากพระไตรปิฎก ๑ เรื่องศึกษาคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา โดยเลือกจากเนื้อหาที่เรียนศึกษาและฝึกปฏิบัติอานาปานสติ มรณัสสติ อุปสมานุสสติ และฝึกเจริญปัญญาตามหลักอุปาทมสนิการฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับมารยาทชาวพุทธ ศาสนพิธี และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

เพื่อให้มีทักษะในการคิดแก้ปัญหา มีความซาบซึ้งในคุณพระรัตนตรัย และหลักพุทธธรรม น้อมนำหลักธรรมมาปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งศรัทธายึดมั่นในการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี และปฏิบัติหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

สรุปได้ว่า รายวิชาพระพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในโครงสร้างหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ของกลุ่มวิชาสังคมศึกษานั้น ได้ถูกกำหนดให้เป็นวิชาเลือก ในกลุ่มวิชาเลือกเสรี ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนที่นับถือศาสนาพุทธทุกคนต้องเรียนอย่างต่อเนื่องทุกภาคเรียนของระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เจตคติที่ดีที่ถูกต้องทางพระพุทธศาสนา เกิดศรัทธาและสำนึกในสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคม ปฏิบัติตนตามหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้อง ตลอดจนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

๒.๓.๑ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนในโรงเรียน จำเป็นอย่างยิ่งจะต้องเน้นทั้งภาคความรู้และการปฏิบัติ ให้นักเรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง มีนักการศึกษาและท่านผู้รู้หลายท่านได้กล่าวเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ไว้หลายด้าน ดังนี้

กรมการศาสนา ได้เสนอแนวทางเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษา ไว้ดังนี้ ^{๔๖}

- ๑) สาระสำคัญของการเรียนรู้ต้องให้เหมาะสมกับวัย และใช้วิธีสอนที่เหมาะสม
- ๒) การสอนจะต้องมีเหตุผล สนับสนุนให้เป็นประโยชน์ หรือให้เป็นโทษของการปฏิบัติ
- ๓) การปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอเป็นสิ่งจำเป็น โดยครูเป็นตัวอย่างที่ดี และเป็นผู้นำทางด้านจริยธรรม

๔) การนำไปประพฤติดีนั้น ต้องกระทำอยู่ตลอดเวลา

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง พุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าไว้ว่า การจัดการเรียนการสอน หากวิเคราะห์ตามวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งมีอยู่หลายวิธี แต่ที่สังเกตได้ว่าทรงใช้อยู่เป็นประจำมี ๔ แบบ คือ ^{๔๗}

๑) แบบสาธกจนาหรือสนทนา วิธีนี้ทรงใช้กับบุคคลที่ไม่ศรัทธา ไม่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนามาก่อน โดยพระพุทธองค์จะเป็นผู้ถามคำถาม นำผู้สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจในธรรมะ และได้เกิดความเลื่อมใสในธรรมะ และยังสนับสนุนให้พระสาวกได้สนใจวิธีนี้ คือให้สนทนาธรรมกันตามกาล

๒) แบบบรรยาย วิธีสอนแบบนี้ เป็นแบบกว้างๆ ที่พระองค์จะทรงใช้กับคนหมู่มากที่มีพื้นฐาน ความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรม และความเลื่อมใสเป็นพื้นอยู่แล้ว และเป็นวิธีนี้เป็นวิธีอัศจรรย์ที่ผู้ฟังธรรมของพระพุทธเจ้าจะรู้สึกเหมือนว่าพระองค์ตรัสกับตนโดยตรง

๓) แบบตอบปัญหา เป็นวิธีที่ใช้ตอบปัญหาแก่ผู้ที่สนใจในธรรมะ หรือผู้ที่มาสอบถามเพื่อเทียบกับคำสอนของคน หรือถามเพื่อข่มปราบให้จน

๔) แบบวางกฎข้อบังคับ วิธีสอนแบบนี้ เป็นวิธีที่นิยมใช้กับพุทธบริษัทฝ่ายนักบวช คือ เป็นภิกษุ ภิกษุณี สามเณร สามเณรี โดยถือเหตุเมื่อมีการประพฤติไม่ดั่งงามเกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ เมื่อพระพุทธองค์ได้ทรงทราบแล้วตรัสให้ประชุมสงฆ์ แล้วตรัสชี้แจงผลเสียหายผลร้ายที่เกิดขึ้น พรรณนาถึงคุณประโยชน์ของการประพฤติดีงาม แล้วจึงได้แสดงธรรมกถาที่เหมาะสมกับเรื่องนั้น แล้วจึงได้บัญญัติสิกขาบทขึ้นโดยความเห็นของพระสงฆ์และยอมรับว่าดีงาม

วศิน อินทสระ ได้กล่าวถึง จุดมุ่งหมายในการจัดการเรียนการสอนของตามแนวของพระพุทธเจ้าว่า มี ๓ ประการ คือ ^{๔๘}

^{๔๖} กรมการศาสนา, หลักและวิธีการจัดจริยศึกษา และหัวข้อจริยธรรม สำหรับใช้อบรมสั่งสอนนักเรียนนักศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๑), หน้า ๒๐.

^{๔๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธวิธีในการสอน, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑), หน้า ๑๓.

๑) ทรงสอนให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งที่ควรรู้ หมายถึง ทรงสอนให้รู้จริง เห็นจริง เฉพาะเท่าที่จำเป็นและเหมาะสมแก่ศิษย์

๒) ทรงสอนให้ผู้ฟังตรงตามแล้วเห็นจริงได้ นั่นคือคำสอนนั้นต้องไม่ยาก และไม่ง่ายจนเกินไป เพื่อให้ผู้ฟังสามารถใช้ปัญญาพิจารณาด้วยตนเองได้

๓) ทรงสอนให้ผู้ฟังได้รับผลแห่งการปฏิบัติตามสมควร ตามกำลังการปฏิบัติตน **ประสาร ทองภักดี** ได้กล่าวถึง หลักการสอนของพระพุทธเจ้า ๘ ประการ ดังนี้^{๕๙}

- ๑) ต้องรู้จักบุคคลที่จะสอนก่อน
- ๒) ต้องเลือกสิ่งที่จะสอนให้เหมาะสมกับบุคคล
- ๓) สอนจากรูปธรรมไปหานามธรรม
- ๔) สอนจากสิ่งที่เห็นได้ง่ายไปสู่สิ่งที่เห็นได้ยาก
- ๕) สอนจากสิ่งที่รู้แล้วไปหาสิ่งที่ยังไม่รู้
- ๖) สอนด้วยอุปมาอุปไมยหรือเปรียบเทียบ
- ๗) สอนโดยใช้อุปกรณ์การสอน ซึ่งแยกเป็น ๓ อย่าง คือ
 - ๗.๑) ใช้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นอุปกรณ์
 - ๗.๒) ใช้ภาพนิมิตเหมือนภาพยนตร์
 - ๗.๓) ใช้วิธีการทดลองด้วยตนเอง

๘) สอนโดยการสาธิตให้ดูหรือทำตัวอย่างให้ดู

พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวว่า หลักการสอนศีลธรรมนั้นควรจะเป็น ๓ วิธี คือ^{๖๐}

- ๑) สอนให้เกิดความเข้าใจ
- ๒) ทำให้ดูเพื่อให้เกิดความเลื่อมใส
- ๓) มีตัวอย่างความสุขให้เห็น ทำให้เกิดความไว้วางใจอยากทำงาน

กรมวิชาการ ได้กล่าวถึงเรื่อง การจัดสาระการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา ไว้ว่า การจัดกรอบการวัดและประเมินผลการเรียนรู้สาระพระพุทธศาสนาตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง ต้องยึดหลักธรรมชาติของวิชาและชีวิตของผู้เรียนเป็นตัวตั้ง ในสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาจะเน้นการวัดและ

^{๕๘} วศิน อินทสระ, **พุทธวิธีในการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๒๔), หน้า ๑๕.

^{๕๙} ประสาร ทองภักดี, **ศึกษาศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๔๒), หน้า ๔๒.

^{๖๐} พุทธทาสภิกขุ, “ท่านพุทธทาสภิกขุกับการศึกษา”, **วารสารครูศาสตร์**, ปีที่ ๑๑ เล่มที่ ๔๒ (เมษายน- มิถุนายน ๒๕๐๕) : ๓๐.

ประเมินผลที่สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนา คือ นอกจากวัดองค์ความรู้ กระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ แล้ว ยังอาจใช้กระบวนการวัดตามระบบศีล สมาธิ ปัญญา คือ ^{๖๑}

๑) ระบบศีล พฤติกรรมที่พึงงามทั้งกาย วาจา และอินทรีย์ทั้ง ๖ เคยชิน แคล้วคล่อง อยู่ตัวเป็นวินัย เข้าสู่ชีวิตโดยการสังเกต การบันทึก

๒) ระบบสมาธิ จิตใจที่มีคุณธรรม มีประสิทธิภาพและมีความสุข โดยการสังเกต การสัมภาษณ์ การตรวจสอบตนเอง

๓) ระบบปัญญา ความรู้คิดเข้าใจ การมองเห็นความจริง เท่าทันทั้งระบบ ความสัมพันธ์เป็นเหตุผลที่เชื่อมโยงประยุกต์เข้าสู่วิถีชีวิตใหม่โดยการสังเกต สัมภาษณ์ ตรวจสอบตนเอง หรือถ้าจะให้ชัดเจนขึ้นความประเมินตามสภาพจริงเพื่อดูการวิวัฒนาการทางธรรมจริยา ตามหลักอริยวัฑฒิ ๕ ได้แก่ ศรัทธา, ศีล, สุตะ, จาคะ และปัญญา

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวว่า หลักการแก้ปัญหาของอารยชนขั้นพื้นฐาน เรียกตามบาลีว่า “อริยมรรค” แปลว่า ทางดำเนินสู่ความดับทุกข์ที่ทำให้เป็นอริยชน หรือวิธีการดำเนิน ชีวิตที่ประเสริฐ สามารถขยายองค์ประกอบออกได้เป็น ๘ ประการ ซึ่งเรียกว่า อริยวัฑฒิกมรรค คือ ^{๖๒}

๑) สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ) หมายถึง ทศนคติ ความคิดเห็น ความเชื่อถือ ค่านิยมต่าง ๆ ที่ดีงาม มองสิ่งทั้งหลายสอดคล้องกับปัจจัยอย่างมีเหตุผลตามความเป็นจริง

๒) สัมมาสังกัปปะ (ความดำริชอบ) หมายถึง ความคิดความดำริไตร่ตรอง ความใคร่ครวญเป็นไปเพื่อเปลื้องตนเองให้หลุดพ้นจากกิเลสตัณหา ไม่เป็นไปเพื่อการเบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น

๓) สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) หมายถึง การพูดการแสดงออกทางวาจา เป็นวจีสุจริต คือ ไม่หลอกลวง ไม่ส่อเสียด ไม่หยาบคาย ไม่เพ้อเจ้อ มีเหตุผล พูดสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์

๔) สัมมากัมมันตะ (กระทำชอบ) หมายถึง การกระทำที่ดีงาม ที่สุจริตชนประพฤติปฏิบัติกัน เป็นไปในทางสร้างสรรค์ช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีงามในสังคม ทำให้อยู่ร่วมกันได้ด้วยดี หรือลดเว้นการเบียดเบียนชีวิต ทรัพย์สิน ละเมิดสิทธิในคุ้มครองของรักของผู้อื่น

^{๖๑} กรมวิชาการ, การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา : กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๕), หน้า ๒๐๙.

^{๖๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธวิธีในการสอน, หน้า ๑.

๕) สัมมาอาชีวะ (อาชีพชอบ) หมายถึง การประกอบอาชีพในทางสุจริต ไม่ก่อความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น

๖) สัมมาวายามะ (พยายามชอบ) หมายถึง ความเพียรพยายามในการทำมาหากิน ความชอบธรรม หรือเพียรพยายามละความชั่ว ทำความดี และชำระจิตของตนให้ผ่องใส

๗) สัมมาสติ (ระลึกชอบ) หมายถึง การมีสติกำกับตัวในการกระทำภารกิจทุกอย่าง ตลอดถึงการมีสติระลึกได้ในสิ่งที่ต้องทำ ที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลไม่ปล่อยสติให้ล่องลอยไปกับอารมณ์ที่มากระทบ

๘) สัมมาสมาธิ (ตั้งใจชอบ) หมายถึง ความตั้งใจมั่นคง สงบไม่ฟุ้งซ่าน สม่่าเสมอ แน่วแน่ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน บริสุทธิ์ ผ่องใส ไม่ขุ่นมัว ผ่อนคลาย ไม่ตึงเครียด กระต้าง ไม่หดหู่ ท้อแท้ พร้อมทั้งจะใช้งานทางปัญญาให้ได้ผลเต็มที่

วิชัย วงษ์ใหญ่ ได้กล่าวถึงเรื่อง การจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา ไว้ว่า การสอนของครูต้องมุ่งเน้นให้เกิดการเรียนรู้ ครอบคลุมคนทั้งคน คือ พัฒนาทั้งทางด้านความสนใจ อารมณ์ และค่านิยม ไม่ควรเน้นการพัฒนาสติปัญญาอย่างเดียว^{๖๓}

สาโรจน์ บัวศรี ได้กล่าวว่า จุดมุ่งหมายในการสอนวิชาใดๆ ย่อมมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ (Knowledge) มีน้ำใจที่จะปฏิบัติ (Attitude) และมีความคล่องแคล่วชำนาญในการปฏิบัติ (Skill) ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาก็เช่นเดียวกัน จะต้องมียุติมุ่งหมายในการสอนเพื่อเป็นแนวทางในการเลือกเนื้อหาและวิธีสอนที่เหมาะสม^{๖๔}

สุนน อมรวิวัฒน์ ได้กล่าวถึง การเรียนการสอนตามหลักพระพุทธศาสนา ว่า เป็นรูปแบบของการคิดโดยมสติพิจารณาด้วยเหตุผลสมบูรณ์ที่สุด เรียกว่า วิธีการสอนแบบโยนิโสมนสิการ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอน คือ^{๖๕}

๑) ขั้นนำ เป็นการสร้างเจตคติที่ดีต่อครู วิธีการและบทเรียน ได้แก่ การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสม, การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับศิษย์ และการเสนอสิ่งสิ่งเร้าและแรงจูงใจ

๒) ขั้นสอน เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ ครูเสนอปัญหาที่เป็นสาระสำคัญของบทเรียนหรือเสนอหัวข้อเรื่องประเด็นสำคัญของบทเรียนด้วยวิธีการต่างๆ, ครูแนะนำแหล่งวิทยาการและแหล่งข้อมูล, นักเรียนฝึกรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้ หลักการ

^{๖๓}วิชัย วงษ์ใหญ่, กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุวิทย์สาสน์, ๒๕๓๗), หน้า ๓๕.

^{๖๔}สาโรจน์ บัวศรี, สาโรจน์ บัวศรี กับการศึกษาศาสตร์ตามแนวพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองศาสน์การพิมพ์, ๒๕๒๘), หน้า ๔๕.

^{๖๕}สุนน อมรวิวัฒน์, การประยุกต์พุทธวิธีสอน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐), หน้า ๘.

ต่างๆ โดยใช้ทักษะที่เป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ทักษะวิทยาศาสตร์ และการฝึกคิดแบบสาวเหตุสาวปัจจัย

๓) ขั้นสรุป เป็นการวัดและประเมินผล ได้แก่ การวัดและประเมินผลตนเอง, การวัดและประเมินผลเพื่อนร่วมเรียน และการวัดและประเมินผลโดยครูผู้สอน

พร้อมกันนี้ยังได้กล่าวถึง ความมุ่งหมายในการสอนศีลธรรม โดยแยกเป็นข้อๆ ดังต่อไปนี้

๑) เพื่อให้นักเรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจในหลักศาสนา และหลักธรรมของศาสนา เห็นคุณค่าของศาสนาอย่างลึกซึ้ง

๒) เพื่อสร้างสำนึก (Concept) ทางศีลธรรม ซึ่งจะมีผลต่อเจตคติและต่อพฤติกรรมของตน

๓) เพื่อปูพื้นฐานคุณธรรมทางจิตใจให้กับนักเรียน ให้สามารถนำหลักศีลธรรมไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้

๔) เพื่อให้นักเรียนได้รู้จักคิด เปรียบเทียบและตัดสินใจได้ว่า สิ่งใดดี สิ่งใดชั่ว สิ่งใดควรทำ สิ่งใดควรเว้น ^{๖๖}

เพราะพรณ โกมลมาลย์ ได้กล่าวถึงเรื่อง การจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา ไว้ว่า แนวทางในการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาและหลักธรรมมี ๕ ประการ คือ ^{๖๗}

๑) ต้องสอนให้เกิดความสนใจ ไม่ใช่สอนให้จำเพียงอย่างเดียว หลักธรรมไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดจะต้องนำมาสนทนา อภิปรายให้เข้าใจ เพื่อให้นักเรียนเกิดความนึกคิด หรือสติปัญญาในทางจริยธรรมให้กว้างขวางมีเหตุผล

๒) การสอนศาสนาต้องฝึกให้เป็นคนใจกว้าง รู้จักนับถือและให้เกียรติผู้ที่ไม่ใช่ศาสนาเดียวกับตน ไม่ดูถูกล้อเรียนผู้อื่น อันเป็นความแตกแยกบาดหมางในสังคม

๓) การสอนศาสนาเรื่องหลักธรรม จะต้องสอดคล้องสัมพันธ์กับเรื่องในชีวิตประจำวันให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

๔) การสอนทฤษฎี จะต้องให้ผู้เรียนเข้าใจทฤษฎีและหลักการจะต้องสอดคล้องสัมพันธ์กับเรื่องในชีวิตประจำวัน ไม่ได้สอนให้ผู้เรียนจำแต่ทฤษฎีอย่างเดียว

๕) การสอนศาสนา ต้องให้สมดุลกับการสอนเรื่องอื่นๆ เพราะผู้เรียนสามารถนำไปบูรณาการใช้ในชีวิตประจำวันได้

^{๖๖} สุมน อมรวิวัฒน์, การสอนโดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไตรภพ, ๒๕๒๘), หน้า ๑๓๑.

^{๖๗} เพราะพรณ โกมลมาลย์, “การสอนศาสนาและหลักธรรมในประถมศึกษา”, สารพัฒนาหลักสูตร, ปีที่ ๗ (พฤษภาคม ๒๕๓๐) : ๔๐-๔๑.

กิตติพันธ์ รุจิรกุล ได้กล่าวถึงเรื่อง การจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา ว่า การสอนพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพ ต้องดำเนิน การส่งเสริมการบริหารจัดการงาน ๖ ด้าน คือ ^{๖๘}

- ๑) ด้านวิชาการ
- ๒) ด้านงบประมาณ
- ๓) ด้านกิจกรรม
- ๔) ด้านบุคลากร
- ๕) ด้านอาคารสถานที่
- ๖) ด้านสัมพันธ์ชุมชน

พนัส หันนาคินทร์ ได้กล่าวถึง การสอนเพื่อปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียน ว่า ต้องคำนึงถึงหลักการต่อไปนี้ ^{๖๙}

- ๑) เฟื่องเลี้ยงการปฏิบัติมากกว่าเนื้อหา
- ๒) จริยธรรมที่จะสอนนั้น ควรจะได้รับการกระทำกันทุกระดับชั้น โดยปลูกฝังและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และสอดแทรกในวิชาต่างๆ
- ๓) การประพฤติของครูจะต้องให้สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการปลูกฝังและพัฒนาให้นักเรียน

ส่วนด้านการสอน ควรใช้หลักการดังนี้

- ๑) การปลูกฝังควรแบ่งเป็น ๓ ขั้นตอน
 - สร้างจริยธรรมให้เกิดขึ้นต่อจริยธรรมหรือค่านิยมที่ต้องการ
 - ให้ความรู้ว่าจริยธรรมเหล่านั้นหมายความว่าอะไร มีวิธีการปฏิบัติอย่างไร
 - ย้ำๆให้ปฏิบัติตามจริยธรรมและมีการติดตามผลการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่องทั้งในและนอกโรงเรียน

๒) การพัฒนาจริยธรรมนั้น หลักสำคัญคือการสร้างปัญหาและความเข้าใจที่กระจางชัดต่อคุณค่าและวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องการบนการแห่งจริยธรรม โดยใช้เทคนิคต่างๆ เช่น การใช้คำถาม การอภิปราย เพื่อให้ให้นักเรียนได้คิดไตร่ตรองอย่างรอบคอบ

^{๖๘} กิตติพันธ์ รุจิรกุล, ทฤษฎีผู้นำทางการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙), หน้า ๗๗.

^{๖๙} พนัส หันนาคินทร์, การสร้างจริยธรรมให้นักเรียน, (กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ, ๒๕๒๖), หน้า ๙๗-๙๘.

สมน อมรวิวัฒน์ ได้กล่าวถึง กระบวนการสอนเพื่อเผชิญสถานการณ์ โดยจัดเป็น ๔ ขั้นตอน เพื่อให้ครูสามารถนำเอกหลักธรรมหัวข้อต่างๆ มาใช้ในการสอนได้อย่างเหมาะสม และสามารถฝึกฝนให้รักเรียนสามารถนำไปปฏิบัติจริงเมื่อเผชิญกับสถานการณ์หรือปัญหาได้ กระบวนการ ๔ ขั้นตอนนี้ คือ ^{๗๐}

- ๑) การรวบรวมข่าวสารข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้ และหลักการ
- ๒) การประเมินค่าเพื่อหาคุณค่าแท้ คุณค่าเทียม
- ๓) การเลือกและการตัดสินใจ
- ๔) การปฏิบัติจริง

สิริมงคลโลกิกขุ (ทอง สิริมงคล) ได้กล่าวถึง การจัดการการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนาแก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ว่า จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเน้นทั้งภาคความรู้ ความเข้าใจ และการฝึกปฏิบัติ รวมทั้งการจัดบรรยากาศ สิ่งแวดล้อมและกิจกรรมเสริมพิเศษ เพื่อส่งเสริมความประพฤติของนักเรียนในขอบเขตที่ดีงาม มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน และยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรมต่างๆ มาปฏิบัติจนเกิดความเคยชินเป็นลักษณะนิสัย และความสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ด้วย ฉะนั้น โรงเรียนจะต้องจัดหลายรูปแบบทั้งในห้องเรียนหรือห้องปฏิบัติการ และนอกห้องเรียน ด้วยเหตุนี้ จึงมีข้อเสนอแนะครูอาจารย์ผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาพึงนำไปพิจารณาและปฏิบัติ ดังนี้ ^{๗๑}

- ๑) ควรคำนึงถึงจุดประสงค์ของวิชาพระพุทธศาสนาอยู่ตลอดเวลาในขณะที่สอน และศึกษาจากคู่มือหรือแผนการสอนอยู่เสมอ
- ๒) การสอนโดยวิธีแจ้งสิ่งที่ถูก สิ่งผิด สิ่งควร สิ่งไม่ควร อธิบายโดยยก เหตุผลให้นักเรียนเห็นจริง เพื่อให้นักเรียนเข้าใจและเกิดความศรัทธาทั้งทางกาย วาจา ใจ
- ๓) ควรสอนโดยวิธีสาธิต หรือทำให้ดูเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งในและนอกโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนปฏิบัติตามด้วยความเลื่อมใสศรัทธาต่อครูอาจารย์ในโรงเรียนและคนในชุมชน หรือในสังคมจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้เห็นอยู่เสมอ
- ๔) ควรสอนด้วยความรัก ความเอาใจใส่อย่างจริงใจต่อนักเรียน มีความรู้สึกที่ ละเอียดย่อน ช่างสังเกตต่อพฤติกรรมของนักเรียน เมื่อพบเห็นสิ่งไม่ดีไม่งามเกิดขึ้นควรจะมี ความกระตือรือร้นที่จะแนะนำสั่งสอน หรือให้คำปรึกษาด้วยความจริงใจ

^{๗๐}สมน อมรวิวัฒน์, สมบัติของการศึกษาไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๘๔.

^{๗๑}สิริมงคลโลกิกขุ (ทอง สิริมงคล), “หลักธรรมในพระพุทธศาสนาในหลักสูตร ม.ปลาย”, สารพัฒนาหลักสูตร, ปีที่ ๖ (พฤษภาคม ๒๕๒๙) : ๗-๘.

๕) ควรหมั่นศึกษาหาความรู้และข้อมูลเพิ่มเติมอยู่เสมอ ทั้งในเรื่อง พระพุทธศาสนา และวิทยาการด้านอื่นๆ เพื่อให้ทันต่อความผันผวน เปลี่ยนแปลงทุกด้านของ สังคม วัฒนธรรม และพร้อมที่จะให้ความรู้ที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาแก่นักเรียน

๖) ควรสอนให้นักเรียนได้มีโอกาสอธิบายหรือแสดงความคิดเห็น ให้นักเรียน วิเคราะห์ตามเหตุและผล พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางแก้ไขโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

๗) ควรเลือกใช้อุปกรณ์ จัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

๘) ควรเชิญวิทยากรทางพระพุทธศาสนาบรรยาย เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง

บุญชม ศรีสะอาด ได้กล่าวถึง แนวทางการเลือกวิธีสอน ว่า มีองค์ประกอบต่างๆ ที่ควรต้องพิจารณา ดังนี้^{๗๒}

- ๑) การเลือกวิธีสอนนั้นจะต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์ของบทเรียน
- ๒) การเลือกวิธีสอนนั้นจะต้องสอดคล้องกับลักษณะของเนื้อหาสาระที่จะสอน
- ๓) วิธีสอนบางวิธีไม่สามารถใช้กับผู้เรียนได้ทุกระดับ วิธีสอนบางวิธีใช้ได้เฉพาะกับเด็กวัยหนึ่ง แต่ไม่สามารถจะใช้กับเด็กอีกวัยหนึ่งได้

๔) การสอนในแต่ละวิธีต้องกำหนดเวลาให้เพียงพอกับเนื้อหา จำนวนครั้ง ว่ามีกำหนดให้นานเท่าใด ตามช่วงเวลาดังกล่าวเพียงพอสำหรับการสอนด้วยวิธีนั้นๆ หรือไม่ ต้องพิจารณาให้รอบคอบ

๕) สถานที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ต้องพิจารณาเป็นกรณีพิเศษ การสอนบางวิธี จำเป็นต้องจัดสภาพห้องเรียน โต๊ะ เก้าอี้ ให้เหมาะสม เช่น วิธีสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ วิธีสอนแบบอภิปรายกลุ่ม วิธีสอนแบบการเรียนรู้เป็นคู่ เป็นต้น แต่ละวิธีจะต้องมีการจัดสภาพห้องเรียน แตกต่างกันไป เราสามารถจัดสภาพห้องเรียนได้ตามที่ต้องการได้หรือไม่

๖) จำนวนผู้เรียนมีมากน้อยเพียงใด และจำนวนผู้เรียนดังกล่าวนี้เหมาะสมกับวิธีที่ใช้หรือไม่

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนในทางพระพุทธศาสนา มุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้แจ้งเห็นจริงในบทเรียนนั้นๆ และสามารถสร้างความศรัทธาให้พอใจที่จะกระทำตามได้ โดยไม่ต้องบังคับ กล่าวคิด เป็นรูปแบบของการเรียนการสอน ๓ ขั้นตอน คือ ขั้นนำ ขั้นสอน และขั้นสรุปประเมินผล และการจัดการเรียนการสอนในทางพระพุทธศาสนาพึงยึดหลักของพระพุทธเจ้า ซึ่งแม้พระองค์จะทรงมีหลากหลายวิธี หากแต่ที่ทรงใช้เป็นประจำมี ๔ แบบ คือ

^{๗๒}บุญชม ศรีสะอาด, การพัฒนาการสอน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุวิริยาสัน, ๒๕๔๗) ,

แบบสนทนา, แบบบรรยาย, แบบตอบปัญหา และแบบวางข้อบังคับ ซึ่งวิธีทั้ง ๔ นี้ ก็สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในระบบของการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในปัจจุบันได้อย่างได้ผลดีและไม่มีล้าสมัย

๒.๓.๒ การใช้สื่อการเรียนการสอน

เนื่องจากพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องราวธรรม ยากแก่การที่จะสอนให้นักเรียนเกิดความคิดที่เป็นรูปธรรม มีความคิดรวบยอดที่กระจ่างและถูกต้อง ดังนั้น ผู้สอนควรจัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อประกอบเพื่อให้นักเรียนเกิดความสนใจเรื่องที่จะเรียน และให้บทเรียนเกิดความสนุกสนาน ซึ่งจะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องนั้นๆ สื่อการเรียนการสอนจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะช่วยให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุได้ตามจุดมุ่งหมาย เพราะจะทำให้ให้นักเรียนมีโอกาสดูได้จากสื่อที่มีความหลากหลาย นอกจากนั้นสื่อยังเป็นสิ่งที่จะช่วยให้กิจกรรมการเรียนการสอนน่าสนใจและเข้าใจแก่นักเรียน

กรมวิชาการ ได้กล่าวถึง สื่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ว่า สื่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา สำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ดำเนินการจัดทำเพื่อสนับสนุนการนำหลักสูตรพระพุทธศาสนาไปใช้ ได้แก่^{๗๓}

๑) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหนังสือวิชาสังคมศึกษา วิชาพระพุทธศาสนาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายนั้น ได้มอบหมายให้กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิทั้งฝ่ายฆราวาสและฝ่ายบรรพชิตเป็นผู้เรียบเรียงและเป็นผู้ตรวจ โดยมีแนวทางร่วมกันในการวางรูปแบบของหนังสือเรียน ดังนี้

- ๑.๑) หัวข้อและเนื้อหาที่ปรากฏในหลักสูตร
- ๑.๒) สรุปสาระสำคัญ
- ๑.๓) ประเด็นอภิปราย

๒) แผนการกลุ่มวิชาสังคมศึกษา วิชาพระพุทธศาสนา กรมสามัญศึกษาและศึกษานิเทศก์รับผิดชอบพิจารณาหาแนวทางและจัดทำโดยมีจุดประสงค์หัวข้อของคำอธิบายรายวิชาและจำนวนคาบในแต่ละภาคเรียนเป็นหลัก

๓) หนังสือส่งเสริมการอ่านชุดพระพุทธศาสนาและจริยธรรม โดยมีจุดมุ่งหมายอบรมสั่งสอนเยาวชนให้ประพฤติดี หมั่นศึกษาหาความรู้และยึดมั่นในหลักธรรม โรงเรียนอาจหาไว้ในห้องสมุด เพื่อให้นักเรียนศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม

^{๗๓} กรมวิชาการ, แผนการสอนกลุ่มวิชาสังคมศึกษา วิชาพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ เล่มที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๙), หน้า ๑๙-๒๐.

พระพยอม กลฺยาโณ ได้ให้แนวคิดในการนำสื่อมาใช้ในการเรียนการสอน พระพุทธศาสนา ดังนี้คือ สื่อการสอนหรืออุปกรณ์การสอนนั้น จะต้องทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึก เกิดความเข้าใจอย่างรวดเร็ว ซึ่งอุปกรณ์นั้นมีหลายอย่างด้วยกัน สามารถที่จะนำไปใช้ตามความ สะดวกและเหมาะสม อาทิ สื่อที่เป็นธรรมชาติ ตัวครูผู้สอน สื่อที่เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ รูปภาพ ที่ทำให้เกิดความเคลื่อนไหว สื่อที่ใช้กรณีศึกษาหรือจัดกิจกรรมบทบาทสมมุติ และข่าวจาก หนังสือพิมพ์ แต่สิ่งที่มีความสำคัญมากที่สุดในการเรียนการสอนคือ สื่อที่เป็นครู ผู้สอนจะต้องมี คุณสมบัติที่ดี ซึ่งควรเป็นผู้ที่มีความประพฤติน่าเลื่อมใส น่าเอาเป็นแบบอย่าง จะเป็นผลทำให้ เป็นที่ดึงดูดใจให้ผู้ฟังเกิดความเลื่อมใสศรัทธาและปฏิบัติตาม ^{๗๔}

กิตติมา ปรีดีติลล ได้กล่าวถึง หลักการในการใช้สื่อการเรียนการสอน ๖ หลัก ได้แก่ ^{๗๕}

- ๑) เลือกสื่อการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ของการเรียนการสอน
- ๒) เลือกสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาที่เรียน
- ๓) เลือกสื่อการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับเทคนิคและวิธีการสอน
- ๔) เลือกสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับวัยและความสนใจของนักเรียน
- ๕) เลือกสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ
- ๖) เลือกสื่อการเรียนการสอนที่หาได้ง่าย ราคาประหยัด มีความสะดวกรวดเร็ว

ในการใช้

จรรยา คุณมี ได้กล่าวโดยสรุปไว้ว่า อุปกรณ์การสอนหรือสื่อการเรียนการสอนจะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ง่าย เร็ว และถูกต้อง ฝ่ายผู้สอนก็จะสอนได้ง่าย พระพุทธเจ้าทรงเห็นหลักใน ข้อนี้ และได้ทำการสอนโดยใช้อุปกรณ์การสอนด้วยพระองค์เอง เช่น พระภิกษุรูปหนึ่งเป็นศิษย์ ของพระสาโลบุตร ไม่สามารถทำจิตใจให้สงบตามวิธีที่พระสาโลบุตรสอน เมื่อมาเฝ้าพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงพิจารณาเห็นแล้วว่า พระภิกษุรูปนั้นมีอัมมาสัยรักสวयरังาม ก็ทรงพาไปดูดอกบัว ในสระ ซึ่งมีหลายประเภท ตั้งแต่ตุม บาน จนถึงกลีบดอกร่วงหล่น เมื่อภิกษุรูปนั้นเห็นความไม่ แน่นนอนของสิ่งสวยงามแก่ตา เมื่อได้ฟังคำสอนของพระพุทธเจ้าอีกครั้ง ก็ได้ผลดีในทางปฏิบัติ ^{๗๖}

ทัศนีย์ ศุภเมธี ได้กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สื่อที่ช่วยส่งเสริม สนับสนุน หรือเป็นตัวการให้การเรียนการสอนบรรลุถึงจุดหมายปลายทางอย่างมีประสิทธิภาพ

^{๗๔} พระพยอม กลฺยาโณ, “การใช้สื่อการสอนจริยธรรมอย่างไรจึงจะดี”, วารสารการศึกษานอก โรงเรียน, เล่มที่ ๑๑๘ (กุมภาพันธ์-มีนาคม ๒๕๒๗) : ๒๔.

^{๗๕} กิตติมา ปรีดีติลล, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๖), หน้า ๒๕.

^{๗๖} จรรยา คุณมี, การสอนสังคมศึกษา, (กาฬสินธุ์ : โรงพิมพ์ประสานการพิมพ์, ๒๕๒๐), หน้า ๑๐๒.

โดยช่วยสร้างความสนใจ ประหยัดเวลา และให้ประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่ผู้เรียน สื่อการสอนจึงเป็นสิ่งสำคัญทำให้หลักสูตรไปถึงผู้เรียนได้^{๗๗}

ภิญโญ สาร ได้กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง วัสดุทุกชนิดที่นำมาประกอบ การเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๗๘}

มันทนา วงศ์คำฟูเจริญ ได้กล่าวว่า ประเภทของสื่อ มี ๓ ประเภทใหญ่ๆ คือ^{๗๙}

๑) สื่อการสอนประเภทเครื่องมือหรืออุปกรณ์ ได้แก่ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ คอมพิวเตอร์ วิดีโอเทป โทรทัศน์ เป็นต้น

๒) สื่อประเภทวัสดุ ได้แก่ หนังสือเรียน หนังสือคู่มือการเรียน รูปภาพ แผ่นฟิล์ม แผ่นสไลด์ ม้วนเทป แผนที่ หุ่นจำลอง เป็นต้น

๓) สื่อการสอนประเภทวิธีการ ได้แก่ การสาธิต การจัดป้ายนิทรรศการ การศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น

สมทรง ปุญญฤทธิ์ ได้กล่าวถึง สื่อสำหรับใช้สอนศีลธรรม จริยธรรม และวิชาพระพุทธศาสนา ว่า ควรที่จะมีความหลากหลาย และเป็นสิ่งที่นักเรียนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำ หรือการใช้สื่ออื่นๆ พร้อมกันนี้ยังได้แสดงถึง สื่อประเภทต่างๆ ที่สามารถนำไปใช้ในกระบวนการเรียนการสอนศีลธรรม ดังต่อไปนี้^{๘๐}

๑) การทำโปสเตอร์ เมื่อสอนไปแล้ว ครูย่อมทราบว่ายศิษย์ของตนรู้และเข้าใจธรรมะลึกซึ้งแค่ไหน จึงควรทดสอบด้วยการให้เขาทำโปสเตอร์ โดยการบรรยายภาพออกมาเป็นธรรมะ ผลพลอยได้อีกหลายๆ อย่างจะตามมา เช่น ครูอาจใช้ในการฝึกนิสัยตรงต่อเวลาในการส่งงาน โดยกำหนดวันส่งงานที่แน่นอน หรือจะดูว่าเด็กมีอิทธิบาท ๔ ต้องงานมากน้อยแค่ไหนก็ได้ ดูนิสัยว่าเป็นคนละเอียดประณีตหรือว่าหยาบ มักง่ายก็ได้ แล้วนำมาแก่นักเรียนเป็นรายบุคคล

๒) การทำภาพธรรมะ เมื่อนักเรียนได้เรียนไปพอสมควร สัก ๗-๘ คาบ ก็จะทำให้ นักเรียนได้ทำภาพธรรมะประกอบคำบรรยายมาส่ง เพื่อตรวจดูว่านักเรียนเข้าใจธรรมะลึกซึ้งแค่ไหน เป็นการทดสอบความรู้ ความตั้งใจในการทำงาน ความสะอาดเป็นระเบียบ ความประณีต

^{๗๗} ทัศนีย์ ศุภเมธี, **หลักสูตรและการจัดการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยครูธนบุรี, ๒๕๓๕), หน้า ๖๘.

^{๗๘} ภิญโญ สาร, **หลักการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖), หน้า ๑๖๐.

^{๗๙} มันทนา วงศ์คำฟูเจริญ, **การจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรนาฏศิลป์ชั้นกลาง**, (เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๖), หน้า ๒๕.

^{๘๐} สมทรง ปุญญฤทธิ์, **เทคนิคการสอนศีลธรรมในโรงเรียน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ประสารมิตร จำกัด, ๒๕๓๒), หน้า ๒๕-๒๖.

ความเสียสละทรัพย์และร่างกาย และผลงานเหล่านี้สามารถนำไปใช้ในนิทรรศการให้หน่วยงานต่าง ๆ ยืมภาพพระบรมฉายาสาทิสลักษณ์ องค์ปฐมบรมครู รูปปั้น รูปหล่อ ของเล่นของเด็ก ดวงดาวต่าง ๆ จะจงใจให้อยากอ่านอยากดู

๓) การทำโมบายล์พระธรรม คือ การทำเครื่องแขวนเป็นรูปทรงต่างๆ แต่แฝงด้วยพระธรรม ใช้ในการตกแต่งสถานที่เมื่อจัดงานเกี่ยวกับศาสนา ห้องเรียน เพื่อให้นักเรียนได้อ่านพระธรรมจากโมบายล์ สำหรับการทำโมบายล์ผู้สอนอาจให้นักเรียนทำจะได้ฝึกให้เป็นคนสุขุมรอบคอบ ใจเย็น มีสติ สมาธิ มิฉะนั้นจะทำงานประเภทนี้ได้ยาก

๔) การ์ตูนชีวิตหรือภาพเกี่ยวกับพระธรรม การใช้สื่อนี้อาจบูรณาการกับวิชาศิลปะ จะให้วาดภาพหรือการ์ตูนพระธรรมในชั่วโมงเรียน หรือจัดประกวดก็ได้ ครูสอนศิลปะธรรมวางแนวให้เกี่ยวกับภาพว่าต้องการอะไร เช่น ถ้าอยากให้ภาพเกี่ยวกับไตรลักษณ์ก็อาจแนะครูศิลปะให้บอกเด็กเขียนภาพต้นไม้ที่มีดอกตูม แยม่า แล้วบาน หรือจะเป็นเรื่องอื่นก็ได้

๕) สไลด์ เทป ภาพยนตร์ ที่เกี่ยวกับพระธรรม การใช้สไลด์ เทป ภาพยนตร์ ฯลฯ จะช่วยในการเรียนการสอนได้มาก เพราะทำให้นักเรียนตื่นตัว สนุก ไม่ง่วงนอน

ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางที่ กรมวิชาการ เสนอไว้ในคู่มือหลักสูตรพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษา คือ ^{๔๑}

๑) ใช้ธรรมชาติและปรากฏการณ์ธรรมชาติที่นักเรียนพบเห็นทุกวัน เช่น ใบไม้ ผลิ อ่อน ใบไม้เขียวชอุ่ม ใบไม้ที่แก่เหลืองจัด ใบไม้ที่ร่วงหล่นทับถมบนพื้นดิน ฯลฯ การใช้ธรรมชาติเป็นสื่อเร้าเช่นนี้ พระบรมศาสดาได้ทรงใช้เสมอในสมัยพุทธกาลและยังคงเป็นสื่อที่ดี ครูควรนำมาใช้สอนอยู่เสมอ

๒) ข่าวดังและเหตุการณ์เป็นสิ่งที่เร้าให้นักเรียนสนใจใคร่รู้ ช่วยให้ครูสามารถจัดกิจกรรมเสริมศรัทธา กิจกรรมเสนอสาระของบทเรียน และกิจกรรมสรุปได้ทุกขั้นตอน การใช้ข่าวและเหตุการณ์นำเข้าสู่การสอนหลักธรรมต่างๆ หรือนำมาสอนตามเทศกาลวันสำคัญของพระพุทธศาสนา ย่อมทำให้นักเรียนตระหนักว่าชีวิตที่เรียนอยู่นี้ มีความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน และเป็นตัวอย่างให้นักเรียนคิดวินิจฉัยสิ่งผิดชอบชั่วดีได้ด้วยตนเอง

๓) การใช้สื่อและวิธีการจัดเสนอสิ่งต่างๆ เพื่อเร้าความสนใจ เช่น การจัดป้ายนิเทศ จัดนิทรรศการ การใช้เพลง ดนตรี กรณีปัญหา กรณีตัวอย่าง สถานการณ์จำลอง เสนอเป็นวิดิทัศน์ ภาพเคลื่อนไหว คอมพิวเตอร์ เทปบันทึกเสียง ย่อมช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ได้ดี

๔) การจัดให้นักเรียนได้ตรวจสอบความรู้ ความคิดของตนเอง และได้ทราบผลทันที ช่วยเสริมแรงจูงใจให้นักเรียนปรับปรุงตนเอง หรือปรับปรุงผลงานให้ดีขึ้น ดังนั้น คำ

^{๔๑} กรมวิชาการ, คู่มือหลักสูตรพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๕), หน้า ๒๒-๒๓.

วิจารณ์อย่างมีเหตุผล คำชมเชย การให้รางวัล การประกะการเกียรติคุณ จึงเป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยเสริมแรงและจูงใจนักเรียนต่อการเรียนพระพุทธศาสนา

สิริมงคลโลกิกขุ (ทอง สิริมงคล) ได้กล่าวว่า แนวทางการใช้สื่อการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ควรมีดังนี้ ^{๔๒}

๑) ควรเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน เช่น ภาพข่าวหรือเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน เช่น ภาพนิ่ง ภาพสไลด์ โทรทัศน์ หรือวีดิทัศน์ เทปบรรยายธรรมเกี่ยวกับคำสอนพระพุทธศาสนาที่บุคคลหรือหน่วยงานต่างๆ ผลิต หรือจะผลิตขึ้นใช้เองก็ได้

๒) ในบางกรณีควรเชิญวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิทรงพระพุทธศาสนา เช่น พระนักเทศน์ พระสงฆ์หรืออนุศาสนาจารย์มาบรรยาย หรือแสดงธรรมพิเศษ เพื่อให้นักเรียนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมมากยิ่งขึ้น

สุนทร สุนันทชัย ได้กล่าวว่า อุปกรณ์การสอนทางพระพุทธศาสนาสามารถแบ่งออกได้เป็นประเภทต่างๆ ดังนี้ ^{๔๓}

๑) รูปภาพ เช่น ภาพพุทธประวัติ ภาพปูชนียวัตถุและปูชนียสถานสำคัญๆ การประกอบกิจการทางศาสนา การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ภาพช่างและเหตุการณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวันที่ได้มาจากหนังสือพิมพ์

๒) แผนที่ใช้สำหรับสอนพุทธประวัติ แสดงให้เห็นชาติภูมิ และตำบลส่วนที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาในอินเดีย

๓) แผนภูมิ ใช้สำหรับแสดงวงศาตณญาณัติของพระพุทธเจ้า คำสั่งของพระองค์ เช่น เบญจศีล เบญจธรรม อุโบสถศีล

๔) ภาพยนตร์ สไลด์ फिल्मสตริป ที่เกี่ยวกับสถานที่สำคัญของเมืองไทย รวมทั้งสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา

๕) สถานที่ ตัวบุคคล ขนบธรรมเนียมประเพณีในชุมชน เช่น วัด โรงเรียน สถานที่สาธารณะ พระ ประเพณีในท้องถิ่นต่างๆ

๖) จานเสียง เทปเสียง

สรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอนนับว่ามีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับครูผู้สอน ที่จะใช้สอนพระพุทธศาสนา เพราะพระพุทธศาสนามีเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเรื่องของ

^{๔๒}สิริมงคลโลกิกขุ (ทอง สิริมงคล), “หลักธรรมในพระพุทธศาสนาในหลักสูตร ม.ปลาย”, สารพัฒนาหลักสูตร, ปีที่ ๖ (พฤษภาคม ๒๕๒๙) : ๘.

^{๔๓}สุนทร สุนันทชัย, เทคนิคและวิธีการสอนสังคมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สหพันธ์การพิมพ์, ๒๕๑๔), หน้า ๓๓๐.

นามธรรม ที่จะต้องมีการพิสูจน์ออกมาให้เห็นเป็นการปฏิบัติจริง เมื่อนำเอาสื่อมาช่วยในการสอน นักเรียนก็จะสามารถเกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาอย่างเป็นรูปธรรม ได้เข้าถึงและสัมผัสแนวคิดต่างๆ ได้ง่ายขึ้น ที่สำคัญที่สุดคือ ตัวครู ผู้สอน ที่เป็นสื่อการเรียนรู้ที่สำคัญจำเป็นจะต้องมีความรู้ และประพฤติดนให้เป็นแบบอย่างที่ดี ย่อมช่วยให้การจัดการการเรียนการสอนสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ได้ อนึ่ง การให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมการจัดการการเรียนการสอนโดยใช้สื่อต่างๆ นี้ สามารถก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียนกับครู ผู้สอน อีกด้วย

๒.๓.๓ สถานที่

งานด้านนี้เป็นการจัดการสถานที่ อาคารเรียน ห้องเรียน ที่จะเอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาของนักเรียน อาจเกิดจากอุปกรณ์ หรือวัสดุทางศิลปะ วัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น พระพุทธรูป ตู้พระธรรม ธรรมมาศ ตาลปัตร คัมภีร์ใบลาน เป็นต้น เพื่อช่วยสร้างบรรยากาศที่สงบ สร้างสรรค์ปัญญาให้เกิดขึ้น หรืออาจจัดเป็นมุมพระพุทธศาสนาในห้องเรียน ระเบียง อาคารเรียน จัดสวนหย่อมทางพระพุทธศาสนาโดยหาพันธุ์ไม้ที่ปรากฏในพุทธประวัติ เช่น ต้นจิก ต้นโพธิ์ ฯลฯ นำมาปลูกไว้ในบริเวณโรงเรียน เพื่อให้เป็นสถานที่เรียนภายใต้ร่มไม้ เป็นต้น

กรมวิชาการ ได้กล่าวว่า การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เป็นการจัดสภาพในห้องเรียน นอกห้องเรียน ตลอดจนบริเวณโรงเรียนซึ่งมีความสำคัญต่อนักเรียนมาก เนื่องจากนักเรียนต้องสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมตลอดเวลาและพร้อมที่จะสนใจสิ่งแวดล้อมต่างๆ อย่างไม่หยุดยั้ง และการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้^{๔๔}

- ๑) ความสะอาด ความปลอดภัย
- ๒) ความมีอิสระอย่างมีขอบเขต
- ๓) ความสะดวกในการทำกิจกรรม
- ๔) ความพร้อมของอาคารสถานที่ เช่น ห้องเรียน ห้องน้ำ-ห้องส้วม ฯลฯ
- ๕) ความเพียงพอเหมาะสมในเรื่องขนาด น้ำหนัก และจำนวน
- ๖) ความมีบรรยากาศในการเรียนรู้

บุญเยี่ยม จิตรดอน และราศี ทองสวัสดิ์ ได้กล่าวถึง การจัดสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกห้องเรียน ว่า การจัดสภาพแวดล้อมจะเป็นสิ่งหนึ่งซึ่งชักจูงให้เด็กสนใจและ

^{๔๔} กรมวิชาการ, แผนการสอนกลุ่มวิชาสังคมศึกษา วิชาพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ เล่มที่ ๑, หน้า ๙๑.

เกิดความกระตือรือร้น อยากเรียน ไม่เบื่อหน่าย โดยหลักสำคัญของการจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน มีดังนี้^{๔๕}

ก. สภาพแวดล้อมในห้องเรียน

หลักสำคัญในการจัดต้องคำนึงถึงความปลอดภัย ความสะอาด เป้าหมายการพัฒนา ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งอาจจัดแบ่งพื้นที่ให้เหมาะสมกับการประกอบกิจกรรมตามหลักสูตร ดังนี้

๑) พื้นที่อำนวยความสะดวกเพื่อนักเรียนและครู

๑.๑) ที่แสดงผลงานของนักเรียน อาจจัดเป็นแผ่นป้าย หรือแขวนผลงาน

๑.๒) ที่เก็บแฟ้มผลงานของเด็ก อาจจัดทำเป็นกล่อง หรือจัดใส่แฟ้มรายบุคคล

๑.๓) ที่เก็บเครื่องใช้ส่วนตัวของนักเรียน อาจทำเป็นช่องตามจำนวนของนักเรียน

๑.๔) ที่เก็บเครื่องใช้ครู เช่น อุปกรณ์การสอนส่วนตัวของครู ฯลฯ

๑.๕) ป้ายนิเทศหน่วยงานสอน หรือสิ่งที่นักเรียนให้ความสนใจ

๒) พื้นที่ปฏิบัติการกิจกรรมและการเคลื่อนไหวต้องกำหนดให้ชัดเจน ควรมีพื้นที่ที่นักเรียนสามารถทำงานได้ด้วยตนเองและทำกิจกรรมด้วยกันในกลุ่มเล็กหรือกลุ่มใหญ่ โดยนักเรียนสามารถเคลื่อนไหวได้อย่างอิสระจากกิจกรรมหนึ่งไปยังกิจกรรมหนึ่งโดยไม่รบกวนผู้อื่น

๓) พื้นที่จัดมุมประสบการณ์ สามารถจัดได้ตามความเหมาะสมขึ้นอยู่กับสภาพของห้องเรียน จัดแยกส่วนที่ใช้เสียงดังและเงียบออกจากกัน เช่น มุมบลิ๊กอยู่ห่างจากมุมหนังสือ มุมวิทยาศาสตร์อยู่ใกล้มุมศิลปะ เป็นต้น โดยในการจัดมุมประสบการณ์ต่างๆ ต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

๓.๑) ในห้องเรียนควรมีมุมประสบการณ์อย่างน้อย ๓-๕ มุม

๓.๒) ควรได้มีการผลัดเปลี่ยนสื่อตามมุมต่างๆ ตามความสนใจของนักเรียน

๓.๓) ควรจัดให้มีประสบการณ์ที่นักเรียนเรียนรู้ไปแล้วปรากฏอยู่ในมุมประสบการณ์ เช่น เรียนรู้เรื่องวงจรชีวิตของผีเสื้อ อาจจัดให้มีผีเสื้อตัวฟในมุมวิทยาศาสตร์ ฯลฯ

^{๔๕}บุญเยี่ยม จิตรดอน และราศี ทองสวัสดิ์, การจัดการสภาพแวดล้อมเพื่อสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : ยูไนเต็โปรดักชั่น, ๒๕๒๗), หน้า ๖๖-๖๗.

๓.๔) ควรเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการจัดมุมประสบการณ์ ทั้งนี้ เพื่อจูงใจให้นักเรียนรู้สึกเป็นเจ้าของ

๓.๕) ควรเสริมสร้างวินัยให้กับนักเรียน โดยให้มีส่วนร่วมรับผิดชอบมุมประสบการณ์ต่างๆ ร่วมกัน

ข. สภาพแวดล้อมนอกห้องเรียน

การจัดสภาพแวดล้อมภายในอาณาบริเวณรอบๆ โรงเรียน จัดรักษาความปลอดภัย ในบริเวณโรงเรียนและบริเวณรอบนอกโรงเรียน ดูแลรักษาความสะอาด ต้นไม้ให้ความร่มรื่นรอบๆ บริเวณโรงเรียน จัดที่ติดข่าวประชาสัมพันธ์ผู้ปกครอง ตัวอย่างเช่น

๑) ที่นักเรียนพักผ่อน จัดที่นั่งไว้ใต้ต้นไม้มีร่มเงา อาจใช้กิจกรรมกลุ่มย่อยๆ หรือ กิจกรรมที่ต้องการความสงบ หรืออาจจัดเป็นลานนิทรรศการให้ความรู้

๒) บริเวณธรรมชาติ มีการปลูกไม้ดอก ไม้ประดับ ซึ่งหากบริเวณโรงเรียนมีไม่มากนักอาจปลูกพืชในกระบะหรือกระถาง

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า ด้านสถานที่ เป็นงานการจัดการสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน ซึ่งจะเป็นสิ่งหนึ่งซึ่งชักจูงให้นักเรียนเกิดความสนใจ และเกิดความกระตือรือร้น อยากเรียน ไม่เบื่อหน่าย เช่น จัดเป็นมุมพระพุทธศาสนาในห้องเรียน ระเบียง อาคารเรียน หรืออาจจัดสวนหย่อมทางพระพุทธศาสนาโดยหาพันธุ์ไม้ที่ปรากฏในพุทธประวัติ เช่น ต้นจิก ต้นโพธิ์ ฯลฯ ซึ่งการจัดการด้านสถานที่นี้ต้องคำนึงถึงความสะอาด ความมีระเบียบเรียบร้อย และรวมทั้งต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของนักเรียนเป็นสำคัญด้วย

๒.๔ การจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา

๒.๔.๑ หลักสูตรธรรมศึกษา

หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท ธรรมศึกษาชั้นเอก

๑. โครงสร้างหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี

หลักสูตรหรือหนังสือแบบเรียนสำหรับธรรมศึกษาชั้นตรีที่ยุติใช้ในปัจจุบันนี้เป็นหนังสือเรียนภาษาไทยที่เป็นพระนิพนธ์ของสมเด็จพระสังฆราชเจ้ากรมพระยาศรีธรรมาโศภิตและสมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทว) โดยจัดเนื้อหาวิชาตามลำดับดังนี้

- ๑) วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม หลักสูตร ใช้หนังสือพุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๑
- ๒) วิชาธรรม หลักสูตร ใช้หนังสือนวโกวาท แผนกธรรมวิภาคและคิปปิปฏิบัติ
- ๓) วิชาตำนาน (พุทธ) หลักสูตร ใช้หนังสือพุทธประวัติ เล่ม ๑-๒-๓ ปฐมสมโพธิพระนิพนธ์ สมเด็จพระสังฆราช (ปุสฺสเทว) และศาสนพิธี เล่ม ๑
- ๔) วิชาวินัย หลักสูตร ใช้หนังสือเบญจศีลเบญจธรรม ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (เจริญ ญาณวรเถร)

๒. โครงสร้างหลักสูตรธรรมศึกษาธรรมศึกษาชั้นโท

หลักสูตรหรือหนังสือแบบเรียนสำหรับนักธรรมศึกษาชั้นโทที่ยุติใช้ในปัจจุบันนี้เป็นหนังสือเรียนภาษาไทยที่เป็นพระนิพนธ์ของสมเด็จพระสังฆราชเจ้ากรมพระยาศรีธรรมาโศภิต (สา ปุสฺสเทว) โดยจัดเนื้อหาวิชาตามลำดับ ดังนี้

- ๑) วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม หลักสูตร ใช้หนังสือพุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๑
- ๒) วิชาธรรมหลักสูตร ใช้หนังสือธรรมวิภาค ปริเฉทที่ ๒
- ๓) วิชาตำนาน (พุทธ) หลักสูตร ใช้หนังสืออนุพุทธพุทธประวัติและพุทธาณุพุทธประวัติอันกล่าวเฉพาะประวัติพระสาวก สังคตติกา ปฐมสมโพธิกถา พระนิพนธ์สมเด็จพระสังฆราช (ปุสฺสเทว) และศาสนพิธี เล่ม ๒ ขององค์การศึกษา ชั้นนี้กำหนดให้เรียนประวัติของพระสาวก จำนวน ๔๐ องค์
- ๔) วิชาวินัย หลักสูตร ใช้หนังสืออุโบสถศีลของพระราชรัตนมุนี (ชัยวัฒน์ ปญฺญาสิริ ป.ธ.๙) วัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม

๓. โครงสร้างหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นเอก

หลักสูตรหรือหนังสือแบบเรียนสำหรับธรรมศึกษาชั้นเอกที่ยุติใช้ในปัจจุบันนี้เป็นหนังสือเรียนภาษาไทยที่เป็นพระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาศรีธรรมาโศภิต (สา ปุสฺสเทว) โดยจัดเนื้อหาวิชาตามลำดับ ดังนี้

- ๑) วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม หลักสูตร ใช้หนังสือพุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๓
- ๒) วิชาธรรม หลักสูตร ใช้หนังสือธรรมวิจารณ์ ส่วนปรมัตถปฏิบัติ

๓) วิชาตำนาน (พุทธ)แก้ปัญหาพุทธานุพุทธประวัติกับข้อธรรมในท้องเรื่องนั้น
หลักสูตร ใช้หนังสือพุทธประวัติ เล่ม ๑-๒-๓ ปฐมสมโพธิ พระนิพนธ์ สมเด็จพระสังฆราช (ปสุสเทว)
พุทธานุพุทธประวัติ อนุพุทธประวัติ พระปฐมสมโพธิ ๔ พระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า
กรมพระปรมานุชิตชิโรส

๔) วิชาวินัย หลักสูตร ใช้หนังสือหลักสูตรกรรมบทพระราชรัตนมูณี (ชัยวัฒน์
ปญญาสิริ ป.ธ.) วัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม

๒.๔.๒ การเรียนการสอน

การเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่มีความรู้
เกี่ยวกับเทคนิคการสอนและใช้สื่อการสอนสมัยใหม่ ส่วนมากสอนด้วยวิธีอธิบายให้จำจากตำรา
หรือหนังสือเรียน เน้นการจำมากกว่าความเข้าใจและประเมินผลจากความเข้าใจของนักเรียน
ด้วยวิธีถามตอบปัญหา มีทั้งปรนัยและแบบอัตนัย โดยนิยมแบบสนามหลวงเป็นหลัก คือข้อสอบ
แบบปรนัย^{๔๖}

๒.๔.๓ ระยะเวลาการศึกษา

แบ่งภาคเรียนศึกษาออกเป็น ๒ ภาค คือ

๑) ภาควิชาฯ เริ่มตั้งแต่ ขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๖ จนถึงขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๘

๒) ภาคพรรษา เริ่มตั้งแต่ แรม ๙ ค่ำ เดือน ๘ จนถึง ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๑

แต่ด้วยเหตุที่ทางสำนักศาสนศึกษาต้องจัดพระภิกษุออกไปสอนตามโรงเรียน
ระยะเวลาการศึกษาจึงต้องขึ้นอยู่กับทางโรงเรียนเป็นผู้กำหนดเอง โดยเฉพาะช่วงเวลาปิดเทอม
และเวลาสอบกลางภาคของทางโรงเรียนจะไม่ตรงกับทางสำนักเรียน จึงอนุโลมให้ทางโรงเรียน
เป็นผู้กำหนดระยะเวลาที่จะสอนให้ทางสำนักเรียนจัดหาครูพระเข้าไปสอน

กำหนดเวลา ๑๒.๓๐ น. ถึง ๑๕.๐๐ น. ตามตารางการเรียนการสอนที่ทางสำนัก
ศาสนศึกษากำหนดไว้ โดยในโรงเรียนหนึ่งจะสอนสัปดาห์ละ ๑ วันหรือชั้นละ ๒ ชั่วโมงต่อ
สัปดาห์ ซึ่งมีการเรียนการสอนต่อชั้นเรียนประมาณ ๒๐ – ๔๘ ชั่วโมง ต่อปีการศึกษาหนึ่ง

๒.๔.๔ กำหนดการสอบ

การกำหนดเวลาสอบธรรมศึกษาในทุกระดับชั้นเป็นหน้าที่แม่กองธรรมสนามหลวง
เป็นผู้ดำเนินการจัดสอบ

^{๔๖} สำนักงานแม่กองธรรม, เรื่องสอบธรรมสนามหลวงแผนกธรรม พ.ศ. ๒๕๕๑,
(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๑), หน้า ๑๐-๒๐.

๒.๔.๕ การวัดผลและการประเมินผล

การออกข้อสอบแม่กองธรรมสนามหลวงรวบรวมข้อสอบจากคณะกรรมการหลายรูปโดยมีคณะกรรมการพิเศษตรวจคัดเลือกอีกชั้นหนึ่ง ลักษณะปัญหาที่ออกข้อสอบจะถามความจำความเข้าใจความคิดเห็นและการวิจารณ์คละเคล้ากันไป ข้อสอบทั้งหมดเป็นปรนัย ยกเว้นวิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรมที่ให้เขียนการตรวจข้อสอบ คณะกรรมการที่จะทำการตรวจข้อสอบเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่อาราธนามาจากทั่วประเทศ โดยทำการตรวจในกรุงเทพมหานคร วิธีการตรวจใช้กรรมการ ๒ รูป ร่วมกันพิจารณาดูแรกตรวจแล้วให้คะแนนเท่าใดเขียนตัวเลขไว้ที่หน้าข้อสอบแต่ละข้อทุกข้อและรวมคะแนนไว้บนหัวกระดาษด้านขวามือลงชื่อกำกับไว้ที่หัวกระดาษด้านซ้ายมือต่อจากนั้นกรรมการรูปที่ ๒ จะตรวจซ้ำอีกครั้งถ้าไม่เห็นด้วยก็แก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าเห็นด้วยก็ลงชื่อกำกับไว้ที่หัวกระดาษด้านซ้ายมือเช่นเดียวกัน

การให้คะแนน ข้อสอบทั้งหมดมี ๔ วิชา คะแนนเต็มวิชาละ ๑๐๐ คะแนน คะแนนเต็มรวมทุกวิชา ๔๐๐ คะแนน ผู้สอบจะต้องเข้าสอบทุกวิชา จะขาดวิชาใดวิชาหนึ่งไม่ได้และวิชาที่สอบนั้นต้องไม่ต่ำกว่า ๒๐๐ คะแนน ถือว่าสอบได้

แต่หากมีวิชาใดวิชาหนึ่งคะแนนต่ำกว่า ๒๕ คะแนน แม้จะรวมครบทุกวิชาได้เกินกว่าเกณฑ์ที่กำหนดก็ถือว่าสอบตก

๒.๔.๖ หลักแห่งการสอนธรรมของพระพุทธเจ้า

หลักธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วนั้น ถือว่าเป็นคำสั่งสอนอันแท้จริงที่มีอยู่แล้วในธรรมชาติ พระองค์เป็นเพียงแต่ผู้ค้นพบเท่านั้น แล้วนำมาเปิดเผยให้ทราบทั่ว หลักธรรม คือความจริงเหล่านี้คงมีอยู่ตามธรรมชาติไม่ได้สูญหายไปไหนเป็นความจริงตลอดเวลา ทุกหมู่เหล่าความจริงอันนี้คือความจริงแท้ ซึ่งการที่พระองค์นำหลักธรรมที่ตรัสรู้นี้มาสั่งสอนทั่วไปก็เพราะมีจุดมุ่งหมายในการสอน ๓ ประการด้วยกัน คือ^{๘๗}

๑. ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังรู้แจ้งในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น หมายความว่า สิ่งใดที่พระองค์รู้แล้ว เห็นแล้ว เมื่อทรงเห็นว่าไม่จำเป็นสำหรับผู้ฟังหรือรับคำสอน พระองค์ก็จะไม่ทรงสอนสิ่งนั้น จะสอนเฉพาะเท่าที่จำเป็นเท่านั้น เหมือนบิดา มารดา แม้มีทรัพย์มาก แต่จะให้ทรัพย์แก่บุตรตามสมควรแก่วัยและความจำเป็นเท่านั้น

๒. ทรงมีความมุ่งหวังเพื่อให้ผู้ฟังตรึกตรองเห็นจริงได้ ได้แก่ ทรงแสดงมีเหตุผล ที่ผู้ฟังพอจะตรองตามให้เห็นได้ด้วยตนเอง การสอนที่ไม่ยากและไม่ง่ายจนเกินไปจนไม่ต้องนึกตรึกตรอง แต่สอนให้ใช้ปัญญาพิจารณา

๓. ทรงให้ผู้ฟังได้รับผลแห่งการสอนในเชิงปฏิบัติ สามารถจะทำให้ผู้ปฏิบัติได้รับผลตามความสมควรแก่กำลังแห่งการปฏิบัติของตน ทรงเน้นการปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระองค์

^{๘๗} อดุง ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๕๙/๒๖๓.

เพื่อประโยชน์ของผู้ปฏิบัติว่าเป็นการบูชาพระองค์อย่างยิ่งดังเช่น ที่ตรัสกับพระอานนท์ว่า “การทำบุญชาติถาคดด้วยดอกไม้ของหอมนั้นไม่ชื่อว่า บูชาเลย แต่ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่กรรม ผู้นั้นแหละได้ชื่อว่า บูชาตถาคตอย่างยิ่ง”

ในการสอนธรรมะสำหรับพระพุทธองค์แล้วได้ทรงมองเห็นระดับสติปัญญาของมนุษย์ว่ามี ๔ ระดับด้วยกันจึงต้องสอนธรรมตามความเหมาะสมกับสติปัญญาของแต่ละบุคคลไป โดยคำนึงถึงผู้ฟังเป็นสำคัญ หลักการสอนโดยทั่วไปแล้วมี ๒ ประการ คือ

๑. เกี่ยวกับตัวผู้เรียนพระองค์จะสอนธรรมให้เหมาะสมกับจริตของบุคคลหรือประเภทของบุคคล นอกจากนั้นทรงคำนึงถึงความพร้อมว่ามีความสุกงอมแห่งญาณอินทรีย์มากน้อยเพียงใดอันนี้จะทรงพิจารณาเป็นรายๆ ไปเมื่อได้เวลาแล้วทรงคิดว่าควรจะสอนในลักษณะใดดี เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจชัดเจนและได้ผลจริง

๒. เกี่ยวกับการสอนในเรื่องนี้พระองค์จะสร้างสิ่งโน้มน้าวจิตใจก่อนแล้วจึงเข้าสู่เนื้อหาที่หลังแล้วจะทรงเริ่มสนทนากับผู้ที่มาพบด้วยเรื่องที่เข้าใจรู้อยู่แล้วหรือเรื่องที่เขาสงสัยอยู่ขณะนั้นแล้วพระองค์ยังทรงสอนภิกษุผู้ธรรมกถึก ว่าควรตั้งธรรม ๕ ประการไว้ในใจก่อนที่จะแสดงธรรม คือ

๑) จักแสดงธรรมไปตามลำดับ หมายถึง แสดงธรรมไปตามเนื้อหาสาระ เช่น เรื่อง ทานกถา สิลกถา เป็นต้น ไม่ตัดลำดับ ไม่ตัดลัดให้ขาดความ

๒) จักแสดงธรรมอ้างเหตุ หมายถึง ชี้แจง โดยยกเหตุผลมาแสดงให้เข้าใจ มีการยกตัวอย่างมาเปรียบเทียบ เพื่อเข้าใจง่ายขึ้น

๓) จักแสดงธรรมอาศัยความเอ็นดู โดยมุ่งแสดงธรรมด้วยจิตที่มีความเมตตา ห่วงอนุเคราะห์แก่ผู้อื่น

๔) จักไม่แสดงธรรมเพราะเห็นอามิส

๕) จักไม่แสดงธรรมกระทบตนและกระทบผู้อื่น

การสอนธรรมของพระพุทธเจ้า มีลักษณะเฉพาะพระองค์เอง ทรงประกาศธรรมหรือทำการสอนในท่ามกลางความเจริญของศาสนาอื่นๆ หลายศาสนาในสมัยนั้น โดยวิธีการดังนี้ คือ

๑. การสอนโดยวิธีเอ็กสัลลักษณะ ได้แก่ ทรงแสดงยืนยันไปข้างเดียว เช่น ความดีมีผลเป็นสุข ความชั่วมีผลเป็นทุกข์ กุศลเป็นสิ่งที่ควรเจริญ อกุศลเป็นสิ่งที่ควรละ

๒. ทรงสอนโดยวิธีปฏิปจฉาลักษณะ คือ ทรงยอมถาม เสียก่อนแล้วจึงตรัสสอน

๓. ทรงสอนโดยวิธีวิวัชชลักษณะ คือ ทรงแยกแยะประเด็นให้ชัดเจน เช่น เรื่องที่ทรงแสดงแก่ อภัยราชกุมาร

๔. สอนโดยรูปนลักษณะคือ พักปัญหาไว้ ไม่ทรงพยากรณ์ คือยังไม่ทรงตอบเรื่องนั้น เพราะเห็นว่าไม่มีประโยชน์หรือยังไม่ได้เวลา

๒.๔.๗ ทำที่ที่ทรงสอนของพระพุทธเจ้า ๓ ประการ

๑. ทรงสอนอย่างละมุนละม่อม เช่นตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย จะเป็นความงามหาหน้อยไม่ถ้าหากพวกเธอผู้บวชในธรรมวินัยที่เรากล่าวไว้ดีแล้วยังเป็นผู้มีความอดทนมีความสุข”

๒. ทรงสอนอย่างเข้มงวดรุนแรง แสดงถึงวิธีสอนอย่างเข้มงวดรุนแรงของพระพุทธเจ้าทั้งนี้เพื่อให้เหมาะสมกับอุปนิสัยหรืออินทรีย์ของเวไนยชนทำนองเดียวกับช่างเหล็กจะต้องใช้ไฟแรงแก่เหล็กที่แข็ง

๓. ทรงสอนอย่างขอร้องวิงวอน เช่นพระองค์ทรงสั่งสอนภิกษุว่า “เธอทั้งหลายพึงเป็นธรรมทายาทของเราเถิด อย่าเป็นอามิสทายาทเลย”

ในเชิงปฏิบัติจริงพระองค์ทรงใช้วิธีสอนธรรมหรือปลูกฝังจริยธรรมหลากหลายวิธี เช่น

๑. ทรงใช้วิธีการแบบปฎิวัติ วิธีนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงการเชื่อถือของคนสมัยนั้นทั้งหมด เช่น เรื่อง การทรมานตน

๒. ทรงใช้วิธีการแบบปฏิรูป ได้แก่ ทรงดัดแปลงเสียใหม่ ไม่ใช่เป็นการเปลี่ยนแปลงทันทีทันใด

๓. ทรงใช้วิธีการสอนโดยจัดคำสอนที่เป็นพุทธศาสนาล้วนๆ พระพุทธองค์ทรงสอนแตกต่างกันไป จากการสอนแบบเดิมที่ไม่อยู่ในสมัยนั้น เช่น ทรงสอนเรื่องทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ แนวทางแห่งการดับทุกข์ เป็นต้น

๔. ทรงใช้การสอนโดยบรรยาย ในการสอนแบบบรรยาย พระพุทธองค์ทรงมีการสอนอยู่ ๕ แนวด้วยกัน คือ

๑) สอนโดยวิธีที่มีผู้ฟัง เป็นจุดศูนย์กลาง

๒) ทรงสอนโดยใช้วิธีอุปมาอุปมัย วิธีสอนแบบนี้ พระองค์ใช้เพื่อเป็นการเปรียบเทียบ จากรูปธรรมไปสู่นามธรรม

๓) ทรงใช้วิธีการสอนโดยการสาธิตและอุปกรณ์ การสอนโดยวิธีนี้ เพื่อให้บุคคลทุกระดับได้ประจักษ์แจ้งในธรรมะทรงสอนให้ชัดเจนจากสภาพแวดล้อม

๔) ทรงใช้วิธีการสอนแบบอริยสัจ ๔ วิธีนี้เป็นการสอนตามขั้นตอนของอริยสัจ ๔ ประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรจ มรรค เป็นการมองตั้งแต่จุดเริ่มต้นของเหตุผลต่างๆ จนถึงแนวทางที่จะใช้ดับต้นเหตุเหล่านั้นๆ ตลอดถึงแนะนำแนวทางที่ถูกต้อง

๕) ทรงใช้วิธีการสอน โดยการอนุสาสน์วิธี เป็นการสอนโดยวิธีการชักใช้ไล่เลียงของพระองค์ เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจในเรื่องธรรมะการสอนจะพิจารณาถึงความรู้เดิมๆ ของบุคคล ที่ทรงตรัสสอนด้วยเหตุผล ดังที่ปรากฏในอนัตตลักขณสูตร เป็นตัวอย่าง

สรุปได้ว่า ท่าทีที่พระพุทธเจ้าทรงสอนนั้น เพื่อให้ผู้ฟังรู้จักเห็นแจ้งในสิ่งที่ควรรู้ ควรเห็น และทรงแสดงธรรมอย่างมีเหตุผลที่ผู้ฟังพอตรองตามให้เห็นด้วยตนเอง และเพื่อให้ผู้ฟังได้รับผลแห่งการปฏิบัติตามสมควร นั้นเอง

๒.๔.๘ การทดลองการประเมินผลการสอนของพระพุทธเจ้า

การทดลองการประเมินผลการสอนของพระพุทธเจ้า ท่านผู้รู้ได้ให้ความหมายไว้ดังต่อไปนี้ คือ

พระราชวรมุนี(ประยุทธ์ ปยุตฺโต) กล่าวไว้ว่า พระพุทธองค์ได้ทดสอบภิกษุบางรูปบางคณะว่าได้ประสบความสำเร็จหรือไม่อย่างไรจากการที่พระองค์ได้สอนธรรมะโดยภิกษุที่พระองค์จะทดสอบนั้น ไปจำวัดในป่าช้าก่อนถ้าหากเกิดว่าภิกษุมีความกลัวแล้วก็แสดงว่าภิกษุยังไม่หมดไปตามมรรคผลที่มุ่งหวัง การทดสอบตามแนวของพระองค์ พอสรุปได้ดังนี้คือ

๑. การทดสอบด้านปริยัติธรรม ได้แก่ การมุ่งให้เกิดการจดจำและเข้าใจว่าผู้ที่ได้รับการปลูกฝังอบรมแล้วมีความคิดเห็นถูกต้องตามความเป็นจริงเพียงใด

๒. การทดสอบทางด้านปฏิบัติการวัดผลตามแนวทางพระพุทธศาสนานี้จะไม่เพียงแต่ทางด้าน การจดจำ การเป็นพหูสูตรเท่านั้น แต่จะมุ่งไปทางการปฏิบัติด้วย

๓. ทดสอบวัดผลเกี่ยวเนื่อง เป็นเรื่องเกี่ยวกับการบำเพ็ญหรือทำสมาธิจนบรรลุฌานส่งผลให้ผู้ปฏิบัติมีจิตใจที่สงบเย็น

สรุปได้ว่า การทดลองการประเมินผลการสอนของพระพุทธเจ้านั้นก็เพื่อให้เกิดการจดจำและเข้าใจ ในทางการปฏิบัติ เพื่อที่จะส่งผลให้ผู้ปฏิบัติมีจิตใจที่สงบเย็น

๒.๕ แนวคิดเกี่ยวกับการสอนในพระพุทธศาสนา

การสอนในพระพุทธศาสนานั้น ได้มีท่านผู้รู้ทั้งหลาย ท่านได้ให้เสนอแนวคิดและความหมายไว้ ดังต่อไปนี้ คือ

พระพุทธศาสนา หมายถึง คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งทรงค้นพบสิ่งที่เป็นจริง หรือสัจธรรมที่มีอยู่แล้วในธรรมชาติและทรงสั่งสอนให้มนุษย์พินิจทุกข์ มุ่งองค์ประกอบที่สำคัญ ๔ ประการ คือ ศาสนธรรม หรือ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าถือว่าเป็นแก่นแท้ของศาสนา ส่วนศาสนธรรม ศาสนวัตถุ ศาสนพิธี และศาสนบุคคล ถือเป็นเปลือก หรือ ภาระพื้ของศาสนา

พระพุทธศาสนามีหลักธรรมต่าง ๆ ที่เป็นแนวทางให้พุทธศาสนิกชนได้ศึกษาและยึดถือปฏิบัติ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เรียกว่า ธรรมจริยา ความหมายของธรรมจริยา แปลว่า ความประพฤติธรรม ธรรมจริยา กิริยาอาการปฏิบัติ รวมความแล้วธรรมจริยาจึงหมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนที่อยู่ในคุณงามความดี หรือการปฏิบัติตามพระธรรมคำสอน

ของพระพุทธเจ้า โดยเฉพาะสังคมไทยได้ยึดมั่นหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าโดยตลอดมา ทำให้สังคมไทยมีความสุข และเกิดความมั่นคงทางสังคม

นอกจากนี้ยังมีคำว่า “ศีลธรรม” ซึ่งใช้ในสังคมไทยมานาน มีความหมายว่าความประพฤติที่ดีที่ชอบ เดิมเป็นชื่อวิชาที่ว่าด้วยหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ตามหลักสูตรในระดับประถมและมัธยมศึกษา ปัจจุบันนักปราชญ์บางท่านใช้คำว่าศีลธรรมในความหมายเดียวกับจริยธรรม

พระราชวรมุณี (ประยูร ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายและความสัมพันธ์ของคำว่า “พุทธศึกษา” และ “จริยศึกษา” ไว้ดังนี้^{๘๘}

ตามความหมายของพระพุทธศาสนาที่แท้จริงแล้ว พุทธศึกษาจะไม่แยกจากศึกษา เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว พระองค์มีจริยะมาพร้อมเสร็จทรงสมบูรณ์ด้วยพุทธคุณทั้งสองคือ ปัญญาที่แท้มากับคุณธรรม มีกรุณา เป็นต้น และเป็นพื้นฐานของการแสดงออกที่ถูกต้องอย่างแท้จริงซึ่งเป็น จริยธรรมในตัวของมันเอง เพราะฉะนั้นในแง่ของพุทธศาสนาจึงถือว่า พุทธศึกษาและจริยศึกษาคืออันเดียวกัน

จากแนวคิดต่าง ๆ ที่กล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่าการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน นอกจากให้นักเรียน เรียนรู้เนื้อหาสาระของพระพุทธศาสนาในด้านต่าง ๆ แล้ว เป้าหมายสำคัญอีกประการหนึ่งคือให้นักเรียนได้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอน จนมีธรรมจริยาหรือจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาด้วย เพื่อความง่ายต่อการศึกษา ผู้ศึกษาได้แยกมาเป็นประเด็นการศึกษา ดังนี้

การสอนของพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงสอนเท่าที่จำเป็น แม้ว่าพระองค์จะมีพระนามว่าเป็นสัพพัญญู อันหมายถึงผู้รู้สิ่งทั้งปวง แต่สิ่งที่ไม่จำเป็นเพื่อจำจัดทุกข์พระองค์ก็ไม่ทรงแสดงดังที่ปรากฏในสี่สฬาวนสูตรมีความหมายว่า^{๘๙}

เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ประทับอยู่ ณ สี่สฬาวน ใกล้กรุงโกสัมพี พระองค์ทรงหยิบใบประดู่ ๒-๓ ใบไว้ในพระหัตถ์แล้วตรัสถามพระภิกษุทั้งหลายว่าใบประดู่ลายที่อยู่ในพระหัตถ์กับใบไม้ประดู่ลายที่อยู่บนต้นไม้อย่างไหนมีมากกว่ากัน พวกภิกษุได้กราบทูลว่าใบประดู่ลายที่อยู่ในพระหัตถ์ พระพุทธองค์ทรงตรัสกับพระภิกษุว่าใบไม้ประดู่ที่อยู่ในพระหัตถ์น้อยนิดเหมือนพระองค์ทรงรู้ธรรมะมากแต่ในการสอนนั้นสอนเท่าที่จำเป็นเพื่อระงับดับทุกข์เหมือนใบไม้ในกำมือพระหัตถ์ส่วนธรรมที่รู้แล้วมิได้ทรงแสดงเหมือนใบไม้ทั้งหมดและตรัสแสดงเหตุผล

^{๘๘} พระราชวรมุณี (ประยูร ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙), หน้า ๔๓.

^{๘๙} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๑๐๑/๖๑๓.

ในการที่มีได้ทรงสอนทั้งหมดเท่าที่ตรัสรู้ไว้ เพราะสิ่งเหล่านั้นไม่เป็นประโยชน์ มิใช่หลักการดำเนินชีวิตอันประเสริฐไม่ช่วยให้เกิดความรู้ถูกต้องที่จะนำไปสู่จุดหมาย คือ นิพพานได้

พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนเฉพาะเนื้อหาที่จำเป็นต่อผู้ฟังเท่านั้น เมื่อพระองค์ทรงพิจารณาเห็นว่าไม่จำเป็นสำหรับผู้ฟังหรืออาจไม่ได้เกิดประโยชน์แก่ผู้รับคำสอนก็ไม่ทรงสอนสิ่งนั้น ทรงสอนให้รู้ยิ่งกว่านั้นเห็นจริงเฉพาะเท่าที่จำเป็นแก่บุคคล เหมือนบิดามารดาแม้จะมีทรัพย์มากก็ตามย่อมไม่ทำให้เท่าที่จำเป็นแก่บุตรเท่านั้น กล่าวตามแบบแผนทั่วไปการสอนของพระพุทธเจ้าเป็นการสอนให้รู้ในสิ่งที่พระองค์สอนและเกิดเป็นผลจริงจากการปฏิบัติในสิ่งนั้น^{๙๐}

๑) พระองค์ทรงสอนให้รู้ยิ่งเห็นจริงในธรรมที่ควรรู้ควรเห็น

๒) ทรงสอนมีเหตุผลที่ผู้ฟังอาจตรงตามใจให้เห็นจริงได้

๓) ทรงสั่งสอนเป็นอัครจริยที่ผู้ปฏิบัติย่อมรับผลตามสมควรแก่การปฏิบัติ โดยแบ่งหลักการสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ๓ อย่างคือ^{๙๑}

(๑) ทรงสั่งสอนโดยการปฏิบัติเป็นการเปลี่ยนแปลง หลักคำสอนดั้งเดิมของศาสนาอื่น ๆ มาประกอบการสอนและพระองค์ทรงรับรองตามที่เป็นจริงและเป็นประโยชน์

(๒) ทรงสั่งสอนโดยการปฏิรูปเป็นการสอนโดยวิธีดัดแปลง ของเก่าที่ยังไม่ดีให้ดีขึ้น หรือของเก่ามีความหมายอย่างหนึ่งแต่นำมาแปลความหมายเสียใหม่เพื่อให้ตรงกับหลักเหตุผลของพระองค์

(๓) ทรงสั่งสอนโดยตั้งหลักขึ้นใหม่ที่ยังไม่มีสอนในที่อื่นแต่ก็เป็นไปตามหลักสังฆธรรมที่ทรงค้นพบ

พระพุทธศาสนาถือว่าผู้เผยแผ่กับผู้ฟังหรือผู้สอนกับผู้เรียนนั้นมีความสัมพันธ์กันในฐานะกัลยาณมิตร นักเผยแผ่พุทธธรรมที่ดีจึงมีลักษณะคุณสมบัติซึ่งเป็นองค์ของกัลยาณมิตรดังนี้^{๙๒}

๑. ปิโย เป็นที่รักเป็นที่พอใจ คือ เข้าถึงจิตใจ สร้างความรู้สึกสนิทสนมเป็นกันเองชวนให้ผู้ฟังอยากสนใจที่จะซักถาม

๒. ครุ เป็นที่เคารพ คือ มีความประพฤติเหมาะสมแก่ฐานะ ชวนให้เกิดความอบอุ่นใจเป็นที่ฟังได้อย่างปลอดภัย

๓. ภาวนีโย เป็นที่ยกย่อง คือ มีความรู้จริง ทรงภูมิปัญญาแท้จริงและเป็นผู้ฝึกฝนปรับปรุงตนเองเสมอ เป็นที่ยกย่องน่าเอาอย่างทำให้ผู้ฟังเกิดศรัทธาได้

^{๙๐} เสฐียรพงษ์ วรรณปก, คิดเป็นทำเป็นตามแนวพุทธธรรม, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์, พ.ศ. ๒๕๔๑), หน้า ๑๗.

^{๙๑} สุชีพ ปุญญานุภาพ, คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มูลนิธิมหาจุฬาราชวิทยาลัย, พ.ศ. ๒๕๔๑), หน้า ๑๕.

^{๙๒} อัง สดุดก (ไทย) ๒๓/๓๗/๕๗

๔. วัตตา เป็นนักพูดโดยอาจจะเลือกใช้วิธีการเผยแผ่ในรูปแบบต่างๆ เพื่ออธิบายให้ผู้ฟังเข้าใจ

๕. วัจะนักขะโม เป็นผู้ดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่รับฟังคำโต้ถามคำล่วงเกิน คำตักเตือน วิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ ดทนได้ไม่เบื่อ ไม่เสียอารมณ์แม้บางครั้งอาจถูกต่อต้านจากลัทธิภายนอกมาขัดขวางต้องงานเผยแผ่

๖. คัมภีร์รัฐจะ กะถัง กัตตา เป็นผู้พูดคำที่ลึกซึ้งได้ให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่าย นักเผยแผ่ที่ดีจะต้องมีความรู้ในศาสตร์หลายๆอย่างและต้องฉลาดในการเลือกใช้วิธีเผยแผ่แบบต่างๆ เพื่อให้เหมาะสมกับผู้ฟัง เพื่อให้เกิดศรัทธาและยอมปฏิบัติตาม

๗. โน จัฎฐาเน นิโยชะเย ไม่ชักนำในอฐานะ ไม่ชักนำให้ผู้ฟังให้เดินผิดทางไปนอกพุทธดำรัส แต่ต้องรู้จักชักจูง แนะนำในทางที่ถูกที่ควร

เมื่อมองกว้างๆ การสอนของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้ง จะดำเนินไปจนถึงผลสำเร็จโดยมีคุณลักษณะซึ่งเรียกได้ว่าเป็นลีลาการสอน ๔ อย่าง ดังนี้

๑. สันทสสนา อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง เหมือนจูงมือไปดูเห็นกับตา

๒. สมาทปนา จูงใจให้เห็นจริงด้วย ชวนให้คล้อยตาม จนต้องยอมรับและนำไปปฏิบัติ

๓. สมุตเตชนา เราใจให้แก่วรรณ บังเกิดกำลังใจ ปลุกให้มีอุตสาหะแข็งขัน มั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จได้ ไม่หวั่นย่อท้อต่อความเหนื่อยยาก

๔. สัมปหังสนา ซโลมใจแช่มชื่น ราเริง เบิกบาน ฟังไม่เบื่อ และเปี่ยมด้วยความหวัง เพราะมองเห็นคุณประโยชน์ที่จะได้รับจากการปฏิบัติอาจเป็นคำสั้นๆว่า แจ่มแจ้ง จูงใจ หาญกล้า ราเริง หรือชี้ชัด เชิญชวน คึกคัก เบิกบาน

พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีการสอนหลากหลายรูปแบบเพื่อให้เหมาะสมกับบุคคล วิธีการสอนของพระองค์ที่พบบ่อย คือ^{๕๓}

๑. **แบบสากัจฉา หรือสนทนา** วิธีนี้น่าจะเป็นวิธีที่ทรงใช้บ่อยไม่น้อยกว่าวิธีใดๆ โดยเฉพาะในเมื่อผู้มาเฝ้าหรือทรงพบนั้น ยังไม่ได้เลื่อมใสศรัทธาในพระศาสนา ยังไม่รู้ไม่เข้าใจหลักธรรม วิธีการสนทนานี้พระพุทธองค์ทรงส่งเสริมให้พระสาวกใช้กันทรงยกย่องว่า “การสนทนาธรรมตามอุดมการณ์เป็นมงคล” และจะมีศาลาเป็นที่นั่งสนทนาธรรมของพระภิกษุสงฆ์ทุกฝ่าย เมื่อไม่สามารถตกลงกันได้ในเรื่อง พระองค์ก็จะเสด็จมาเอง

^{๕๓} พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ. ปยุตโต), พุทธวิธีในการสอน, (กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก,

๒. แบบบรรยาย วิธีสอนแบบนี้ น่าจะทรงใช้ในที่ประชุมใหญ่ในการแสดงธรรมประจำวัน ซึ่งมีประชาชนหรือพระสงฆ์จำนวนมาก และส่วนมากเป็นผู้มีพื้นความรู้ความเข้าใจกับมีความเลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้ว มาฟังเพื่อหาความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติมและหาความสุขสงบทางจิตใจ นับได้ว่าเป็นคนประเภทและระดับใกล้เคียงกัน พอจะใช้วิธีบรรยายอันเป็นแบบกว้างๆ ได้

๓. แบบตอบปัญหา ในการตอบปัญหาพระองค์ทรงสอนให้พิจารณาคุณลักษณะของปัญหาและใช้วิธีตอบให้เหมาะ ผู้ถามอาจถามด้วยวัตถุประสงค์ต่างๆ กันบางคนถามเพื่อให้ตอบคำถามในเรื่องที่สงสัยมานาน บางคนถามเพื่อลองดูภูมิ บางคนถามเพื่อชมหรือปราบให้ผู้ตอบอับอายบางคนถามเพื่อเทียบเคียงกับความเชื่อหรือหลักคำสอนในลัทธิศาสนาของตน พระองค์ตรัสว่า “การตอบปัญหาใดๆ ต้องดูลักษณะปัญหาและเลือกวิธีตอบให้ถูกต้องเหมาะสม” จึงทรงจำแนกวิธีตอบปัญหาไว้ ๔ ประเภท คือ ^{๔๔}

๓.๑) เอกังสพพยากรณ์ปัญหา ปัญหาบางอย่างต้องตอบตรงไปตรงมา ตอบแบบตายตัวไม่มีเงื่อนไข เช่นถามว่า จักขุเป็นอนิจจังหรือ ฟังตอบไปที่เดียวว่า ถูกแล้ว

๓.๒) ปฏิจปฺพจฉายากรณ์ปัญหา ปัญหาที่ฟังย้อนถามแล้วจึงแก้ เช่น โสตะก็เหมือนจักขุ ฟังย้อนถามว่า ที่ถามหมายถึงแ่งไหน ถ้าบอกว่าในแ่งที่เป็นเครื่องมอง ฟังตอบว่าไม่เหมือนกัน ถ้าถามว่า ในแ่งอนิจจัง จึงควรตอบรับว่า เหมือนกัน

๓.๓) วิภัชชพยากรณ์ปัญหา ปัญหาที่ต้องแยกความตอบเป็นเรื่องๆ เป็นประเด็น เช่น พระองค์ทรงติเตียนตะบะใช้หรือไม่ อย่ารีบตอบว่าใช่หรือไม่ใช่ เพราะมีส่วนผิดต้องแยกตอบว่า พระพุทธองค์ทรงติเตียนตะบะที่ทรมานตนเอง แต่ทรงสรรเสริญว่าความอดกลั้นเป็นยอดแห่งตะบะเป็นต้น

๓.๔) ฐปณียปัญหา ปัญหาบางอย่างต้องตัดบทไปไม่ตอบหรือยับยั้งเสีย เพราะถ้าตอบไปจะเป็นปัญหาที่ให้เกิดความทะเลาะ ตอบไปแล้วไม่ทำให้เกิดประโยชน์ เช่น ศาสตานั่นสอนอย่างนั้น อย่างนี้ อยากทราบว่าคำสอนของใครถูก คำสอนของใครผิด พระองค์มักจะตรัสบทว่าเรื่องนั้นจงพักไว้ก่อน เราตถาคตจะแสดงธรรมให้ฟัง นี่คือวิธีพักปัญหาของพระองค์

๔. แบบวางกฎข้อบังคับ เมื่อเกิดเรื่องมีภิกษุกระทำ ความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นเป็นครั้งแรกพระสงฆ์หรือประชาชนเล่าลือโพชนาติเตียนกันอยู่ มีผู้นำความมากราบทูลพระพุทธเจ้า พระองค์ก็จะทรงเรียกประชุมสงฆ์ สอบถามภิกษุผู้กระทำความผิดเมื่อเจ้าตัวรับได้ความเป็นสัตย์จริงแล้ว ก็จะทรงดำหนิชี้แจงผลเสียหายที่เกิดแก่ส่วนรวม พรรณนา ผลร้ายของ

^{๔๔} เสถียรพงษ์ วรรณปก, พุทธวิธีการสอนจากพระไตรปิฎก, (กรุงเทพมหานคร : เพชรรุ่งการพิมพ์ จำกัด , ๒๕๔๐), หน้า๕๔. ที. ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๒/๒๙๑.

ความประพฤติไม่ดี และคุณประโยชน์ของความประพฤติที่ดีงาม แล้วทรงแสดงธรรมกถาที่สมควรเหมาะสมกันกับ

เรื่องนั้นจากนั้นจะตรัสให้ทรงทราบว่าจะทรงบัญญัติสิกขาบทโดยทรงแถลงวัตถุประสงค์ในการบัญญัติให้ทราบ แล้วทรงบัญญัติสิกขาบทข้อนั้นๆไว้ โดยความเห็นชอบพร้อมกันของสงฆ์ ในท่ามกลางสงฆ์ และโดยความรับทราบร่วมกันของสงฆ์

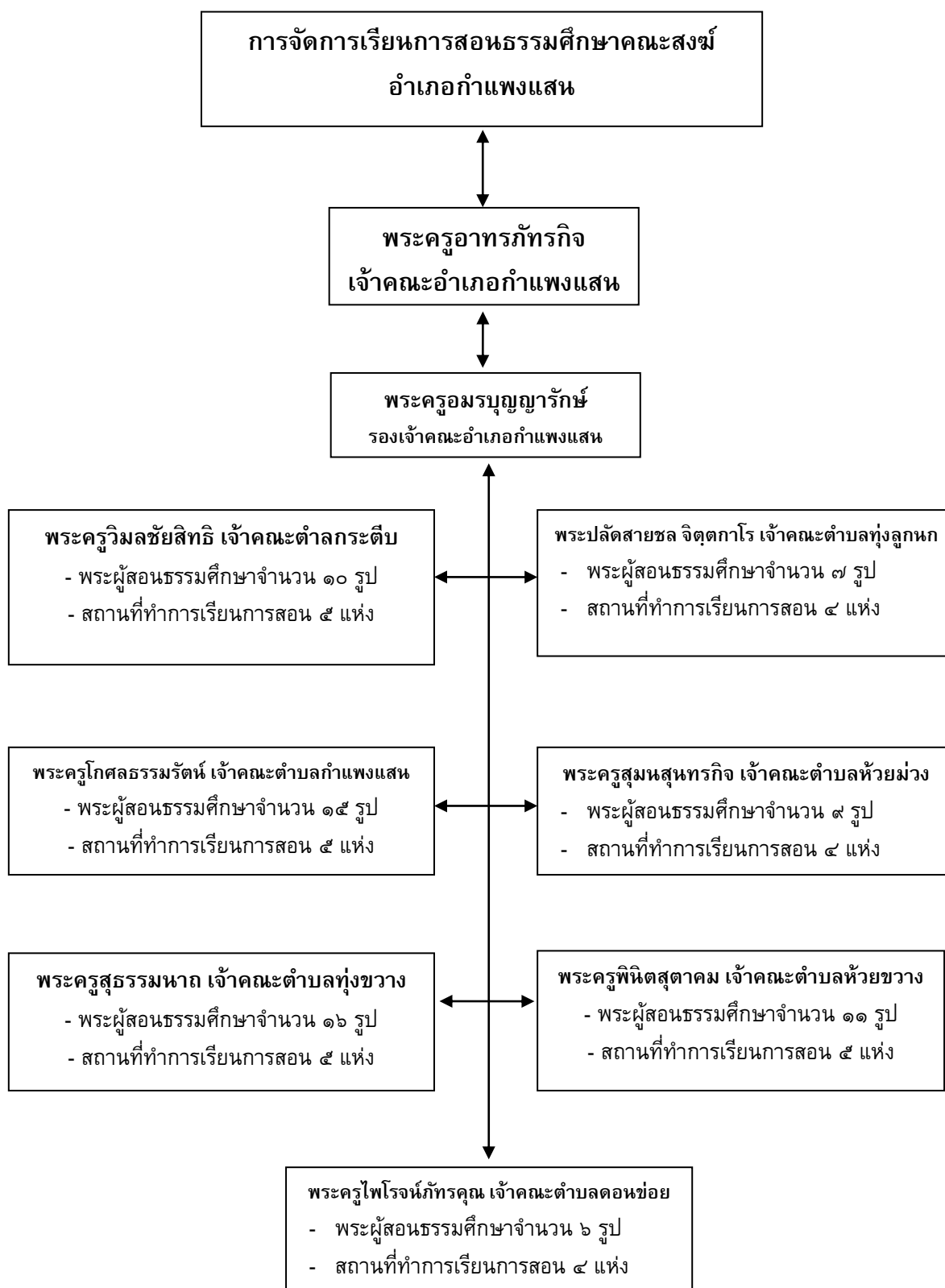
จึงอาจกล่าวได้ว่า พระพุทธเจ้าทรงใช้คำถามเป็นเครื่องกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดแสวงหาคำตอบหรือแก้ไขปัญหาของตนเอง นอกจากนี้ ยังทรงใช้คำถามเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนความคิดของผู้ที่เข้าใจพระองค์และคำสอนของพระองค์ไม่ถูกต้องด้วย ทั้งนี้ พระพุทธเจ้าทรงคำนึงถึง พื้นฐานของผู้เรียนเป็นสำคัญ แล้วทรงเลือกใช้คำถามที่เหมาะสมกับผู้เรียน และสรุปบทเรียนจากคำตอบของผู้เรียนนั่นเอง ต่อไปนี้ จะได้กล่าวถึง หลักการตั้งคำถาม พร้อมทั้งยกตัวอย่าง จากที่ปรากฏในพระไตรปิฎก^{๔๔}

สรุปได้ว่า สิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงสอนนั้น ก็เพื่อที่จะให้ผู้ฟังนั้นได้รู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น และพระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมอย่างมีเหตุผลที่ผู้ฟังพอตรองตามให้เห็นด้วยตนเองได้ และที่สำคัญเพื่อให้ผู้ฟังได้รับผลแห่งการปฏิบัติตามสมควรที่ตนได้ปฏิบัติ

๒.๖ ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาหลักสูตรธรรมศึกษาใน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

อำเภอกำแพงแสน จัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาที่วัดและโรงเรียน โดยมีพระผู้สอน จำนวน ๗๔ รูป ประกอบด้วย คณะสงฆ์ตำบลกระต๊อบ คณะสงฆ์ตำบลทุ่งลูกนก คณะสงฆ์ตำบลกำแพงแสน คณะสงฆ์ตำบลห้วยม่วง คณะสงฆ์ตำบลทุ่งขวาง คณะสงฆ์ตำบลห้วยขวาง และ คณะสงฆ์ตำบลดอนข่อย ดังนี้

^{๔๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธวิธีในการสอน, หน้า ๕๑.

แผนภูมิที่ ๒.๑ การจัดการเรียนการสอนธรรมชาติศึกษาคณะสงฆ์ อำเภอกำแพงแสน

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวกับความคิดเห็น

ความคิดเห็นเป็นการแสดงความรู้สึก แนวคิดต่างๆ ซึ่งเป็นตามสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนั้น จึงมีผู้วิจัยทำการศึกษาไว้มากมาย ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมงานวิจัยที่สอดคล้องไว้ดังนี้

ณทพงษ์ วิยะรัตน์ ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองช้างคอก อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี” ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองช้างคอก อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเทียบพบว่า เพศชาย เพศหญิง ไม่แตกต่างกัน ระหว่างผู้มีรายได้ ๕,๐๐๐ บาทและต่ำกว่ากัน ตั้งแต่ ๕,๐๐๑ ขึ้นไป ไม่มีความแตกต่าง อายุ ๖๐ ปีขึ้นไปมีความคิดเห็นมากกว่าอายุ ๑๘ – ๓๐ ปี และ ๓๑ – ๕๙ ปี ระหว่างอาชีพเกษตรกร ค้าขาย พนักงานบริษัทห้างร้าน โรงงานอุตสาหกรรมและรับราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจ ไม่มีความแตกต่างกันและที่อยู่อาศัย หมู่ที่ ๑ หมู่ ๒ หมู่ ๓ หมู่ ๕ หมู่ ๖ และหมู่ที่ ๗ มีความคิดเห็นมากกว่าหมู่ที่ ๔^{๖๖}

ศรีไพร ชื่นชม ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับรูปแบบภาวะผู้นำกับการใช้โรงเรียนเพื่อพัฒนาชุมชนกรณีศึกษาผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัย พบว่าผู้บริหารโรงเรียนที่มีรูปแบบภาวะผู้นำที่แตกต่างกันจะมีความคิดเห็นในการใช้โรงเรียนเพื่อพัฒนาชุมชนไม่แตกต่างกันดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนไม่ว่าจะมีรูปแบบภาวะผู้นำอย่างไรก็ตามสามารถทำให้โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งในการเข้าร่วมพัฒนาชุมชนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้มีผลในการพัฒนาชุมชนได้ทั้งสิ้น การที่จะทำให้โรงเรียนสามารถเข้าร่วมในการพัฒนาชุมชนให้บังเกิดผลดีนั้นจะต้องใช้กระบวนการของงานสังคมสงเคราะห์คือการศึกษาปัญหาและการวิเคราะห์ปัญหาโดยสำรวจสภาพปัจจุบัน ปัญหา ทรัพยากรความต้องการและความจำเป็นที่ต้องพัฒนาชุมชนในเขตบริการของโรงเรียนโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการและแบ่งงานให้รับผิดชอบการตรวจสอบทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน รวบรวมข้อมูล จัดระบบ วิเคราะห์ข้อมูลและปัญหาต่างๆ โดยประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การวางแผน การดำเนินการโดยใช้กิจกรรมที่สามารถ

^{๖๖}ณทพงษ์ วิยะรัตน์, “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองช้างคอก อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๔๘).

สนองวัตถุประสงค์ ในการเป็นส่วนหนึ่งเพื่อพัฒนาชุมชนดำเนินการตามแผนและโครงการที่วางไว้โดยนำทรัพยากรต่างๆผสมผสานกับวิธีใหม่ๆ มาใช้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและวิธีการซึ่งกันและกันและให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานและการประเมินผลโดยปฏิบัติอย่างมีระบบ หลักการและมีวิธีการ ที่ถูกต้องอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอทุกขั้นตอนดำเนินงาน นอกจากนี้ผู้บริหารโรงเรียนต้องมีบทบาทในเชิงสังคมสงเคราะห์ทางการศึกษาไม่เพียงแต่ในสถานศึกษาเพื่อบริการการศึกษาแก่บุตรหลานของประชาชนในชุมชนเท่านั้นแต่ต้องมีบทบาทเป็นตัวแทนและแลกเปลี่ยนความสามารถกับชุมชนในการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงสังคมด้วยเช่นกัน^{๙๗}

สามารถ ไชยพันธุ์ ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและความพร้อมในการจัดการศึกษาตามอัยยาศัยของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดน่าน” ผลการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามอัยยาศัยของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดน่าน สมาชิกส่วนใหญ่เห็นด้วยมาก ในการที่จะเข้ามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเกือบทุกด้าน ยกเว้นด้านการควบคุม ติดตามประเมินผลการจัดการศึกษาที่สมาชิกเห็นด้วยน้อย ความพร้อมในการจัดการศึกษาตามอัยยาศัยของสมาชิกองค์การบริหาร ส่วนตำบลในจังหวัดน่าน พบว่า ประธานองค์การบริหาร ปลัดองค์การบริหาร ส่วนตำบล เลขานุการ และกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล มีความพร้อมในการจัดการศึกษาตามอัยยาศัยไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกด้าน องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีรายได้แตกต่างกันมีความพร้อมในการ จัดการศึกษาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ๐.๐๕^{๙๘}

สุภวัฒน์ หนูพริก ได้วิจัยเรื่อง “ทัศนคติและความคาดหวังของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจากการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน พระนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติและความคาดหวังของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจากการสอนวิชาพระพุทธศาสนาใน

^{๙๗} ศรีไพร ชื่นชม, “ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับรูปแบบภาวะผู้นำกับการใช้โรงเรียนเพื่อพัฒนาชุมชน กรณีศึกษาผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัด นครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาสังคมสงเคราะห์ทางการศึกษา : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๓๘.

^{๙๘} สามารถ ไชยพันธุ์, “ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและความพร้อมในการจัดการศึกษาตามอัยยาศัยของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดน่าน”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาบริหารการศึกษา : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์), ๒๕๔๕.

โรงเรียนพระนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร^{๙๙}

สรุปได้ว่า ความคิดเห็นของประชาชนมีส่วนการดำเนินงานด้านมวลชนสัมพันธ์ โดยมีงานสนับสนุนสาธารณประโยชน์แก่ชุมชน การส่งเสริมอาชีพ การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและผู้นำท้องถิ่น และการประชาสัมพันธ์ ผู้บริหารจะมีรูปแบบภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนให้บังเกิดผลดีนั้น จะต้องใช้กระบวนการของงานสังคมสงเคราะห์ คือ การศึกษาปัญหาและการวิเคราะห์ปัญหาของสมาชิกที่ด้วยน้อย ให้มีความพร้อมในการจัดการไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกด้าน ที่มีแตกต่างกันก็จะได้เข้าใจความคิดเห็นของประชาชนได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะการดำเนินงาน และการแบ่งงานให้มีผู้รับผิดชอบ

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวกับบทบาท

ในการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับบทบาท มีปัจจัยหลายอย่างที่มีผลต่อบทบาทของพระสงฆ์ ซึ่งนักวิจัยหลายท่านได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีความแตกต่างกัน ดังรายละเอียดที่ได้รวบรวมมานำเสนอ ดังนี้

พระมหาจิตติภัทร อจลธมโม ได้วิจัยเรื่องบทบาทของพระอาณนทีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ท่านมีบทบาทในการเผยแผ่ในลักษณะการให้คำแนะนำ คำปรึกษา สอนทนา ตอบปัญหาข้อข้องใจและแสดงธรรม โดยที่ท่านได้รับฟังจากพระพุทธรเจ้า แล้วนำไปถ่ายทอดหรือเผยแผ่แก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา และบุคคลทั่วไปด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การบรรยาย การอธิบายขยายข้อความ เปรียบเทียบและถามตอบ เป็นต้น จนเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสและยอมรับนับถือพระรัตนตรัยกันอย่างแพร่หลาย แต่ก็มีบางส่วนที่มีได้หันมา นับถือพระรัตนตรัย เพราะยังยึดติดอยู่กับลัทธิดั้งเดิม ถึงกระนั้นก็ยังมีความเคารพนับถือในตัวท่านเป็นกรณีพิเศษ ซึ่งก็เท่ากับว่าท่านได้สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มความเชื่อต่างๆ นับว่าเป็นตัวแทนแห่งการประกอบศาสนกิจ ดำเนินชีวิต และเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี^{๑๐๐}

^{๙๙} สุวัฒน์ หนูพริก, “ทัศนะและความคาดหวังของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจากการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนพระนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต, (คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๓๘.

^{๑๐๐} พระมหาจิตติภัทร อจลธมโม, “บทบาทของพระอาณนทีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต, สาขาพระพุทธศาสนา (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗).

กรณีการ โอมูเณ ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี หมู่บ้านท่าสร้าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า “พระสงฆ์เป็นสื่อบุคคล ที่มีความสามารถและทรงคุณค่าในการพัฒนาท้องถิ่นได้เป็นอย่างดีทั้งนี้เพราะในทัศนะของประชาชนมีความเห็นว่าพระสงฆ์เป็นสื่อบุคคลที่ประกอบไปด้วยความน่าไว้วางใจ ความสามารถในการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลกับประชาชนและความกระตือรือร้นการทำงาน พัฒนาท้องถิ่น การมีพระสงฆ์เป็นสื่อบุคคลที่ได้รับการไว้วางใจยอมรับนับถือความเชื่อมั่นจากประชาชน จึงน่าจะมีการสนับสนุนให้พระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำความคิดเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข่าวสารความรู้ ความคิดและนวัตกรรมอย่างเต็มที่ ก่อนอื่นรัฐบาลน่าที่จะได้ตระหนัก ถึงความสำคัญ ของพระสงฆ์ในฐานะที่เป็นสื่อบุคคลเพื่อช่วยสนับสนุนการพัฒนาชุมชนและเพื่อที่พระสงฆ์จะได้กระทำหน้าที่นี้อย่างเต็มที่ รัฐควรจัดอบรมให้พระสงฆ์ได้มีความรู้ในหลักการพัฒนานอกเหนือไปจากหลักธรรมที่ต้องศึกษาและให้ถือเป็นนโยบายว่า การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์เป็นกุศลมหาศาล เมื่อได้มีการเตรียมพระสงฆ์เพื่อสนับสนุนงานพัฒนาแล้วนโยบายการใช้ทรัพยากรทางการสื่อสารของประเทศมีประสิทธิภาพมากที่สุดควรได้บรรจุพระสงฆ์ในฐานะสื่อบุคคลที่หาได้ในท้องถิ่นแต่คำนวณค่ามิได้ในการส่งเสริมการพัฒนาชุมชน ^{๑๐๑}

โคจิ โนสุ ได้วิจัยเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีในจังหวัดสงขลา โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นพระสงฆ์ที่ประจำอยู่ในวัดที่ตั้งในจังหวัดสงขลา จำนวน ๑๗๐ รูป พบว่า ^{๑๐๒}

๑. บทบาทการพัฒนาการศึกษา พระสงฆ์มีบทบาทมากที่สุดได้แก่ การอบรมให้ความรู้ทางด้านพุทธศาสนาและศีลธรรมแก่ประชาชน ส่วนบทบาทที่น้อยที่สุด ได้แก่ การมีส่วนร่วมในพิธีกรรมต่างๆ ของโรงเรียน

๒. บทบาทการเผยแผ่พระธรรม พระสงฆ์มีบทบาทมากที่สุด ได้แก่ การจัดพิธีกรรมในวันสำคัญทางศาสนาในวัด ส่วนบทบาทที่น้อยที่สุด ได้แก่ การอบรมสั่งสอนประชาชนในงานเทศกาลต่างๆ

^{๑๐๑}กรณีการ โอมูเณ, “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสหบาลข่าว หมู่บ้านท่าสร้างอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์”, วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖).

^{๑๐๒}โคจิ โนสุ, “บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีในจังหวัดสงขลา”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา, ๒๕๓๐).

๓. บทบาทการสงเคราะห์ พระสงฆ์มีบทบาทมากที่สุด ได้แก่ การช่วยอำนวยความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลต่างๆ แก่ประชาชน ส่วนบทบาทที่น้อยที่สุด ได้แก่ การช่วยประชาชนโดยการให้ยืมสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ

เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม ได้วิจัยเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมเกี่ยวกับเรื่องบทบาทให้การศึกษาทั่วไป ทั้งทางโลกและทางธรรม การเผยแผ่ธรรม โดยศึกษาพระสงฆ์ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า “พระสงฆ์มีบทบาทสูงมากในด้านต่างๆ ดังนี้

๑. ช่วยสอนหนังสือ ซึ่งในขณะที่สอนได้เน้นให้ประชาชนเข้าใจสิทธิหน้าที่
๒. ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาและกิจกรรมอื่นๆ ซึ่งพบว่าพระสงฆ์มีกิจกรรมสูงขึ้นตามพระราชที่บวช
๓. ต้องมีบทบาทในการศึกษาเพิ่มขึ้น โดยพระสงฆ์ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของชาติ ปรับปรุงหลักสูตรวิชาเกี่ยวกับศีลธรรมและศาสนาในลักษณะที่พระสงฆ์จะเข้าไปสอนได้

๔. ด้านการเผยแผ่ธรรมะ เพื่อพัฒนาจิตใจประชาชน ออกเยี่ยมประชาชนและพัฒนาท้องถิ่น วัดและโรงเรียนเข้าร่วมในวันสำคัญทางศาสนา ความคิดเห็นที่พระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาสังคม

๕. พระสงฆ์ส่วนใหญ่คิดว่างานพระธรรมทูต การเผยแผ่ธรรมะ โดยสื่อมวลชนและการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนจำเป็นในการเผยแผ่ธรรมะพร้อมกับประสงค์ที่จะได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ในการจัดอบรมสัมมนาให้ความรู้เบื้องต้น ในการแพทย์และการสังคมสงเคราะห์ที่ถูกต้องหลักวิชาการ

๖. พระสงฆ์เป็นผู้นำทางด้านศาสนพิธี ให้คำแนะนำปรึกษาปัญหาชีวิตและพัฒนาทางจิตใจเยี่ยมประชาชนที่โรงพยาบาลและที่บ้าน

๗. พระสงฆ์สามารถมีส่วนร่วมเห็นด้วยในการที่จะพัฒนาบทบาทของตนเองคิดว่ามีความพร้อมและเชื่อมั่นว่าจะทำให้ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนและไม่ผิดต่อวินัยสงฆ์

๘. พระสงฆ์พยายามปรับปรุงบทบาทและฐานะของตนเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในสังคม โดยการพัฒนาตนเองทางการศึกษาให้สูงขึ้น นอกเหนือจากการมีศีลธรรมและสมาธิพระสงฆ์สามารถนำสิ่งเหล่านี้ไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดี เพื่อให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีในด้านการศึกษาสุขภาพอนามัย ตลอดจนการสงเคราะห์ช่วยเหลือต่างๆ จะเห็นได้ว่างานเหล่านี้เป็นบทบาทที่แท้จริงของพระสงฆ์ซึ่งน่าจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมได้^{๑๐๓}

^{๑๐๓}เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม, “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๑๙),

วงศ์กร เจียมเผ่า ได้วิจัยเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่มีต่อการอบรมและปลูกฝังจริยธรรมให้กับเด็กและเยาวชน เพื่อป้องกันปัญหาการทำผิดของเด็กและเยาวชนศึกษาจากความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยสงฆ์พบว่าพระสงฆ์มีความคิดเห็นไปในทางเดียวกันว่า ปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ส่วนหนึ่งเป็นมาจากการขาดการอบรมและปลูกฝังจริยธรรมที่เพียงพอและเห็นว่าถ้าได้มีการรณรงค์ให้ความสำคัญกับบทบาทในการเทศนาอบรมและสั่งสอนพระสงฆ์ให้แก่เด็กและเยาวชนจะเป็นการช่วยให้ปัญหาการกระทำผิด ของเยาวชนลดลงได้มากและยังพบว่า บทบาทในการเป็นแบบฉบับที่ดีของพระสงฆ์ซึ่งพระสงฆ์มีความเห็นตรงกันว่า การประพฤติตนตามพระธรรมวินัยอย่างสม่ำเสมอและตามหลักศีลธรรมถือได้ว่าเป็นแบบฉบับที่ดี อันเป็นผลให้เด็กและเยาวชนยอมรับและเชื่อถือในการอบรมสั่งสอนของพระสงฆ์มากยิ่งขึ้น

สายันต์ นามเมือง ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา^{๑๐๔}

๑. ความพร้อมของพระสงฆ์ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ผลการศึกษาพบว่า ความพร้อมของพระสงฆ์ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาที่แตกต่างกันมีผลต่อบทบาทการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาต่างกัน ผลการศึกษาพบว่า เป็นไปตามข้อสมมติฐานที่กำหนดไว้

๒. ระดับการยอมรับบทบาทของพระสงฆ์ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและนักเรียนที่แตกต่างกัน มีผลต่อบทบาทการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาต่างกัน พบว่าเป็นไปตามข้อสมมติฐานที่กำหนดไว้

สายันต์ หวานคำ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในงานสวัสดิการสังคมศึกษากรณีพระสงฆ์ที่ได้รับรางวัลดีเด่น” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพระสงฆ์ที่ได้รับรางวัลดีเด่นว่ามีบทบาทต่องานสวัสดิการสังคมอย่างไร ผลการศึกษาพบว่าบทบาทของพระสงฆ์ในงานสวัสดิการสังคมเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางไม่ว่าเป็นงานสวัสดิการสังคม ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพ ด้านบริการสังคม ด้านที่อยู่อาศัย ด้านความมั่นคงทางสังคมและด้านนันทนาการ ฯลฯ พระสงฆ์ได้ให้บริการสังคมอันเกิดจากการตระหนักในปัญหาของสังคมที่ได้รับความเดือดร้อน จากภาวะทางสังคมในรูปแบบต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อประชาชน พระสงฆ์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้ตระหนักต่อสภาพปัญหาเหล่านั้น โดยเข้ามาช่วยเหลือบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนเหล่านั้น

^{๑๐๔}สายันต์ นามเมือง. “บทบาทของพระสงฆ์ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร”, *ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (สาขาพัฒนาสังคม : สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์), ๒๕๓๘.

เสมือนการอุทธรณ์หรือการเก็บตกจากรัฐบาลหรือจากหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในปัญหาเหล่านั้น ซึ่งอาจถูกจำกัดทางด้านต่าง ๆ ซึ่งอาจจะให้บริการไม่ทั่วถึงเพราะอาจถูกจำกัดทางด้านต่าง ๆ ไม่ว่าด้านกำลังคน อุปกรณ์ เครื่องมือ ตลอดจนงบประมาณหรืออาจจะไม่สามารถรับรู้ปัญหาที่แท้จริงเป็นรากฐานของสังคมได้ โดยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทด้านสวัสดิการสังคมของพระสงฆ์ ดังต่อไปนี้^{๑๐๔}

๑. พระสงฆ์ทั้งหมดควรตระหนักในปัญหาของสังคม โดยร่วมมือกันอย่างจริงจังในการรับรู้รับทราบ มองปัญหาอย่างเข้าใจ ตลอดจนการแก้ไขในปัญหาของสังคม
๒. ต้องร่วมกันในการรักษาสังคมให้มีความมั่นคงถาวร
๓. ควบคุมองค์กรและสถาบันทางศาสนาให้มีคุณภาพมากที่สุด โดยไม่เน้นหนัก ด้านปริมาณวัตถุเป็นสำคัญ
๔. ควรปรับปรุงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎหมายเถรสมาคม ให้เอื้ออำนวยต่อบทบาทของพระสงฆ์ในงานสวัสดิการสังคมให้มากที่สุด
๕. การพิจารณาสมณศักดิ์ ควรกำหนดบทบาทด้านสวัสดิการสังคมของพระสงฆ์เป็นตัวพิจารณาที่สำคัญ
๖. ควรเพิ่มงบประมาณให้กับพระสงฆ์ที่ดำเนินงานด้านนี้
๗. องค์กรพระสงฆ์ต้องจัดองค์กรทางศาสนาให้ตอบสนองต่อการร่วมแก้ปัญหา กับหน่วยงานอื่นทั้งภาครัฐและเอกชนให้มากขึ้นมากกว่านี้

สรุปได้ว่า บทบาทของพระสงฆ์นั้น มีบทบาทในการเผยแผ่ในลักษณะการให้คำแนะนำ คำปรึกษาสนทนา ตอบปัญหาข้อข้องใจและแสดงธรรม การอบรมและปลูกฝังจริยธรรมให้กับเด็กและเยาวชน และพระสงฆ์เป็นสื่อบุคคล ที่มีความสามารถและทรงคุณค่าในการพัฒนาท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะในทัศนะของประชาชนมีความเห็นว่าพระสงฆ์เป็นสื่อบุคคลที่ประกอบไปด้วยความน่าไว้วางใจ ความสามารถในการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลกับประชาชนและความกระตือรือร้นการทำงานพัฒนาท้องถิ่น การมีพระสงฆ์เป็นสื่อบุคคลที่ได้รับความไว้วางใจยอมรับนับถือความเชื่อมั่นจากประชาชน จึงน่าจะมีการสนับสนุนให้พระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำความคิดเผยแผ่ประชาสัมพันธ์ข่าวสารความรู้ ความคิดและนวัตกรรมอย่างเต็มที่

^{๑๐๔} สายนต์ หวานคำ, “บทบาทของพระสงฆ์ในงานสวัสดิการสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสงฆ์ที่ได้รับรางวัลดีเด่น”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๒).

๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวกับการสอน

ในการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการสอน มีปัจจัยหลายอย่างที่มีผลต่อการสอนของพระสงฆ์ ซึ่งนักวิจัยหลายท่านได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีความแตกต่างกัน ดังรายละเอียดที่ได้รวบรวมมานำเสนอดังนี้

พระมหาไชย ชยสิทธิ (เสนแสนยา) ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาทัศนคติและความคาดหวังของครูและนักเรียนที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา” ผลการศึกษาพบว่า ๑) บทบาทและวิธีการสอนของพระภิกษุ ครูในโรงเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาว่ามีความเหมาะสมในระดับค่อนข้างมากและมีความคาดหวังต่อพระภิกษุที่ทำการสอนธรรมศึกษาไว้สูงมากในด้านการสอน โดยต้องการให้พระภิกษุใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย ไม่เน้นการสอนแบบบรรยายจะทำให้นักเรียนเบื่อธรรมะ และพระภิกษุบางรูปยังมีความไม่พร้อมในการสอนหลายอย่าง เช่น ความรู้ ความแม่นยำในหลักสูตร และความหลากหลายในวิธีการสอน เด็ก ๒) วิธีการสอนของพระภิกษุ นักเรียนธรรมศึกษา เห็นว่าวิธีการสอนของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษามีความเหมาะสมในระดับเหมาะสมค่อนข้างมาก มีความคาดหวังต่อพระภิกษุในด้านการใช้อุปกรณ์การสอนที่หลากหลาย สร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้สนุกสนานไม่เครียดกับวิชาการ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น และมีกิจกรรมร่วมอื่นๆ ในการเรียนการสอนวิชาธรรมะ ๓) หลักสูตรธรรมศึกษา พระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา มีความเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรธรรมศึกษาทั้งในส่วนที่เป็นข้อดีและข้อเสียตามประสบการณ์การสอนไม่แตกต่างกันนัก ดังนี้ ข้อดี เนื้อหาหลักสูตร สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรพอสมควร โดยเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ทางด้านทฤษฎีมากกว่าด้านปฏิบัติ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักแก้ไขปัญหาและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และส่งเสริมให้คนเป็นคนดีรู้จักนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างมาก มีเนื้อหาหลักสูตรที่ทันสมัยเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ที่ผู้นำไปปฏิบัติสามารถดำรงชีวิตเป็นสุขได้ตลอดชีวิต ข้อเสีย เนื้อหาวิชาที่ทำการสอนมากเกินไปความต้องการของนักเรียน และมีศัพท์ธรรมะที่ยากเกินความสามารถของนักเรียน ซึ่งมีวุฒิภาวะเพียงชั้นประถมศึกษาเท่านั้น^{๑๐๖}

^{๑๐๖} พระมหาไชย ชยสิทธิ (เสนแสนยา), “ศึกษาทัศนคติและความคาดหวังของครูและนักเรียนที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาพระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๗.

พระมหาจุฬชัย เหล่าเลิศ ได้วิจัยเรื่อง “ผลของคุณภาพชีวิตการทำงานและแรงจูงใจสัมฤทธิ์ที่มีต่อการปฏิบัติงานของครูพระภิกษุผู้สอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดนครปฐม” ผลการศึกษาพบว่า ^{๑๐๗}

๑. พระภิกษุผู้สอนศีลธรรมในโรงเรียนได้รับการยอมรับจากสังคม อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = ๔.๗๙๗) การปฏิบัติงานสอนของครูพระภิกษุผู้สอนศีลธรรม อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = ๓.๘๑๕) การพัฒนาความสามารถของครูพระภิกษุผู้สอนศีลธรรม ความอิสระในการทำงานแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = ๓.๗๙๘, ๔.๑๘๔ และ ๔, ๓.๕๗ ตามลำดับ) ส่วนการมีส่วนร่วมในโรงเรียนและความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = ๓.๒๓๓ และ ๓.๒๑๙ ตามลำดับ)

๒. ครูพระภิกษุผู้สอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดนครปฐม เมื่อจำแนกตามอายุ และประสบการณ์สอนต่างกัน มีการปฏิบัติงานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนอายุพรรษา ระดับการศึกษาแผนกบาลี และระดับการศึกษาแผนกสามัญต่างกันมีการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน

๓. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การมีส่วนร่วมในโรงเรียน ความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว การพัฒนาความสามารถของครูพระภิกษุผู้สอนศีลธรรม และการยอมรับจากสังคม สามารถร่วมกันทำนายการปฏิบัติงานของครูพระภิกษุผู้สอนศีลธรรมในโรงเรียนได้ร้อยละ ๙๘.๒ อย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

เกียรติศักดิ์ ศรีสมพงษ์ ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณบุรี” ผลการศึกษาพบว่า ๑) สภาพการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน ตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณบุรีโดยภาพรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ๒) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อสภาพการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณบุรีที่มีประสบการณ์ ในการบริหารแตกต่างกัน พบว่าในภาพรวมผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานที่มีประสบการณ์ในการบริหาร ตั้งแต่ ๑ – ๑๐ ปี และผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานที่มีประสบการณ์ตั้งแต่ ๑๑ ปีขึ้นไปมีสภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้ แต่มีด้านที่แตกต่างกัน ๑ ด้าน คือ ด้านหลักคุณธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๓) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มี

^{๑๐๗} พระมหาจุฬชัย เหล่าเลิศ, “ผลของคุณภาพชีวิตการทำงานและแรงจูงใจสัมฤทธิ์ที่มีต่อการปฏิบัติงานของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาพัฒนศึกษา), (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร), ๒๕๕๐.

ต่ออานุภาพการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สุพรรณบุรี ที่จัดการศึกษาในระดับช่วงชั้นแตกต่างกัน พบว่า ในภาพรวมผู้บริหารสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน ที่จัดการศึกษาในระดับช่วงชั้น ที่ ๑-๒ และผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาในระดับช่วงชั้นที่ ๓-๔ มีสภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลแตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้^{๑๐๘}

จรัส กาอินทร์ ได้วิจัยเรื่อง “ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาใน โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา สภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น ของอำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปางพบว่า^{๑๐๙}

๑. โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นทุกแห่งในอำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง จัด ให้มีวิชาพระพุทธศาสนาเป็นวิชาเลือกเสรีทุกภาคเรียน รวม ๖ รายวิชา แผนการสอนที่ครูใช้ ครูผู้สอนเป็นผู้จัดทำเอง โดยใช้วัตถุประสงค์การเรียนรู้กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนส่วนใหญ่จัดการเรียนการสอนโดยใช้การบรรยายไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วม สื่อการสอนที่ครูใช้บ่อยคือหนังสือและรูปภาพซึ่งไม่สร้างความสนใจทำให้นักเรียนไม่กระตือรือร้น การวัดและการประเมินผลเป็นแบบอิงเกณฑ์ โดยมีการทดสอบระหว่างการเรียนและหลังเรียน

๒. ปัญหาและความต้องการด้านการพัฒนาการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนาครูมีปัญหาระดับมาก คือ ขาดสื่อ อุปกรณ์ แหล่งวิทยาการที่จะศึกษาค้นคว้าใน การสอนขาดเทคนิคการสอนที่ดี ขาดวิธีการสอนที่หลากหลาย ขาดงบประมาณในการจัดซื้อสื่อ และจัดกิจกรรมรวมทั้งการจัดสถานที่บรรยากาศที่ดีในการเรียนการสอน โดยข้อเสนอแนะจาก การศึกษาพบว่านักเรียนและผู้ปกครองมีความต้องการด้านสื่ออุปกรณ์การสอนการวัด ประเมินผลที่เน้นการปฏิบัติการไป ทศนศึกษาสถานนอกสถานที่และต้องการให้ครูเป็นแบบอย่างที่ดี ทางจริยธรรม

จุไรรัตน์ แสนใจรักษ์ ได้วิจัยเรื่อง “พัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย พ.ศ. ๒๕๔๙ – ๒๕๖๗.” ได้แสดงทัศนะว่าหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมมีวัตถุประสงค์หลักอยู่ที่ การสืบต่อความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับคำสั่งสอนของพระพุทธองค์จากพระไตรปิฎก แต่มีได้

^{๑๐๘} เกียรติศักดิ์ ศรีสมพงษ์ “การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญาการบริหารการศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี), ๒๕๕๘.

^{๑๐๙} จรัส กาอินทร์, “ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ตอนต้น อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๕๐.

สนองตอบความต้องการของสังคมและความต้องการกำลังคนในการบริหารกิจการคณะสงฆ์เอง ในสภาพสังคมที่เติบโตซับซ้อนและเปลี่ยนแปลง คณะสงฆ์จำเป็นต้องอาศัยบุคคลผู้มีการศึกษามีความรู้ความสามารถในด้านการปกครอง การบริหารงานและงานธุรการ แต่คณะสงฆ์ไม่มีกำลังคนที่เตรียมเพื่องานเหล่านี้ จึงต้องแต่งตั้งท่านที่จบด้านภาษาไปเป็นผู้ปกครองผู้บริหาร และนักการจัดการ ซึ่งพระภิกษุไม่พร้อมสำหรับงานบริหารกิจการคณะสงฆ์^{๑๑๐}

บุญหนา จิมานังและคณะ ได้วิจัยเรื่อง “การประเมินประสิทธิภาพการสอนของพระภิกษุผู้สอนศีลธรรมในสถานศึกษา เขตการคณะสงฆ์ภาค ๙” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการสอนของพระภิกษุผู้สอนศีลธรรมในสถานศึกษาเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙ ศึกษาความพึงพอใจของสถานศึกษาที่มีต่อพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากมีพระภิกษุผู้สอนศีลธรรมและเปรียบเทียบผลการศึกษาระหว่างตัวแปรกับประสิทธิภาพการสอน ของพระภิกษุผู้สอนศีลธรรมผลการวิจัยพบว่าพระภิกษุผู้สอนศีลธรรมในสถานศึกษา เขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙ มีประสิทธิภาพการสอนอยู่ในระดับดี เมื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการสอนของพระภิกษุผู้สอนศีลธรรมกับตัวแปรอิสระ พบว่าพระภิกษุผู้สอนศีลธรรมที่มีอายุต่างกัน มีวุฒิการศึกษาแผนกธรรมต่างกัน มีวุฒิการศึกษาแผนกบาลีต่างกัน มีประสิทธิภาพการสอนศีลธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ ความพึงพอใจต่อพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากมีพระภิกษุผู้สอนศีลธรรมอยู่ในระดับดีเพียงร้อยละ ๕๓.๓ ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการสอนศีลธรรม พบว่าระยะเวลาที่สอนระดับความพึงพอใจต่อพฤติกรรมของนักเรียน จำนวนนักเรียน

ประจวบ ประเสริฐสังข์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยผลต่อการชัวโมงสอน จำนวนนักเรียนมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการสอนในเชิงบวก”^{๑๑๑}

ปฏิบัติงานของพระธรรมจาริก : ศึกษาเฉพาะกรณีพระธรรมจาริกที่ปฏิบัติงานในจังหวัดเชียงใหม่” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลต่อการปฏิบัติงานของพระธรรมจาริก ผลการศึกษาพบว่า^{๑๑๒}

^{๑๑๐} จูไรรัตน์ แสนใจรักษ์, “พัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย พ.ศ. ๒๔๘๙ – ๒๕๒๗.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑), หน้า ๑๘๕.

^{๑๑๑} บุญหนา จิมานังและคณะ, “การประเมินประสิทธิภาพการสอนของพระสงฆ์สอนศีลธรรมในสถานศึกษา เขตการคณะสงฆ์ภาค ๙” รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๗๙.

^{๑๑๒} ประจวบ ประเสริฐสังข์, “ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของพระธรรมจาริก : ศึกษาเฉพาะกรณีพระธรรมจาริกที่ปฏิบัติงานในจังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะสังคมสงเคราะห์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๔๐.

๑. ระดับการปฏิบัติงานของพระธรรมจาริก ซึ่งประกอบด้วยการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาจริยธรรม การพัฒนาการศึกษา การพัฒนาอาชีพ การสาธารณสุขและการพัฒนาสวัสดิการสังคม

๒. ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงาน มีเพียงปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนและปัจจัยด้านการได้รับการฝึกอบรมเท่านั้นที่มีผลต่อการปฏิบัติงาน

๓. สำหรับปัจจัยด้านความพึงพอใจในการปฏิบัติงานและปัจจัยด้านการสนับสนุนไม่มีผลต่อการปฏิบัติงาน

๔. ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน ได้แก่ ตัวพระธรรมจาริกเอง การบริหาร และมีข้อเสนอแนะจากการศึกษาแบ่งเป็น ๒ ประการ คือ

๑) ข้อเสนอแนะผู้บริหารโครงการ ควรพิจารณาถึงวิธีการที่จะพัฒนาการปฏิบัติงานของพระธรรมจาริกด้านการฝึกอบรม การสนับสนุน ความพึงพอใจ และควรให้มีการตรวจเยี่ยมมากขึ้นกว่าเดิม

๒) ข้อเสนอแนะสำหรับพระธรรมจาริกผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ พระธรรมจาริกควรปรับปรุงตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตของชาวบ้านให้ได้ แต่ไม่ควรละทิ้งพระธรรมวินัย ควรจะอยู่อาศรมให้ญาติโยมได้ทำบุญ รวมทั้งการกระจายเสียงของหอกระจายข่าวควรเปิดเสียงให้พอดี

ปริชา กัณธิยะ ได้วิจัยเรื่อง “พัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรม” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรมและการพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรม ด้วยกระบวนการการวิจัยและพัฒนา^{๑๑๓}

ปัญญา จอมนาสวน ได้วิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้บริหาร ครู และนักเรียนเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของครูพระภิกษุผู้สอนศีลธรรมในการพัฒนาจริยธรรมสำหรับนักเรียนโรงเรียนในโครงการจริยศึกษา ศูนย์เผยแผ่ธรรม จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า^{๑๑๔}

^{๑๑๓}ปริชา กัณธิยะ, “การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรม”, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (สาขาบริหารการศึกษา : มหาวิทยาลัยสยาม), ๒๕๕๑.

^{๑๑๔}ปัญญา จอมนาสวน, “ความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้บริหาร ครู และนักเรียนเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของครูพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาจริยธรรมสำหรับนักเรียนโรงเรียนในโครงการจริยศึกษา ศูนย์เผยแผ่ธรรม จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพุทธศาสตร์การพัฒนา (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๕๙.

๑. ผู้บริหาร ครู และนักเรียนในโครงการจริยศึกษา ศูนย์เผยแผ่ธรรมจังหวัดเชียงใหม่ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง มีอายุระหว่าง ๑๐ – ๒๐ ปี วุฒิกศศึกษาสูงสุดระดับมัธยมศึกษา เป็นนักเรียนและสังกัดโรงเรียนรัฐบาล

๒. ผู้บริหาร ครู นักเรียนและบุคลากรโดยรวมทั้ง ๓ ฝ่ายมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทที่คาดหวังของครูพระภิกษุผู้สอนศีลธรรมในการพัฒนาธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียนสูงกว่าบทบาทที่เป็นจริงอยู่อย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ คือ ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ รู้จักลด ละเลิกอบายมุข ปฏิบัติในเรื่องพฤติกรรมทางเพศที่ถูกต้องตามหลักศาสนา ฟังตนเองเพื่อเลี้ยงชีพด้วยความสุจริตรู้จักการใช้จ่ายตามหลักศาสนา บูรณาการหลักศีลสมาธิ ปัญญากับการใช้ชีวิตประจำวัน รู้เท่าทันสังคมที่เปลี่ยนแปลง มีสุขภาพจิตที่ดี แจ่มใส เบิกบาน มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาทุกครั้ง เป็นผู้นำด้านกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา รู้จักปรับตัวเข้าหาเพื่อนๆ และผู้อื่น เป็นคนซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบต่องานของตนเอง ตรงต่อเวลา คิดวิเคราะห์เหตุการณ์ในสังคมด้วยหลักธรรม รู้จักคิด วิเคราะห์ ปัญหาชีวิต แก้ปัญหาชีวิตด้วยปัญญา มีความสุขตามฐานะของตน มีความรักในท้องถิ่นเป็นคนเห็นคุณค่าของตนเอง ไม่ดูถูกตนเองมีตนเองมีการพัฒนาทางกายฟุ้งตนเองได้

ภัทรพร สิริกาญจน^{๑๑๕} ได้วิจัยเรื่อง “หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติแนวคิดของพระคำเขียน สุวณฺโณ ในการพัฒนาชนบท เพื่อศึกษาและวิเคราะห์บทบาทและหน้าที่ของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ โดยการศึกษาเฉพาะแนวคิดของพระคำเขียน สุวณฺโณ ในการพัฒนาชนบท” ซึ่งผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ควรทำหน้าที่พัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ คือ

๑. ด้านการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาเพื่อประกอบอาชีพหรืออาชีวศึกษา เพื่อให้ชาวบ้านสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้

๒. ด้านสาธารณสุข เช่น การรักษาโรค การพัฒนาที่อยู่อาศัยและการรักษาความสะอาด

๓. ด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน

๔. ด้านการพัฒนาศีลธรรม ให้ประชาชนพัฒนาจิตใจและคุณภาพชีวิตเป็นต้น

มัทนา เหลืองนาททองดี ได้วิจัยเรื่อง “ความรู้ความเข้าใจในการบริหาร องค์กรตามหลักบรรษัทภิบาลของนักธุรกิจไทย” โดยมีกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารจากบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ผลการศึกษาพบว่า อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่งงานบริหารมีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจในเรื่องบรรษัทภิบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผู้บริหาร

^{๑๑๕} ภัทรพร สิริกาญจน, “หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติแนวคิดและบทบาทของพระคำบัญญัติเขียนสุวณฺโณในการพัฒนาชุมชน”, รายงานวิจัย, (สถาบันไทยคดี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๖), หน้า ๗.

ที่มีอายุมากกว่า ๔๐ ปี การศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป และเป็นผู้บริหารระดับสูง มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องบริษัท ภิบาล มากกว่าผู้บริหารที่มีอายุน้อย การศึกษาระดับปริญญาตรี และเป็นผู้บริหารระดับกลาง นอกจากนั้นพบว่า ผู้บริหารระดับกลางมีการเปิดรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับบริษัท ภิบาล จากสื่อต่างๆ ค่อนข้างน้อยถึงน้อยมากและยังพบว่าบริหารระดับสูงและผู้บริหารระดับกลางมีทัศนะที่ดีต่อการนำหลักบริษัท ภิบาลมาใช้ในการบริหารองค์กร^{๑๑๖}

กล่าวโดยสรุป จากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น พอสรุปได้ว่าการศึกษาค้นคว้าความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา มีวัตถุประสงค์หลักที่สำคัญเพื่อการพัฒนาคุณภาพการสอนและวิธีการสอนของครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ไม่ว่าจะเป็นด้านคุณธรรมและจริยธรรม ด้านความสามารถในการสอน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการเตรียมการสอน การดำเนินการสอน การวัดผลและการประเมินผลการเรียน ซึ่งผู้ศึกษาได้นำแนวคิดดังกล่าวมากำหนดเป็นตัวแปรและสรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

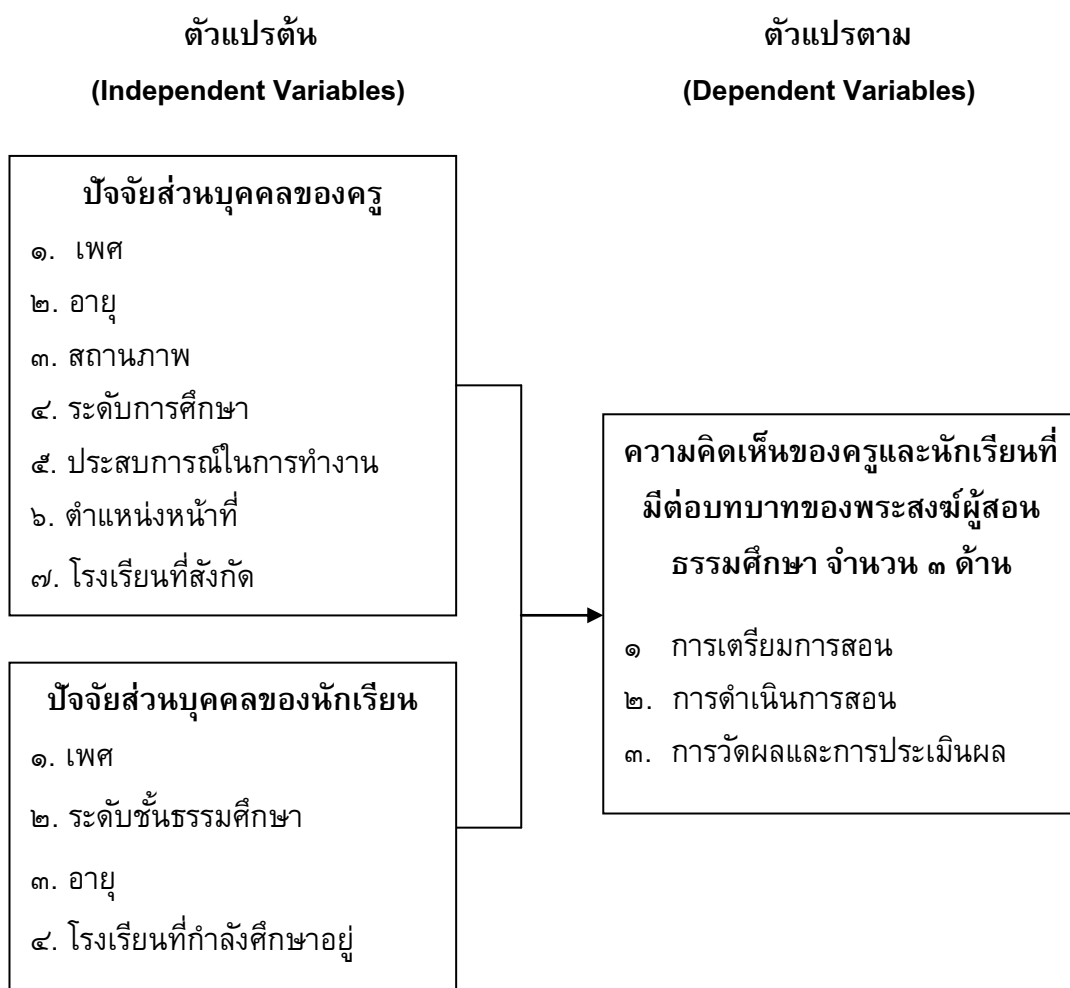
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาค้นคว้าความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

๑) ตัวแปรต้น (Independent Variables) ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลของครูและนักเรียน ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ สถานภาพ คือ ๑) ปัจจัยส่วนบุคคลของครู คือ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ใน การทำงาน ตำแหน่งหน้าที่ และโรงเรียนที่สังกัด และ ๒) ปัจจัยส่วนบุคคลของนักเรียน คือ เพศ ระดับชั้นประถมศึกษา อายุ โรงเรียนที่กำลังศึกษาอยู่

๒) ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา จำนวน ๓ ด้าน คือ (๑) การเตรียมการสอน (๒) การดำเนินการสอน (๓) การวัดผลและประเมินผล ดังแผนภาพที่ ๒.๑ ดังนี้

^{๑๑๖} มัทนา เหลืองนาคทองดี ศึกษาเรื่อง “ความรู้ความเข้าใจในการบริหาร องค์กรตามหลักบริษัท ภิบาลของนักธุรกิจไทย , เอกสารงานวิจัย, (หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาคีรัฐร่วมเอกชน รุ่นที่ ๑๔, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๔๕), หน้า ๗๐.

แผนภูมิที่ ๒.๑ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้การศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยตามลำดับ ๕ ขั้นตอน ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๑ ประชากร

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ครูและนักเรียนในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จำนวน ๕ โรงเรียน คือ

- ๑) โรงเรียนวัดวังน้ำเขียว
- ๒) โรงเรียนวัดบ่อน้ำจืด
- ๓) โรงเรียนบ้านคลองตัน
- ๔) โรงเรียนบ้านดอนซาก
- ๕) โรงเรียนกำแพงแสนวิทยา

ซึ่งเป็นครู ทั้งหมด ๑๙๔ คน และเป็นนักเรียนที่รับการสอนธรรมศึกษา ทั้งหมด

๓๐๐ คน รวม ๔๙๔ คน

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้ศึกษาได้หาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้การเปิดตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครู จำนวน ๕๐ คน และนักเรียน ๑๕๐ คน รวม ๒๐๐ คน และทำการสุ่มตัวอย่างโดยใช้การสุ่มวิธีแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วนของประชากร ในแต่ละกลุ่มที่เป็นครูและนักเรียน มีรายละเอียดดังตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

โรงเรียน	ประชากร		กลุ่มตัวอย่าง (คน)	
	ครู	นักเรียน	ครู	นักเรียน
โรงเรียนวัดวังน้ำเขียว	๓๑	๑๑๔	๑๐	๕๗
โรงเรียนวัดบ่อน้ำจืด	๒๕	๕๒	๑๐	๒๖
โรงเรียนบ้านคลองตัน	๑๒	๓๐	๑๐	๑๕
โรงเรียนบ้านดอนซาก	๑๓	๔๒	๑๐	๒๑
โรงเรียนกำแพงแสนวิทยา	๑๑๓	๖๒	๑๐	๓๑
รวม	๑๙๔	๓๐๐	๕๐	๑๕๐

๓.๓ เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม โดยมีขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

๑) ศึกษาหลักการและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม จากเอกสารและผลงาน การวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วกำหนดเป็นกรอบปัจจัยให้ครอบคลุมกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ที่ศึกษามา

๒) สร้างแบบสอบถามตามกรอบปัจจัยที่ได้กำหนดไว้ใน ข้อ ๑ ตามวิธีการสร้างแบบสอบถาม ซึ่งผู้ศึกษาได้แบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้^๑

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีสถานภาพ เป็นครู ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน โรงเรียนที่ปฏิบัติงานและปัจจัยส่วนบุคคลของนักเรียน ได้แก่ ระดับชั้น เพศ อายุ โรงเรียนที่กำลังศึกษาอยู่

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มี ๕ ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

- ๕ หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง
- ๔ หมายถึง เห็นด้วย
- ๓ หมายถึง ไม่แน่ใจ
- ๒ หมายถึง ไม่เห็นด้วย
- ๑ หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open ended Questionnaire) ให้เลือกตอบโดยเสรี

๓.๓.๒ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑) หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการศึกษา จำนวน ๕ ท่าน ได้แก่

(๑) พระมหาสม กลยาโณ, Ph.D. อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๒) พระปลัดสามารถ ฐมธราโร อาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง)

(๓) พระมหาโยตะ ปยุตโต อาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง)

^๑บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : จามจุรี โปรดักท์, ๒๕๔๙), หน้า ๔๗.

(๔) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประสิทธิ์ ทองอุ่น อาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง)

(๕) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชชนันท์ อิศรเดช อาจารย์ประจำภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ตามวัตถุประสงครายข้อ (Index of Item Objective : Congruence) : (IOC) ได้ค่า IOC ^๒ = ๐.๘๐ – ๑.๐๐

๒) หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability)

ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (Try out) กับครู และนักเรียนโรงเรียนวัดสระสี่มุม ตำบลสระสี่มุม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓๐ คน แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ^๓ ได้ค่า α = ๐.๘๔

๓) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้แจกกลุ่มตัวอย่างจริงในการวิจัยต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

๑) ผู้ศึกษาส่งหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ไปยังครูและนักเรียนโรงเรียนวัดวังน้ำเขียว โรงเรียนวัดบ่อน้ำจืด โรงเรียนบ้านคลองตัน โรงเรียนบ้านดอนซากและโรงเรียนกำแพงแสนวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครปฐม เขต ๑ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

๒) ผู้ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองตามวันและเวลาที่ทางโรงเรียนของกลุ่มตัวอย่างอนุญาตโดยผู้ศึกษาทำการแจกแบบสอบถามให้กับครูและนักเรียนซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในช่วงเวลาก่อนครูเข้าสอน และรับคืนภายหลังจากหมดการเรียนการสอน หรือขอความอนุเคราะห์ให้นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นหัวหน้าชั้นได้ช่วยรวบรวมแบบสอบถามให้ สำหรับกรณีที่

^๒ สุวิมล ติรภานันท์, การสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ : แนวทางในการปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๖๕.

^๓ สีน พันธุ์พินิจ, เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทจูนพับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๙๑.

กลุ่มตัวอย่างไม่สามารถส่งคืนแบบสอบถามได้ภายในวันนั้น ผู้ศึกษาได้ขอความอนุเคราะห์จากเจ้าหน้าที่ธุรการเพื่อรับฝากแบบสอบถามจากนักเรียนที่ยังไม่ได้ส่งคืนและผู้วิจัยจะมาขอรับคืนภายหลัง

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ ดังนี้

๑. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามเพื่อให้ได้ข้อที่ครบถ้วนถูกต้องตามที่กำหนดไว้

๒. นำข้อมูลทั้งหมดจากแบบสอบถามมาพิมพ์ลงในคอมพิวเตอร์แล้วประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์

๓.๕.๒ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

๑) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ของครูและนักเรียน ด้วยสถิติร้อยละ และนำเสนอในรูปแบบตาราง

๒) วิเคราะห์ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

แปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์ ดังนี้^๔

ค่าเฉลี่ย ๔.๕๐ – ๕.๐๐ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มากที่สุด

ค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ – ๔.๔๙ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ มาก

ค่าเฉลี่ย ๒.๕๐ – ๓.๔๙ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย ๑.๕๐ – ๒.๔๙ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อย

ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ – ๑.๔๙ กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ น้อยที่สุด

^๔สิน พันธุ์พินิจ, เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทจุฬนพัลลขซึ่ง จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๙๒.

๓) วิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของ
พระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม วิเคราะห์โดยการ
ทดสอบค่าที (Independent Sample T-test)

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอน ธรรมศึกษาในโรงเรียน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ผู้ศึกษานำแบบสอบถามที่รวบรวม ได้ มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ โดยแบ่งการ นำเสนอผลการศึกษาออกเป็น ๕ ส่วน ดังต่อไปนี้

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระภิกษุ ผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

๔.๓ ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อ บทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

๔.๔ ผลการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอน ธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

๔.๕ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Body of Knowledge)

๔.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม มีรายละเอียดดังตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามของครู

(n = ๕๐)

ปัจจัยส่วนบุคคล	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	๑๒	๒๔.๐๐
	หญิง	๓๘	๗๖.๐๐
อายุ	น้อยกว่า ๓๐ ปี	๑๕	๓๐.๐๐
	๓๐ – ๓๕ ปี	๙	๑๘.๐๐
	๓๖ – ๔๐ ปี	๘	๑๖.๐๐
	๔๑ – ๔๕ ปี	๘	๑๖.๐๐
	มากกว่า ๔๕ ปี	๑๐	๒๐.๐๐
สถานภาพ	โสด	๒๙	๕๘.๐๐
	สมรส	๒๑	๔๒.๐๐
ระดับการศึกษา	ปริญญาตรี	๔๕	๙๐.๐๐
	ปริญญาโท	๕	๑๐.๐๐
ประสบการณ์ในการทำงาน	๖ – ๑๕ ปี	๒๖	๕๒.๐๐
	๑๖ – ๒๕ ปี	๑๕	๓๐.๐๐
	๒๖ ปีขึ้นไป	๙	๑๘.๐๐
ตำแหน่งหน้าที่	ผู้อำนวยการโรงเรียน	๕	๑๐.๐๐
	ครู	๔๕	๙๐.๐๐
โรงเรียนที่สังกัด	โรงเรียนวัดวังน้ำเขียว	๑๔	๒๘.๐๐
	โรงเรียนวัดบ่อน้ำจืด	๑๒	๒๔.๐๐
	โรงเรียนบ้านคลองตัน	๖	๑๒.๐๐
	โรงเรียนบ้านดอนซาก	๖	๑๒.๐๐
	โรงเรียนกำแพงแสนวิทยา	๑๒	๒๔.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ ซึ่งเป็นการแสดงข้อมูลเกี่ยวกับจำนวน และร้อยละของครู จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพระดับการศึกษา ประสบการณ์ใน การทำงาน ตำแหน่งหน้าที่ และโรงเรียนที่สังกัด

เพศ ครูส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๓๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๖.๐๐ รองลงมา เพศชาย จำนวน ๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๐๐

อายุ ส่วนใหญ่ น้อยกว่า ๓๐ ปี จำนวน ๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๐๐ รองลงมา มากกว่า ๔๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๐๐ และ ๓๖ – ๔๐ ปี กับ ๔๑ – ๔๕ ปี จำนวนเท่าคือ ๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๐๐ ตามลำดับ

สถานภาพ ส่วนใหญ่ โสด จำนวน ๒๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๐๐ รองลงมา สมรส จำนวน ๒๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๐๐ ตามลำดับ

ระดับการศึกษา ส่วนใหญ่จบในระดับปริญญาตรี จำนวน ๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๐.๐๐ รองลงมา ระดับปริญญาโท จำนวน ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๐๐ ตามลำดับ

ประสบการณ์ในการทำงาน ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ระหว่าง ๖ – ๑๕ ปี จำนวน ๒๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๐๐ รองลงมา ๑๖ – ๒๕ ปี จำนวน ๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๐๐ และ ๒๖ ปีขึ้นไป จำนวน ๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๐๐

ตำแหน่งหน้าที่ ส่วนใหญ่ อยู่ในตำแหน่งหน้าที่ ครู จำนวน ๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๐.๐๐ รองลงมา ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน ๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๐๐

โรงเรียนที่สังกัด ส่วนใหญ่ โรงเรียนวัดวังน้ำเขียว จำนวน ๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๐๐ รองลงมา โรงเรียนวัดบ่อน้ำจืดกับโรงเรียนกำแพงแสนวิทยา จำนวนเท่ากัน คือ ๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๐๐ และ โรงเรียนบ้านคลองตัน กับ โรงเรียนบ้านดอนซาก จำนวนเท่ากัน คือ จำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๐๐ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๒ จำนวน และค่าร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามของนักเรียน

(n = ๑๕๐)

ปัจจัย ส่วนบุคคล	รายการ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	๖๖	๔๔.๐๐
	หญิง	๘๔	๕๖.๐๐
ระดับชั้น ธรรมชาติศึกษา	ธรรมชาติศึกษาชั้นตรี	๘๙	๕๙.๓๓
	ธรรมชาติศึกษาชั้นโท	๖๑	๔๐.๖๗
อายุ	๕ – ๑๐ ปี	๓๐	๒๐.๐๐
	๑๑ – ๑๕ ปี	๑๒๐	๘๐.๐๐
โรงเรียนที่กำลังศึกษาอยู่	โรงเรียนวัดวังน้ำเขียว	๕๕	๓๖.๖๗
	โรงเรียนวัดบ่อน้ำจืด	๒๖	๑๗.๓๓
	โรงเรียนบ้านคลองตัน	๑๘	๑๒.๐๐
	โรงเรียนบ้านดอนซาก	๑๖	๑๐.๖๗
	โรงเรียนกำแพงแสนวิทยา	๓๕	๒๓.๓๓

จากตารางที่ ๔.๒ ซึ่งเป็นการแสดงข้อมูลเกี่ยวกับจำนวน และร้อยละของนักเรียน จำแนกตาม เพศ ระดับชั้นธรรมชาติศึกษา อายุ โรงเรียนที่กำลังศึกษาอยู่

เพศ นักเรียนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๘๔ คน คิดเป็น ร้อยละ ๕๖.๐๐ รองลงมาเพศชาย จำนวน ๖๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๐๐ ตามลำดับ

ระดับชั้นธรรมชาติศึกษา ส่วนใหญ่อยู่ในระดับธรรมชาติศึกษาชั้นตรี จำนวน ๘๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๓๓ รองลงมา ระดับธรรมชาติศึกษาชั้นโท จำนวน ๖๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๖๗

อายุ ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๑๑ – ๑๕ ปี จำนวน ๑๒๐ คิดเป็นร้อยละ ๘๐.๐๐ รองลงมา ๕ – ๑๐ ปี จำนวน ๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๐๐

โรงเรียนที่สังกัด ส่วนใหญ่สังกัดโรงเรียนวัดวังน้ำเขียว จำนวน ๕๕ คน คิดเป็น ร้อยละ ๓๖.๖๗ รองลงมา โรงเรียนกำแพงแสนวิทยา จำนวน ๓๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๓๓ โรงเรียนวัดบ่อน้ำจืด จำนวน ๒๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๓๓ โรงเรียนบ้านคลองตัน จำนวน ๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๐๐ และลำดับสุดท้ายคือโรงเรียนบ้านดอนซาก จำนวน ๑๖ คน คิดเป็น ร้อยละ ๑๐.๖๗ ตามลำดับ

๔.๒ ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม และจำแนกรายด้าน ประกอบด้วย ๓ ด้าน ได้แก่ ๑) การเตรียมการสอน ๒) การดำเนินการสอน ๓) การวัดผลและการประเมินผลตามลำดับ รายละเอียดดังตารางที่ ๔.๓ – ๔.๖

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม

ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อ บทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาใน โรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัด นครปฐม	ระดับความคิดเห็น								
	ครู (๕๐)			นักเรียน (๑๕๐)			ครูและนักเรียน (๒๐๐)		
	$\bar{X}$	S.D	การแปลผล	$\bar{X}$	S.D	การแปลผล	$\bar{X}$	S.D	การแปลผล
๑. ด้านการเตรียมการสอน	๔.๑๘	๐.๕๓	มาก	๔.๕๖	๐.๓๙	มากที่สุด	๔.๔๗	๐.๔๖	มาก
๒. ด้านการดำเนินการสอน	๔.๕๓	๐.๓๗	มากที่สุด	๔.๔๗	๐.๕๘	มาก	๔.๔๘	๐.๕๔	มาก
๓. ด้านการวัดผลและการประเมินผล	๔.๕๗	๐.๔๕	มากที่สุด	๔.๕๗	๐.๒๙	มากที่สุด	๔.๕๗	๐.๓๓	มากที่สุด
ภาพรวม	๔.๕๐	๐.๓๘	มากที่สุด	๔.๕๒	๐.๓๕	มากที่สุด	๔.๕๑	๐.๓๕	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ครูและนักเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = ๔.๕๑) และเมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ครูและนักเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ด้านที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือการวัดผลและการประเมินผล ($\bar{X}$ = ๔.๕๗) ส่วนด้านที่อยู่ในระดับมาก คือ ด้านการดำเนินการสอน ($\bar{X}$ = ๔.๔๘) รองลงมา คือ การเตรียมการสอน ($\bar{X}$ = ๔.๔๗) ตามลำดับ

ครู มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$) และเมื่อพิจารณาแต่ละด้านย่อย พบว่า ครู มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ด้านที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือการวัดผล และการประเมินผล ($\bar{X} = 4.57$) รองลงมา คือ ด้านการดำเนินการสอน ($\bar{X} = 4.53$) ส่วนด้านที่อยู่ในระดับมาก คือ การเตรียมการสอน ($\bar{X} = 4.18$) ตามลำดับ

สำหรับนักเรียนมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$) และเมื่อพิจารณาแต่ละด้านย่อย พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านการวัดผลและการประเมินผล ($\bar{X} = 4.57$) และด้านการเตรียมการสอน ($\bar{X} = 4.56$) ส่วนด้านที่อยู่ในระดับมาก คือ ด้านการดำเนินการสอน ($\bar{X} = 4.47$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาท พระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการเตรียมการสอน

ความคิดเห็นของครูและนักเรียน	ระดับความคิดเห็น								
	ครู (๕๐)			นักเรียน (๑๕๐)			ครูและนักเรียน (๒๐๐)		
	$\bar{X}$	S.D	การแปลผล	$\bar{X}$	S.D	การแปลผล	$\bar{X}$	S.D	การแปลผล
๑. เตรียมความพร้อมล่วงหน้าเกี่ยวกับหนังสือ									
แบบเรียน ตำรา เอกสาร	๔.๒๐	๐.๘๘	มาก	๔.๕๕	๐.๓๙	มากที่สุด	๔.๔๖	๐.๗๐	มาก
๒. เตรียมความพร้อมล่วงหน้าเกี่ยวกับวัสดุ									
อุปกรณ์การสอน	๔.๐๘	๐.๘๒	มาก	๔.๕๗	๐.๕๘	มากที่สุด	๔.๔๕	๐.๖๖	มาก
๓. ใส่ใจศึกษาหาความรู้ต่างๆ มาส่งเสริมในด้าน									
เนื้อหาวิชา	๔.๒๘	๐.๘๓	มาก	๔.๕๖	๐.๒๙	มากที่สุด	๔.๔๙	๐.๗๘	มาก
ภาพรวม	๔.๑๘	๐.๕๓	มาก	๔.๕๖	๐.๓๕	มากที่สุด	๔.๔๗	๐.๔๖	มาก

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ครูและนักเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการเตรียมการสอน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๗$) และเมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ครูและนักเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ด้านที่อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ครู มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการเตรียมการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๘$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครู มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ด้านการเตรียมการสอน อยู่ในระดับมากทุกข้อ คือ ใส่ใจศึกษาหาความรู้ต่างๆ มาส่งเสริมในด้านเนื้อหาวิชา ($\bar{X} = ๔.๒๘$) เตรียมความพร้อมล่วงหน้าเกี่ยวกับหนังสือแบบเรียน ตำรา เอกสาร ($\bar{X} = ๔.๒๐$) และเตรียมความพร้อมล่วงหน้าเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์การสอน ($\bar{X} = ๔.๐๘$) ตามลำดับ

สำหรับ นักเรียนมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการเตรียมการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๖$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ด้านการเตรียมการสอน อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ คือ เตรียมความพร้อมล่วงหน้าเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์การสอน ($\bar{X} = ๔.๕๗$) ใส่ใจศึกษาหาความรู้ต่างๆ มาส่งเสริมในด้านเนื้อหาวิชา ($\bar{X} = ๔.๕๖$) และ เตรียมความพร้อมล่วงหน้าเกี่ยวกับหนังสือแบบเรียน ตำรา เอกสาร ($\bar{X} = ๔.๕๕$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาใน
โรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการดำเนินการสอน

ความคิดเห็นของครูและนักเรียน	ระดับความคิดเห็น								
	ครู (๕๐)			นักเรียน (๑๕๐)			ครูและนักเรียน (๒๐๐)		
	$\bar{X}$	S.D	การแปลผล	$\bar{X}$	S.D	การแปลผล	$\bar{X}$	S.D	การแปลผล
๑. การนำเข้าสู่บทเรียน โดยการทวนซ้ำ หรือ อุปกรณ์ได้เหมาะสมกับสถานการณ์	๔.๔๒	๐.๕๐	มาก	๔.๖๒	๐.๖๘	มากที่สุด	๔.๕๗	๐.๖๔	มากที่สุด
๒. การมีความแม่นยำในเนื้อหาทำให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้อง	๔.๗๐	๐.๕๔	มากที่สุด	๔.๖๐	๐.๖๘	มากที่สุด	๔.๖๒	๐.๖๕	มากที่สุด
๓. การใช้ภาษาชัดเจน ไม่วกวน	๔.๒๖	๐.๕๖	มาก	๔.๕๔	๐.๖๙	มากที่สุด	๔.๔๗	๐.๖๗	มาก
๔. เลือกใช้วิธีการสอนแบบต่างๆ ได้เหมาะสม	๔.๒๐	๐.๖๑	มาก	๔.๓๒	๐.๖๙	มาก	๔.๒๙	๐.๖๗	มาก
๕. การนำสื่อการเรียนการสอนมาใช้ประกอบ การสอน มีความประสานสัมพันธ์กับเนื้อหา บทเรียน	๔.๔๘	๐.๖๕	มาก	๔.๕๓	๐.๕๘	มากที่สุด	๔.๕๔	๐.๖๐	มากที่สุด
๖. ใช้เทคนิคในการตั้งคำถามได้เหมาะสมกับ สถานการณ์	๔.๖๘	๐.๕๙	มากที่สุด	๔.๓๖	๐.๖๙	มาก	๔.๔๔	๐.๖๘	มาก
๗. มีการเสริมกำลังใจให้นักเรียนเกิดกำลังใจ เกิดความมั่นใจในการเรียนรู้	๔.๕๖	๐.๖๗	มากที่สุด	๔.๓๑	๐.๗๑	มาก	๔.๓๗	๐.๗๑	มาก
๘. ใช้ปฏิภาณไหวพริบในการแก้ไขปัญหา เฉพาะหน้าในชั้นเรียน	๔.๗๐	๐.๔๖	มากที่สุด	๔.๕๘	๐.๗๑	มากที่สุด	๔.๖๑	๐.๖๖	มาก

ตารางที่ ๔.๕ (ต่อ)

ความคิดเห็นของครูและนักเรียน	ระดับความคิดเห็น								
	ครู (๕๐)			นักเรียน (๑๕๐)			ครูและนักเรียน (๒๐๐)		
	$\bar{X}$	S.D	การแปลผล	$\bar{X}$	S.D	การแปลผล	$\bar{X}$	S.D	การแปลผล
๙. สอนแทรกจริยธรรมเพื่อการอบรมควบคู่ไปกับการเรียนการสอน	๔.๘๒	๐.๓๙	มากที่สุด	๔.๕๔	๐.๗๑	มากที่สุด	๔.๖๑	๐.๖๖	มากที่สุด
๑๐. การสรุปบทเรียน กระตุ้นจัดชัดเจน	๔.๔๔	๐.๗๖	มาก	๔.๓๔	๐.๖๙	มาก	๔.๓๖	๐.๗๑	มาก
ภาพรวม	๔.๕๓	๐.๓๙	มากที่สุด	๔.๔๗	๐.๕๘	มาก	๔.๔๘	๐.๕๔	มาก

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ครูและนักเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการดำเนินการสอน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๗$) และเมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ครูและนักเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ด้านที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ การมีความแม่นยำในเนื้อหาทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้อง ($\bar{X} = ๔.๖๒$), สอนแทรกจริยธรรมเพื่อการอบรมควบคู่ไปกับการเรียนการสอน ($\bar{X} = ๔.๖๑$), การนำเข้าสู่บทเรียน โดยการวาทะ หรือ อุปกรณ์ได้เหมาะสมกับสถานการณ์ ($\bar{X} = ๔.๕๗$), และการนำสื่อการเรียนการสอนมาใช้ประกอบ การสอน มีความประสานสัมพันธ์กับเนื้อหาบทเรียน ($\bar{X} = ๔.๕๔$) ส่วนด้านอื่นๆ อยู่ในระดับมาก

ครู มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการดำเนินการสอน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๓$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครู มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ด้านการดำเนินการสอน ข้อที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ สอนแทรกจริยธรรมเพื่อการอบรมควบคู่ไปกับการเรียนการสอน ($\bar{X} = ๔.๘๒$) ใช้ปฏิภาณไหวพริบในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในชั้นเรียน ($\bar{X} = ๔.๗๐$) การมีความแม่นยำในเนื้อหาทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้อง ($\bar{X} = ๔.๗๐$) ใช้เทคนิคในการตั้งคำถามได้เหมาะสมกับสถานการณ์ ($\bar{X} = ๔.๖๘$) มีการเสริมกำลังใจให้นักเรียนเกิดกำลังใจเกิดความมั่นใจในการเรียนรู้ ($\bar{X} = ๔.๕๖$) ตามลำดับและข้อที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก คือ การนำสื่อการเรียนการสอนมาใช้ประกอบการสอน มีความประสานสัมพันธ์กับเนื้อหาบทเรียน ($\bar{X} = ๔.๔๘$) การสรุปบทเรียน กระชับรัดชัดเจน ($\bar{X} = ๔.๔๔$) การนำเข้าสู่บทเรียน โดยการวาทะ หรือ อุปกรณ์ได้เหมาะสมกับสถานการณ์ ($\bar{X} = ๔.๔๒$) การใช้ภาษาชัดเจน ไม่วกวน ($\bar{X} = ๔.๒๖$) และ เลือกใช้วิธีการสอนแบบต่างๆ ได้เหมาะสม ($\bar{X} = ๔.๒๐$) ตามลำดับ

สำหรับนักเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการดำเนินการสอน โดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๘$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ด้านการดำเนินการสอน ข้อที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ การนำเข้าสู่บทเรียน โดยการวาทะ หรือ อุปกรณ์ได้เหมาะสมกับสถานการณ์ ($\bar{X} = ๔.๖๒$) การมีความแม่นยำในเนื้อหาทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้อง ($\bar{X} = ๔.๖๐$) ใช้ปฏิภาณไหวพริบในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในชั้นเรียน ($\bar{X} = ๔.๕๘$) สอนแทรกจริยธรรมเพื่อการอบรมควบคู่ไปกับการเรียนการสอน ($\bar{X} = ๔.๕๕$) การใช้ภาษาชัดเจน ไม่วกวน ($\bar{X} = ๔.๕๔$) การนำสื่อการเรียนการสอนมาใช้ประกอบการสอน มีความประสานสัมพันธ์กับเนื้อหาบทเรียน ($\bar{X} = ๔.๕๑$) และข้อที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก คือ ใช้เทคนิคในการตั้งคำถามได้เหมาะสมกับสถานการณ์ ($\bar{X} = ๔.๓๖$) การสรุปบทเรียนกระชับรัดชัดเจน ($\bar{X} = ๔.๓๔$) เลือกใช้วิธีการสอนแบบต่างๆ ได้

เหมาะสม ($\bar{X} = ๔.๓๓$) และมีการเสริมกำลังใจให้นักเรียนเกิดกำลังใจเกิดความมั่นใจในการเรียนรู้ ($\bar{X} = ๔.๓๑$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียน
อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการวัดและการประเมินผล

ความคิดเห็นของครูและนักเรียน	ระดับความคิดเห็น								
	ครู (๕๐)			นักเรียน (๑๕๐)			ครูและนักเรียน (๒๐๐)		
	$\bar{X}$	S.D	การแปลผล	$\bar{X}$	S.D	การแปลผล	$\bar{X}$	S.D	การแปลผล
๑. จัดทำแบบทดสอบ เพื่อเป็นการฝึกหัดและ ทบทวนบทเรียนให้เหมาะสมกับความสามารถ และความสนใจของนักเรียนเป็นระยะๆ	๔.๗๐	๐.๕๘	มากที่สุด	๔.๖๒	๐.๖๗	มากที่สุด	๔.๖๔	๐.๖๔	มากที่สุด
๒. นำหลักเกณฑ์ในการสร้างข้อสอบและ วิเคราะห์ข้อสอบเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวัด และประเมินผลการเรียนการสอน	๔.๕๘	๐.๗๐	มากที่สุด	๔.๗๔	๐.๖๐	มากที่สุด	๔.๗๐	๐.๖๓	มากที่สุด
๓. นำผลการสอบที่ได้จากการวัด และประเมิน ผลใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น	๔.๖๖	๐.๕๙	มากที่สุด	๔.๗๒	๐.๕๗	มากที่สุด	๔.๗๑	๐.๕๘	มากที่สุด
๔. รูปแบบการประเมินความรู้ทางด้านทฤษฎีมี ความเหมาะสม	๔.๕๒	๐.๗๙	มากที่สุด	๔.๖๗	๐.๕๘	มากที่สุด	๔.๖๓	๐.๖๔	มากที่สุด
๕. รูปแบบการประเมินความรู้ทางด้านปฏิบัติมี ความเหมาะสม	๔.๗๔	๐.๔๙	มากที่สุด	๔.๗๙	๐.๕๔	มากที่สุด	๔.๗๘	๐.๕๓	มากที่สุด
๖. การวัดและประเมินผลเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา	๔.๖๔	๐.๖๐	มากที่สุด	๔.๑๒	๐.๘๖	มาก	๔.๒๕	๐.๘๓	มาก

ตารางที่ ๔.๖ (ต่อ)

ความคิดเห็นของครูและนักเรียน	ระดับความคิดเห็น								
	ครู (๕๐)			นักเรียน (๑๕๐)			ครูและนักเรียน (๒๐๐)		
	$\bar{X}$	S.D	การแปลผล	$\bar{X}$	S.D	การแปลผล	$\bar{X}$	S.D	การแปลผล
๗. ข้อสอบเน้นความคิดความเข้าใจอย่างมีเหตุผล	๔.๕๔	๐.๗๑	มากที่สุด	๔.๑๘	๐.๔๗	มาก	๔.๒๗	๐.๕๖	มาก
๘. มีการประเมินผลก่อนเรียน เพื่อทดสอบความรู้พื้นฐาน	๔.๒๔	๐.๘๙	มาก	๔.๗๐	๐.๖๗	มากที่สุด	๔.๕๙	๐.๗๕	มาก
ภาพรวม	๔.๕๓	๐.๓๙	มากที่สุด	๔.๔๗	๐.๕๘	มาก	๔.๕๗	๐.๓๓	มากที่สุด

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ครูและนักเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๗$) และเมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ครูและนักเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ด้านที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ รูปแบบการประเมินความรู้ทางด้านปฏิบัติมีความเหมาะสม ($\bar{X} = ๔.๗๘$), นำผลการสอบที่ได้จากการวัด และประเมิน ผลใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น ($\bar{X} = ๔.๗๑$), นำหลักเกณฑ์ในการสร้างข้อสอบและวิเคราะห์ข้อสอบเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ($\bar{X} = ๔.๗๐$), จัดทำแบบทดสอบ เพื่อเป็นการฝึกหัดและทบทวนบทเรียนให้เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของนักเรียนเป็นระยะๆ ($\bar{X} = ๔.๖๔$), และรูปแบบการประเมินความรู้ทางด้านทฤษฎีมีความเหมาะสม ($\bar{X} = ๔.๖๓$) ส่วนด้านอื่นๆ อยู่ในระดับมาก

ครู มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน โดยภาพรวม อยู่ในมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครู มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน ข้อที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ รูปแบบการประเมินความรู้ทางด้านปฏิบัติมีความเหมาะสม ($\bar{X} = ๔.๗๔$) จัดทำแบบทดสอบ เพื่อเป็นการฝึกหัดและทบทวนบทเรียนให้เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของนักเรียนเป็นระยะๆ ($\bar{X} = ๔.๗๐$) นำผลการสอบที่ได้จากการวัด และประเมินผลใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น ($\bar{X} = ๔.๖$) การวัดและประเมินผลเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา ($\bar{X} = ๔.๖๔$) นำหลักเกณฑ์ในการสร้างข้อสอบและวิเคราะห์ข้อสอบเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ($\bar{X} = ๔.๕๘$) ข้อสอบเน้นความคิดความเข้าใจอย่างมีเหตุผล ($\bar{X} = ๔.๕๔$) รูปแบบการประเมินความรู้ทางด้านทฤษฎีมีความเหมาะสม ($\bar{X} = ๔.๕๒$) และข้อที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก คือ มีการประเมินผลก่อนเรียน เพื่อทดสอบความรู้พื้นฐาน ($\bar{X} = ๔.๒๔$) ตามลำดับ

สำหรับนักเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน โดยส่วนใหญ่ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๗$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน ข้อที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ รูปแบบการประเมินความรู้ทางด้านปฏิบัติมีความเหมาะสม ($\bar{X} = ๔.๗๙$) นำหลักเกณฑ์ในการสร้างข้อสอบและวิเคราะห์ข้อสอบเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวัดและ

ประเมินผลการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.74$) นำผลการสอบที่ได้จากการวัด และประเมินผลใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น ($\bar{X} = 4.73$) มีการประเมินผลก่อนเรียนเพื่อทดสอบความรู้พื้นฐาน ($\bar{X} = 4.71$) รูปแบบการประเมินความรู้ทางด้านทฤษฎีมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.67$) จัดทำแบบทดสอบ เพื่อเป็นการฝึกหัดและทบทวนบทเรียนให้เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของนักเรียนเป็นระยะๆ ($\bar{X} = 4.63$) และข้อที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก คือ ข้อสอบเน้นความคิดความเข้าใจอย่างมีเหตุผล ($\bar{X} = 4.18$) การวัดและประเมินผลเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา ($\bar{X} = 4.13$) ตามลำดับ

๔.๓ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม แสดงด้วยค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าที (t - test) ดังตารางที่ ๔.๗ -๔.๑๐

ตารางที่ ๔.๗ เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม

สถานภาพ	N	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig
ครู	๕๐	๔.๕๐	๐.๓๘	-๐.๓๗๔	๐.๗๑๐
นักเรียน	๑๕๐	๔.๕๒	๐.๓๕		

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ ๔.๕๒ คะแนน และครู ๔.๕๐ คะแนน ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนของครูและนักเรียน พบว่า คะแนนของครูและนักเรียน โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานการวิจัย

๑ ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ในด้านการเตรียมการสอนแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๘ เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการเตรียมการสอน

สถานภาพ	N	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig
ครู	๕๐	๔.๑๘	๐.๕๓	-๔.๕๘๗**	๐.๐๐๐
นักเรียน	๑๕๐	๔.๕๕	๐.๓๙		

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการเตรียมการสอนนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ ๔.๕๕ คะแนน และครู ๔.๑๘ คะแนน ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนของครูและนักเรียน พบว่า คะแนนของนักเรียน ด้านการเตรียมการสอน จะสูงกว่า ครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

สมมติฐานการวิจัย

๒ ครูและนักเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ในด้านการดำเนินการสอนแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๙ เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ในด้านการดำเนินการสอน

ด้านการดำเนินการสอน	N	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig
ครู	๕๐	๔.๕๓	๐.๓๗	๐.๘๖๙	๐.๓๘๗
นักเรียน	๑๕๐	๔.๕๗	๐.๕๘		

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการดำเนินการสอนนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ ๔.๕๗ คะแนน และครู ๔.๕๓ คะแนน ตามลำดับ เมื่อ

เปรียบเทียบระหว่างคะแนนของครูและนักเรียน พบว่า คะแนนของครูและนักเรียน ด้านการ
ดำเนินการสอน ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานการวิจัย

๓.ครูและนักเรียน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ในด้านการวัดผลและประเมินผลแตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๐ เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอน
ธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ในด้านการวัดผล
และประเมินผล

ด้านการวัดผลและการประเมินผล	N	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig
ครู	๕๐	๔.๕๗	๐.๔๕	๐.๐๗/๒	๐.๙๔๒
นักเรียน	๑๕๐	๔.๕๗	๐.๒๙		

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของ
พระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการวัดผลและ
การประเมินผล ครูและนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ ๔.๕๗ คะแนน เมื่อเปรียบเทียบระหว่าง
คะแนนของครูและนักเรียน พบว่า คะแนนของครูและนักเรียน ด้านการวัดผลและการประเมินผล
ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

**๔.๔ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียน
อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐมรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๑ - ๔.๑๒**

**ตารางที่ ๔.๑๑ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาใน
โรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของครู**

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
- จำนวนครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน ทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่ทั่วถึง	- ควรเพิ่มจำนวนครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาให้มากขึ้น เพื่อให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียน
- การเดินทางของครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาไม่สะดวกเนื่องจากโรงเรียนอยู่ห่างไกล	- ควรมีการรับส่งครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาเพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทาง
- การจัดเวลาในการเรียนธรรมศึกษาของโรงเรียนไม่เหมาะสมกับช่วงเวลา และเวลาในการสอนน้อยกว่าช่วงเวลาปกติ	- ควรเพิ่มเวลาเรียนธรรมศึกษาให้มากกว่าเดิม
- สื่อการสอนของครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษามีน้อยและไม่ทันสมัยเท่าที่ควร	- ควรมีการประชุมร่วมกันระหว่างครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาและผู้บริหารของโรงเรียน เพื่อให้การเรียนธรรมศึกษาสอดคล้องและเหมาะสมกับหลักสูตร
- ครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ยังไม่มีเอกภาพในการวัดผลและประเมินผล	- ควรจัดหาสื่อและวัสดุอุปกรณ์ให้สอดคล้องและครอบคลุมเนื้อหาวิชา
- ครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ไม่มีเวลามาสอนในช่วงเวลาที่กำหนด เนื่องจากติดกิจนิมนต์	- ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาสื่อการสอนให้ทันสมัย และเพิ่มเทคนิคการสอนให้สอดคล้องกับวัยและความต้องการ

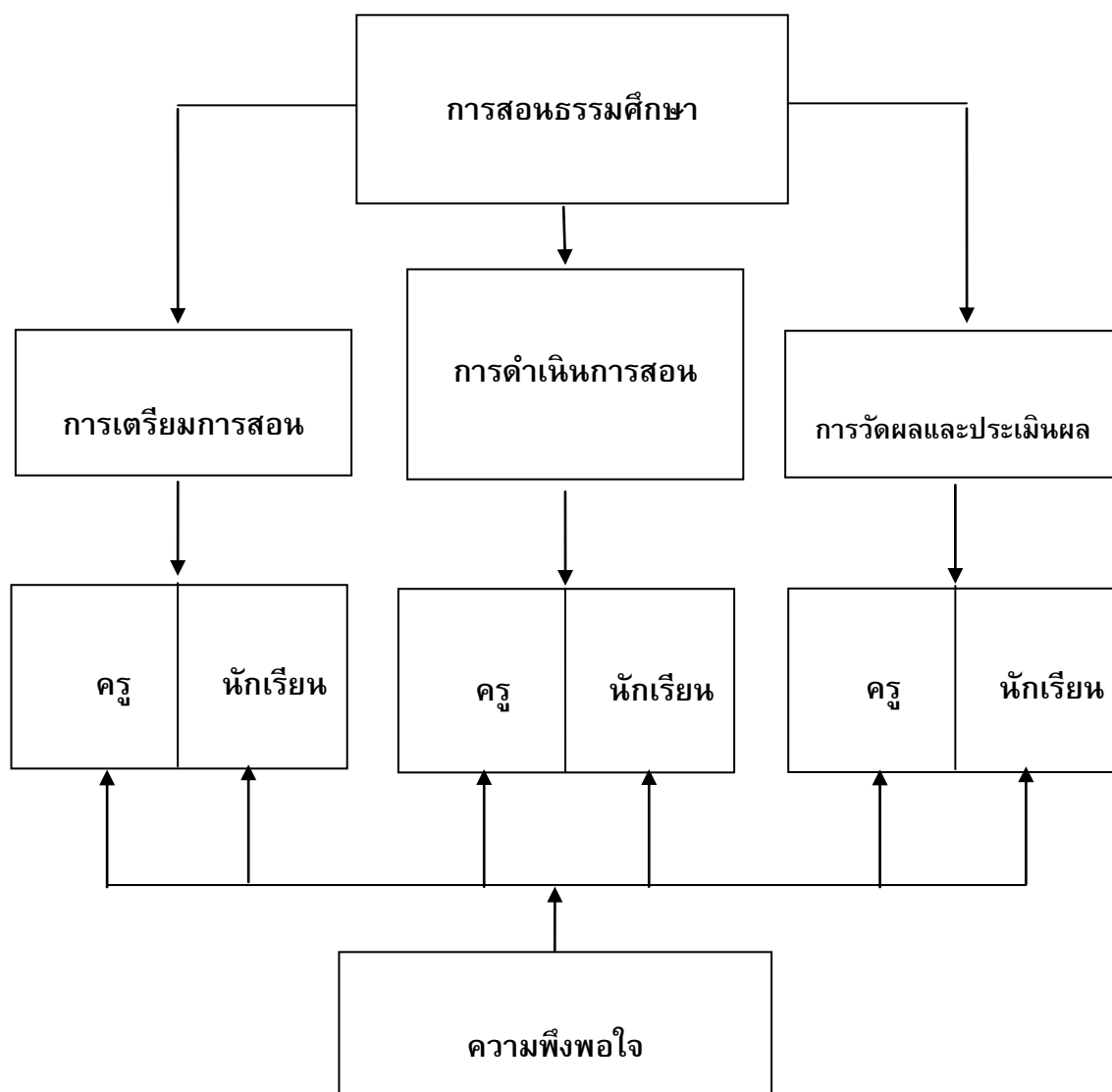
	ของเด็กนักเรียน
- ครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษามีปัญหาในเรื่องการควบคุมดูแลนักเรียน	- ควรมีการทดสอบนักเรียนก่อนและหลังเรียนเพื่อประเมินพัฒนาการในการเรียนรู้ของนักเรียน

ตารางที่ ๔.๑๒ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ตามความคิดเห็นของนักเรียน

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
- สื่อการสอนของครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษามีน้อย	- ควรมีการนำสื่อที่ทันสมัยและน่าสนใจมาสอนเพื่อดึงดูดความสนใจของนักเรียนให้มากกว่านี้
- สื่อการสอนของครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษายังไม่ทันสมัยเท่าที่ควร ทำให้ไม่น่าสนใจเท่าที่ควร	- ควรเพิ่มจำนวนครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาให้มากขึ้น เพื่อให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียน
- การจัดการเรียนธรรมศึกษาของโรงเรียนไม่เหมาะสมกับช่วงเวลา และเวลาในการสอนน้อยกว่าเวลาในช่วงปกติ เนื่องจากโรงเรียนยังไม่ให้ความสำคัญกับการเรียนธรรมศึกษา	- ควรเพิ่มเวลาเรียนธรรมศึกษาให้มากกว่าเดิม
- การเดินทางของครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาไม่สะดวกเนื่องจากโรงเรียนอยู่ห่างไกล	- ควรมีการสนับสนุนการเดินทางของครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา
- จำนวนครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน ทำให้การสอนไม่ทั่วถึง	- ควรมีการเพิ่มค่าตอบแทนให้แก่ครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา
- ครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ไม่มีเวลามาสอนในช่วงเวลาที่กำหนด เนื่องจากติดกิจนิมนต์	- ครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาควรเข้มงวดมากกว่านี้
- ครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษามีปัญหาในเรื่องการควบคุมดูแลเด็ก เพราะใจดีเกินไป	- โรงเรียนควรสนับสนุนสื่อการสอนของครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา

๔.๕ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Body of Knowledge)

การสอนธรรมศึกษาในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

ผลการวิเคราะห์ ความพึงพอใจของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในอำเภอกำแพงแสน ในด้านการเตรียมการสอน ด้านการวัดผล ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นด้านความพึงพอใจ อยู่ในระดับมากที่สุด ที่พระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษามีความเพียบพร้อม ทั้งความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ ทั้ง ๓ ด้าน ก่อให้เกิดผลนำไปสู่ความกระตือรือร้นศรัทธาที่จะศึกษาพัฒนาและปฏิบัติตนอยู่ในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา อีกทั้งสามารถนำหลักธรรมที่ได้จากการเรียนธรรมศึกษาไปใช้แก้พัฒนาในชีวิตประจำวัน

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม และเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ตลอดจนเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยนำแบบสอบถามจำนวน ๒๐๐ ชุด แจกให้โรงเรียนต่างๆ จำนวน ๖ โรงเรียน ในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม และดำเนินการเก็บคืนภายใน ๑ สัปดาห์ รวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับคืนทั้งหมดที่อยู่ในสภาพสมบูรณ์ จำนวน ๒๐๐ ชุด แบบสอบถามที่ได้รับคืนคิดเป็น ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อวิเคราะห์หาค่าสถิติต่าง ๆ ดังนี้

วิเคราะห์ข้อมูลของแบบสอบถาม ส่วนที่ ๑ ซึ่งเป็นข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างคือ ครูและนักเรียนในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละนำเสนอเป็นตารางประกอบการบรรยายผล

วิเคราะห์ข้อมูลของแบบสอบถาม ส่วนที่ ๒ ซึ่งเป็นข้อมูลด้าน เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย เลขคณิต ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) นำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย

วิเคราะห์ข้อมูลของแบบสอบถาม ส่วนที่ ๓ เป็นการนำเสนอปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นแบบสอบถามปลายเปิด โดยนำปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะมาสรุปรวมใจความ และประเด็นที่สำคัญในลักษณะเป็นการบรรยายความประกอบตาราง

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ครูส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง จำนวน ๓๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๖.๐๐ อายุส่วนใหญ่ น้อยกว่า ๓๐ ปี จำนวน ๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๐๐ สถานภาพส่วนใหญ่ โสด จำนวน ๒๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๐๐ ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ จบในระดับปริญญาตรี จำนวน ๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๐.๐๐ ประสบการณ์ในการทำงาน ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ระหว่าง ๖ – ๑๕ ปี จำนวน ๒๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๐๐ ตำแหน่งหน้าที่ ส่วนใหญ่ อยู่ในตำแหน่งหน้าที่ ครู จำนวน ๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๐.๐๐ โรงเรียนที่สังกัด ส่วนใหญ่ โรงเรียนวัดวังน้ำเขียว จำนวน ๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๐๐ และส่วนใหญ่อยู่ในสังกัดโรงเรียนวัดวังน้ำเขียว จำนวน ๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๐๐

สำหรับนักเรียน เป็นเพศหญิงมากที่สุด จำนวน ๘๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๐๐ ระดับชั้นประถมศึกษา ส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษาชั้นตรี จำนวน ๘๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๓๓ อายุส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง ๑๑ – ๑๕ ปี จำนวน ๑๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๘๐.๐๐ และโรงเรียนที่สังกัดส่วนใหญ่สังกัดโรงเรียนวัดวังน้ำเขียว จำนวน ๕๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๖๗

๕.๑.๒ ความความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

ความความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๐$) และ ($\bar{X} = ๔.๕๒$) และเมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า

๑. ด้านการเตรียมการสอน

ครู มีความความคิดเห็นต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการเตรียมการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๘$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครู มีความความคิดเห็นต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ด้านการเตรียมสอน อยู่ในระดับมากทุกข้อ

สำหรับนักเรียน มีความความคิดเห็นต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการเตรียมการสอน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๖$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักเรียนมีความความคิดเห็นต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา มีการเตรียมการสอน อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ

๒. ด้านการดำเนินการสอน

ครู มีความความคิดเห็นต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการดำเนินการสอน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๓$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครู มีความความคิดเห็นต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ด้านการดำเนินการสอน ในข้อ สอนแทรกจริยธรรมเพื่อการอบรมควบคู่ไปกับการเรียนการสอน ใช้ปฏิภาณไหวพริบในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในชั้นเรียน การมีความแม่นยำในเนื้อหาทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้อง ใช้เทคนิคในการตั้งคำถามได้เหมาะสมกับสถานการณ์ และมีการเสริมกำลังใจให้นักเรียนเกิดกำลังใจเกิดความมั่นใจในการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนข้ออื่นๆ อยู่ในระดับมาก

สำหรับนักเรียน มีความความคิดเห็นต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการดำเนินการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๔๗$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักเรียนมีความความคิดเห็นต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ด้านการดำเนินการสอนในข้อ การนำเข้าสู่บทเรียน โดยการวาดหรือ อุปกรณ์ได้เหมาะสมกับสถานการณ์ การมีความแม่นยำในเนื้อหาทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้องใช้ปฏิภาณไหวพริบในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในชั้นเรียนสอนแทรกจริยธรรมเพื่อการอบรมควบคู่ไปกับการเรียนการสอนการใช้ภาษาชัดเจน ไม่วกวน การนำสื่อการเรียน การสอนมาใช้ประกอบการสอน มีความประสานสัมพันธ์กับเนื้อหาบทเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนข้ออื่นๆ อยู่ในระดับมาก

๓. ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน

ครู มีความความคิดเห็นต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๘$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครู มีความความคิดเห็นต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน ในข้อมีการประเมินผลก่อนเรียน เพื่อทดสอบความรู้พื้นฐาน อยู่ในระดับมาก ส่วนข้ออื่นๆ อยู่ในระดับมากที่สุด

สำหรับนักเรียน มีความความคิดเห็นต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๕๘$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นักเรียนมีความความคิดเห็นต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ด้านการวัดผลและการประเมินผลการเรียน ในข้อข้อสอบเน้นความคิดความเข้าใจอย่างมีเหตุผลและการวัดและประเมินผลเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา อยู่ในระดับมาก ส่วนข้ออื่นๆ อยู่ในระดับมากที่สุด

๕.๑.๕ ข้อเสนอแนะของครู มีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ดังนี้

๑. ควรเพิ่มจำนวนครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาให้มากขึ้น เพื่อให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียน
๒. ควรมีรถรับส่งครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา เพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทาง
๓. ควรเพิ่มเวลาเรียนธรรมศึกษาให้มากกว่าเดิม
๔. ควรมีการประชุมร่วมกันระหว่างครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาและผู้บริหารของโรงเรียนเพื่อให้การเรียนธรรมศึกษาสอดคล้องและเหมาะสมกับหลักสูตร
๕. ควรจัดหาสื่อและวัสดุอุปกรณ์ให้สอดคล้องและครอบคลุมเนื้อหาวิชา
๖. ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาสื่อการสอนให้ทันสมัย และเพิ่มเทคนิคการสอนให้สอดคล้องกับวัยและความต้องการของเด็กนักเรียน
๗. ควรมีการทดสอบนักเรียนก่อนและหลังเรียนเพื่อประเมินพัฒนาการในการเรียนรู้ของนักเรียน

๕.๑.๖ นักเรียน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ดังนี้

๑. สื่อการสอนของครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษามีน้อย
๒. สื่อการสอนของครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษายังไม่ทันสมัยเท่าที่ควร ทำให้ไม่น่าสนใจเท่าที่ควร
๓. การจัดการเรียนธรรมศึกษาของโรงเรียนไม่เหมาะสมกับช่วงเวลา และเวลาในการสอนน้อยกว่าเวลาในช่วงปกติ เนื่องจากโรงเรียนยังไม่ให้ความสำคัญกับการเรียนธรรมศึกษา
๔. การเดินทางของครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาไม่สะดวกเนื่องจากโรงเรียนอยู่ห่างไกล
๕. จำนวนครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน ทำให้การสอนไม่ทั่วถึง
๖. ครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ไม่มีเวลามาสอนในช่วงเวลาที่กำหนด เนื่องจากติดกิจนิมนต์
๗. ครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษามีปัญหาในเรื่องการควบคุมดูแลเด็ก เพราะใจดีเกินไป

๕.๑.๗ ข้อเสนอแนะของนักเรียน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเสนอแนะที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ดังนี้

๑. ควรมีการนำสื่อที่ทันสมัยและน่าสนใจมาสอน เพื่อดึงดูดความสนใจของนักเรียนให้มากขึ้น
๒. ควรเพิ่มจำนวนครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาให้มากขึ้น เพื่อให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียน
๓. ควรเพิ่มเวลาเรียนธรรมศึกษาให้มากกว่าเดิม
๔. ควรมีการสนับสนุนการเดินทางของครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา
๕. ควรมีการเพิ่มค่าตอบแทนให้แก่ครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา
๖. ครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาควรเข้มงวดมากกว่านี้
๗. โรงเรียนควรสนับสนุนสื่อการสอนของครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูล การวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ทั้ง ๓ ด้าน คือ ๑) การเตรียมการสอน ๒) การดำเนินการสอน ๓) การวัดผลและประเมินผล มีประเด็นการอภิปรายดังนี้

๕.๒.๑ ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

จากการวิจัย พบว่า ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษามีความเต็มใจที่จะถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์และเรื่องราวในพระพุทธศาสนาที่ถูกต้องให้กับนักเรียนอย่างเต็มความสามารถและเต็มเวลา เพื่อให้นักเรียนสามารถเข้าใจหลักธรรมคำสอนและสามารถนำเอาหลักธรรมคำสอนต่างๆ ไปปรับใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวันได้ เมื่อท่านได้มีโอกาสเข้าไปสอนธรรมศึกษาให้แก่เด็กนักเรียนในโรงเรียน ท่านยังเป็นผู้มีส่วนช่วยในการส่งเสริมให้เกิดการจัดกิจกรรมทางศาสนาซึ่งจะทำให้เด็กนักเรียนได้มีโอกาสในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาแก่ชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ด้วย ซึ่งจะช่วยให้คนในชุมชนมีความรู้ในเรื่องพระพุทธศาสนาอีกทางหนึ่งด้วย ซึ่งเป็นไปตามที่

ชัยอนันต์ สมุทวณิช^๑ ผู้บังคับการวรวิหารวิทยาลัย ได้เคยเสนอว่า “การสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้ได้ผลต้องนำไปบูรณาการเข้ากับชีวิตจริง เพื่ออบรมคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็ก ๆ ไม่มุ่งสอนเฉพาะวิชาการแต่ควรสอนเรื่องคุณธรรมจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาโดยนิมิตพระมาสอนที่โรงเรียน เพื่อให้เป็นแบบอย่างทางธรรมศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชน ด้วยการสอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

๑) ด้านการเตรียมการสอน ผลการศึกษาพบว่า ครูมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อ และนักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาเป็นผู้ที่เฝ้ายามพร้อมไปด้วยความรู้ความสามารถในการเตรียมการสอนเป็นอย่างดี อันเนื่องมาจากพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษานั้นมีความกระตือรือร้นในการสอนเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ประกอบกับท่านได้เตรียมความพร้อมในการสอนก่อนล่วงหน้าและศึกษาหาความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับแบบเรียน ตำรา เอกสารและหลักธรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

๒) ด้านการดำเนินการสอน ผลการศึกษาพบว่า ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงว่าการสอนของท่านได้สอดแทรกเนื้อหาสาระเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา หลักธรรม และคำสอนต่าง ๆ ซึ่งบางเรื่องอาจเป็นเรื่องยากที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจได้ ฉะนั้นพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาจึงต้องเตรียมเนื้อหาและวิธีการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน ท่านจึงต้องมีเทคนิคและวิธีการสอนเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียนซึ่งก็สอดคล้องกับหลักคำสอน ซึ่งพระพุทธเจ้าตรัสว่า วิธีการสอนมีหลากหลายรูปแบบเพื่อให้เหมาะสมกับบุคคล ซึ่งวิธีที่พระองค์พบหรือใช้บ่อย^๒ คือ (๑) แบบสาธิตหรือสนทนา (๒) แบบบรรยาย (๓) แบบตอบปัญหา และ (๔) แบบวางกฎข้อบังคับ วิธีการสอนจึงเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในการสอนของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาที่ต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษจึงทำให้ครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาต้องเตรียมความพร้อมในด้านเนื้อหา อุปกรณ์ และเทคนิคต่าง ๆ ในการสอนเพื่อให้ผู้เรียนสนใจเรียนมากยิ่งขึ้น การนำเข้าสู่บทเรียนเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการสอน ครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาต้องใช้ถ้อยคำและท่วงทำนองที่น่าฟังและดึงดูดความสนใจของผู้เรียนตลอดจนความแม่นยำของเนื้อหาและภาษาที่ชัดเจนไม่กำกวมรวมทั้งสื่อที่ประกอบการสอนต้องมีความสัมพันธ์กับเนื้อหาที่เรียน มีการใช้เทคนิคในการตั้งคำถามเพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดและปฏิภาณไหวพริบในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นตลอดจนความพยายามที่จะสอดแทรกจริยธรรมเพื่อการอบรม

^๑พระมหาไชยา ชยสิทธิ (เสนแสนยา), “ศึกษาทัศนะคติและความคาดหวังของครูและนักเรียนที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาพระพุทธศาสนา), (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๖๘.

^๒พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธวิธีในการสอน**, (กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก, ๒๕๔๘), หน้า ๔๗ – ๕๑.

ควบคู่ไปในขณะที่มีการเรียน ซึ่งจะเสริมสร้างกำลังใจและความมั่นใจให้กับผู้เรียนอันจะส่งผลให้ผู้เรียนสามารถใช้หลักธรรมคำสอนไปแก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง

๓) ด้านการวัดผลและการประเมินผล ผลการศึกษาพบว่า ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงว่า การวัดและประเมินผลมีความหลากหลายเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ซึ่งจะเป็นสิ่งบ่งชี้ที่สำคัญว่าผู้เรียนสามารถนำสิ่งที่เรียนไปใช้แก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวันได้หรือไม่ การวัดความรู้ของผู้เรียนอาจทำได้โดยใช้แบบสอบถามก่อนการเรียน และหลังจากที่เรียนจบแล้วก็ได้ ซึ่งจะทำให้ครูพระภิกษุผู้สอน ธรรมศึกษาเห็นความแตกต่างของผู้เรียนว่าผู้เรียนมีความพัฒนาการหรือมีความเข้าใจในสิ่งที่เรียนเพิ่มขึ้นมากน้อยเพียงใด และมีจุดใดบ้างที่ผู้เรียนยังไม่เข้าใจหรือมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงซึ่งจะทำให้พระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาสามารถที่จะเข้าถึงผู้เรียนได้มากขึ้นและเข้าใจผู้เรียน ได้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งจะทำให้สัมพันธภาพระหว่างครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาได้มากขึ้นและเข้าใจผู้เรียนได้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งจะทำให้สัมพันธภาพระหว่างครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาและนักเรียนมีความใกล้ชิดกันมากขึ้นเกิดความไว้วางใจและเชื่อใจมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลดีต่อการโน้มน้าวจิตใจผู้เรียนให้ประพฤติปฏิบัติตามในแบบอย่างที่ดีต่อไป

๕.๒.๒ การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม

ครู และนักเรียนมีความคิดเห็นต่อบทบาทพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่า สถานภาพของครูและนักเรียน ไม่มีผลต่อการแสดงความคิดเห็น อาจเป็นเพราะครูได้สังเกตการสอนธรรมศึกษาของพระสงฆ์ โดยตลอด จึงมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกับ นักเรียน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การเตรียมการสอน ครูและนักเรียน มีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกัน อาจเป็นเพราะ ส่วนการดำเนินการสอนและการวัดผลและการประเมินผล ครูและนักเรียน มีความคิดเห็น แตกต่างกัน อาจเป็นเพราะเรื่องเหล่านี้เป็นสิ่งที่ครูทุกคนจะต้องปฏิบัติในฐานะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่นักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ **มัทนา เหลืองนาททองดี**^๓ ศึกษาเรื่อง “ความรู้ความเข้าใจในการบริหารองค์กรตามหลักธรรมาภิบาลของนักธุรกิจไทย” พบว่าผู้บริหารระดับสูงและผู้บริหารระดับกลางมีความคิดเห็นที่ดีต่อการนำหลักธรรมาภิบาล มาใช้ในการบริหารองค์กรมากกว่าผู้บริหารระดับล่าง เช่นเดียวกับผล

^๓มัทนา เหลืองนาททองดี, “ความรู้ความเข้าใจในการบริหารองค์กร ตามหลักธรรมาภิบาลของนักธุรกิจไทย”, เอกสารวิจัย, (หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาควิชาการรัฐร่วมเอกชน รุ่นที่ ๑๔, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๔๕), หน้า ๗๐.

การศึกษาของเกียรติศักดิ์ ศรีสมพงษ์^๕ ที่ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม” และพบว่าผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารแตกต่างกัน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม เพื่อให้เกื้อหนุนต่อการปฏิบัติงานของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียน ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป

๑) หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียน ควรมีหลักสูตรที่ชัดเจนและเหมาะสมกับยุคสมัย พร้อมทั้งการจัดอบรมให้แก่พระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ก่อนจะออกปฏิบัติงานในแต่ละปีการศึกษา เพื่อให้การปฏิบัติการสอนในโรงเรียนนั้นเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

๒) ให้การนิเทศติดตามประสานงาน และคอยช่วยเหลือสนับสนุนในการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนของแต่ละรูป โดยเฉพาะการจัดผู้ดูแลรับผิดชอบในแต่ละส่วนที่ใกล้ชิดมากที่สุด เพื่อให้พระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาสามารถปรึกษาหารือได้ ในเวลาที่มีปัญหาในการสอน

๓) หน่วยงานที่รับผิดชอบควรมีงบประมาณสนับสนุนการผลิตสื่อการเรียนการสอน มีการสนับสนุนให้พระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาผลิตสื่อการสอนขึ้นใช้เอง พร้อมทั้งจัดอบรมเกี่ยวกับการผลิตสื่อการสอนให้แก่พระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนเป็นประจำ

๔) ควรมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนและสถานศึกษาที่พระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาเข้าไปปฏิบัติงานในเรื่องของการวัดผลประเมินผล เพื่อให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) หลักสูตรการเรียนการสอน ควรมีการปรับให้มีความเหมาะสมทั้งทางด้านเนื้อหาและเวลา เพราะบางเนื้อหาเป็นเรื่องที่เข้าใจได้ยาก จำเป็นต้องใช้เวลาในการอธิบายหรือทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจ

^๕เกียรติศักดิ์ ศรีสมพงษ์, “การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม”, วิทยานิพนธ์การบริหารการศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี), ๒๕๔๘.

๒) บุคลากรภายในสถานศึกษา ผู้บริหาร ครู อาจารย์และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำเป็นต้องให้ความร่วมมือ ให้ความสำคัญต่อการเรียนการสอน เพราะไม่เช่นนั้นแล้ว ผู้เรียนและพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจะไม่ให้ความเอาใจใส่ ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา

๓) ค่าตอบแทนต่างๆ น้อยเกินไป ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย ควรให้เหมาะสม สอดคล้องตามความเป็นจริง

๔) สื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอ และขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ในการเรียนการสอน ควรมีการสนับสนุนงบประมาณด้านสื่อการเรียนการสอน และสถานศึกษาร่วมจัดหาสื่อให้เพียงพอและเหมาะสม

๕) การประสานงานระหว่างผู้บริหาร คณะครูอาจารย์ ควรมีการประชุมหรือแลกเปลี่ยนทัศนคติมุมมองต่างๆ เพื่อได้มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ทุกสัปดาห์หรือทุกเดือน

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาปัญหาการปฏิบัติงาน ด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผลของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนจังหวัดนครปฐม โดยการสังเกตการณ์ และสัมภาษณ์

๒) ควรศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนของจังหวัดอื่น เพื่อเปรียบเทียบผล

๓) ควรศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียน โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน

๔) ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ของครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนด้านคุณธรรมและจริยธรรม

๕) ควรศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความคิดเห็นบทบาทของครูพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในโรงเรียนต่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย. ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย, ๒๕๓๙

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย. พระปิฎกภาษาบาลี. ฉบับสยามรัฐฉบับปรับปรุง ๒๕๒๕./กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๖.

กรมวิชาการ. หลักสูตรมัธยมศึกษา ตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๓.

กรมการศาสนา. หลักและวิธีการจัดจริยศึกษา และหัวข้อจริยธรรม สำหรับใช้อบรมสั่งสอนนักเรียนนักศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๑.

กรมวิชาการ. คู่มือหลักสูตรพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๕.

กรมวิชาการ. แผนการสอนกลุ่มวิชาสังคมศึกษา วิชาพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ เล่มที่ ๑ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๙.

กรมวิชาการ. การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา : กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๕.

กิตติมา ปรีดีดิถ, การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น, กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๖.

กิตติพันธ์ รุจิกรกุล. ทฤษฎีผู้นำทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙.

งามพิศ สัตย์สงวน. หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยา, ๒๕๓๘.

จรรยา คุณมี, การสอนสังคมศึกษา. กทม. : โรงพิมพ์ประสานการพิมพ์, ๒๕๒๐.

จิตรจำนง สุภาพ. ทฤษฎีชีวิต, กรุงเทพมหานคร : ศูนย์การพิมพ์พลชัย, ๒๕๔๔.

จำลองเงินดี, เอกสารคำสอนวิชาจิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์, ๒๕๓๖.

จำเรียง ภาวิจิตร. สังคมวิทยา มานุษยวิทยาสำหรับครู. กรุงเทพมหานคร : สำนักวิชาการ
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, ๒๕๒๕.

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. แนวคิดเชิงพุทธเกี่ยวกับการพัฒนาประชากร : สังคมวิทยาตามแนว
พุทธศาสตร์ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๓๒.

ณรงค์ เส็งประชา. มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๐.

ทัศนีย์ ศุภเมธี. หลักสูตรและการจัดการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : วิทยาลัยครูธนบุรี, ๒๕๓๕.

บุญชม ศรีสะอาด. การพัฒนาการสอน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุวิทย์สาส์น, ๒๕๔๗.

บุญเรียง ขจรศิลป์. วิจัยการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : พิชญาพรินตัง, ๒๕๓๔.

อรุณ รักธรรม. พระสงฆ์กับการพัฒนาชนบทไทย. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖.

บุญเยี่ยม จิตรดอน และราตี ทองสวัสดิ์. การจัดการสภาพแวดล้อมเพื่อสร้างเสริม
ประสบการณ์ชีวิตกรุงเทพมหานคร : ยูไนเต็ดโปรดักชั่น, ๒๕๒๗.

ประสาร ทองภักดี. ศีลศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน
คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๔๒.

สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง. เรื่องสอบธรรมสนามหลวงแผนกธรรม พ.ศ. ๒๕๔๔
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๔.

พระราชวิสุทธิกวี (พิจิตร จิตวณฺโณ). การศึกษาของคณะสงฆ์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาล
ที่ ๕ ถึง รัชกาลที่ ๗. ใน ๑๐๐ ปีมหาวิทยาลัยมกุฏราชวิทยาลัย (๒๔๓๖ –
๒๕๓๖). (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖).

พระราชรัตนโมลี. ชีวิตลิขิตของกรรม. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๕.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมสังคมิวิทยาอังกฤษ – ไทย. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คพับ
ลิชั่น, ๒๕๔๖.

พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตฺโต. พุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

พุทธทาสภิกขุ. “ท่านพุทธทาสภิกขุกับการศึกษา”. วารสารครูศาสตร์. ปีที่ ๑๑ เล่มที่ ๔๒
เมษายน- มิถุนายน ๒๕๐๕.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). พุทธวิธีในการสอน. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๑.

พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). พุทธธรรม ฉบับขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร
: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๙).

พระพยอม กลฺยาณ, “การใช้สื่อการสอนจริยธรรมอย่างไรจึงจะดี” วารสารการศึกษานอก
โรงเรียน. เล่มที่ ๑๑๘ กุมภาพันธ์-มีนาคม ๒๕๒๗.

- พนัส หันนาคินทร์. การสร้างจริยธรรมให้แก่นักเรียน. กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ, ๒๕๒๖.
- พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ. ปยุตฺโต). พุทธวิธีในการสอน. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๔๘.
- เพราพรรณ โกมลมาลย์. “การสอนศาสนาและหลักธรรมในประถมศึกษา” สารพัฒนาหลักสูตร.
ปีที่ ๗ พฤษภาคม, ๒๕๓๐.
- ไพบุลย์ ช่างเรียน, สารานุกรมศัพท์สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : แพร่พิทยาการพิมพ์, ๒๕๑๖.
- ปิฎกธรร. หลักการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖.
- มันทนา วงศ์คำฟูเจริญ. การจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรนาฏศิลป์ชั้นกลาง, เชียงใหม่
: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๖.
- นพมาศ วีระเวทิน. จิตวิทยาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙.
- ยนต์ ชุ่มจิตม, ความเป็นครู. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๐.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร :
บริษัทนานมีบุ๊คพับลิชชั่น, ๒๕๔๖.
- ลือชา ธรรมวินัยสถิต. มนุษย์กับสังคม. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : สถาบันราชภัฏ
เพชรบุรี, ๒๕๓๙.
- วศิน อินทสระ. พุทธวิธีในการสอน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๒๔.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. กระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์สุวิริยาสานส์, ๒๕๓๗.
- สุพัตรา สุภาพ. สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๒๒. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๙.
- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม. (กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์อักษรพัฒนาพานิชย์, ๒๕๔๗).
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีสังคมวิทยา : เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น .
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.
- สุดา ภิมมย์แก้ว. มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์, ๒๕๔๑.
- สุนน อมรวิวัฒน์. การประยุกต์พุทธวิธีสอน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราช
วิทยาลัย, ๒๕๓๐.
- สุนน อมรวิวัฒน์. การสอนโดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ. กรุงเทพมหานคร : โรง
พิมพ์ธีรณสาร, ๒๕๒๘.
- สุนน อมรวิวัฒน์. สมบัติของการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
- สิริมงคลโลกิขุ (ทอง สิริมงคลโล). “หลักธรรมในพระพุทธศาสนาในหลักสูตร ม.ปลาย”
สารพัฒนาหลักสูตร, ปีที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๒๙.

สมทรง ปุญญฤทธิ์. **เทคนิคการสอนศีลธรรมในโรงเรียน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
 ประสารมิตร จำกัด, ๒๕๓๒.

สุนทร สุนันทชัย. **เทคนิคและวิธีการสอนสังคมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : สหบัณฑิตการ
 พิมพ์, ๒๕๑๔.

สำนักงานแม่กองธรรม. **เรื่องสอบธรรมสนามหลวงแผนกธรรม พ.ศ. ๒๕๕๑**,
 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๑.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. **คิดเป็นทำเป็นตามแนวพุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วน
 จำกัดอรุณการพิมพ์, พ.ศ. ๒๕๔๑

สุชีพ ปุญญานุภาพ. **คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มูลนิธิ
 มหามกุฏราชวิทยาลัย, พ.ศ. ๒๕๔๑

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. **พุทธวิธีการสอนจากพระไตรปิฎก**. กรุงเทพมหานคร : เพชรรุ่งการ
 พิมพ์ จำกัด , ๒๕๔๐

อุทัย หิรัญโต. **สารานุกรมศัพท์สังคมวิทยา-มานุษยวิทยา**. กรุงเทพมหานคร :
 สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖.

อุทัย หิรัญโต. **สังคมวิทยาประยุกต์**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๙.

(๒) วิทยานิพนธ์

กรรณิการ์ โอโมเณ. “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการ
 สหบาลข้าวหมู่บ้านทำสร้างอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์”. **วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร
 มหบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖.**

เกียรติศักดิ์ ศรีสมพงษ์. “การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาการบริหาร
 การศึกษามหบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, ๒๕๔๘.**

จุไรรัตน์ แสนใจรักษ์. “พัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย พ.ศ. ๒๔๘๙ – ๒๕๒๗.”

**วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. คณะศิลปศาสตรมหาวิทยาลัย
 ธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑.**

เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม. “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม” **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์
 ศาสตรมหาบัณฑิต. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
 ๒๕๑๙.**

- จรัส กาอินทร์. “ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น
อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต.**
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๐.
- ณทพงษ์ วีระรินทร์. “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานขององค์การบริหารส่วน
ตำบลหนองช้างคอก อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี”. **วิทยานิพนธ์รัฐ
ประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีปทุม, ๒๕๔๘.**
- บุญหนา จิมานังและคณะ, “การประเมินประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมใน
สถานศึกษา เขตการคณะสงฆ์ภาค ๙” **รายงานการวิจัย.** กรุงเทพมหานคร :
โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย,
๒๕๕๑.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. **จิตวิทยาสังคม.** กรุงเทพมหานคร : แพรวพิทยา อินเตอร์เนชั่นแนล,
๒๕๓๒.
- ประจวบ ประเสริฐสังข์. “ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของพระธรรมจาริก : ศึกษาเฉพาะกรณี
พระธรรมจาริกที่ปฏิบัติงานในจังหวัดเชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศา
สตร์มหาบัณฑิต. (คณะสังคมสงเคราะห์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๔๐.**
- ปรีชา กันธิยะ. “การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรม”.
วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. สาขาบริหารการศึกษา : มหาวิทยาลัยสยาม
, ๒๕๕๑.
- ปัญญา จอมนาสวน. “ความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้บริหาร ครู และนักเรียนเกี่ยวกับบทบาทที่เป็นจริง
และบทบาทที่คาดหวังของครูพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาจริยธรรมสำหรับ
นักเรียนโรงเรียนในโครงการจริยศึกษา ศูนย์เผยแผ่ธรรม จังหวัดเชียงใหม่”.
**วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาพุทธศาสตร์การพัฒนา. บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๙.**
- ภัทรพร สิริกาญจน. “หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติแนวคิดและบทบาทของพระคัมภีร์
เขียนสวณในการพัฒนาชุมชน”, **รายงานวิจัย, สถาบันไทยคดี มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, ๒๕๓๖.**
- ประกอบ มีโคตรทอง. “บทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับเยาวชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น”
วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑.
- พระครูปลัดทรงศักดิ์ กนฺตวิโร (บำรุงราษฎร์). **คิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัดปากน้ำ
ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชารัฐ
ประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย,**
๒๕๕๒.

- พระมหาไชย ชยสิทธิ (เสนแสนยา). “ศึกษาทัศนคติและความคาดหวังของครูและนักเรียนที่มีต่อพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต** (สาขาพระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.
- พระมหาอุทัย เหล่าเลิศ. “ผลของคุณภาพชีวิตการทำงานและแรงจูงใจสัมฤทธิ์ที่มีต่อการปฏิบัติงานของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดนครปฐม”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต** (สาขาพัฒนศึกษา), บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐.
- พระมหาจิตติภัทร อจลธมฺโม, “บทบาทของพระอานนท์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต**, สาขาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.
- มัทนา เหลืองนาททองดี ศึกษาเรื่อง “ความรู้ความเข้าใจในการบริหาร องค์การตามหลักบรรษัทภิบาลของนักธุรกิจไทย . เอกสารงานวิจัย. หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักรภาคีรัฐร่วมเอกชน รุ่นที่ ๑๔. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๔๕.
- เรืองเวทย์ แสงรัตนา. ความคิดเห็นและความสนใจของนักเรียนเตรียมทหารเกี่ยวกับอัตราเพิ่มประชากรของประเทศไทย. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาประชากรศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๒.
- วิเชียร เกตุสิงห์. **หลักการสร้างและวิเคราะห์เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย**, กรุงเทพมหานคร : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้น, ๒๕๒๔.
- สายนต์ นามเมือง. “บทบาทของพระสงฆ์ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร”. **ภาคินพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาพัฒนาสังคม : สถาบันกิตติพัฒนาบริหารศาสตร์, ๒๕๓๘.
- ศรีไพร ชื่นชม. “ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับรูปแบบภาวะผู้นำกับการใช้โรงเรียนเพื่อพัฒนาชุมชน กรณีศึกษาผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาสังคมสงเคราะห์ทางการศึกษา : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘.
- สมคิด เพ็งอุดม. การศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตามทัศนะของพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยระดับตำบลในจังหวัดนครปฐม. **ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๓๕
- สุดา ปานบ้านแพ้ว. ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่สำนักงานงบประมาณที่มีต่อหลักเกณฑ์การพิจารณา/ โครงการใหม่ปีงบประมาณ ๒๕๔๒ ของสำนักงานงบประมาณ. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโท**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒.

- สุชา และสุรางค์ จันท์เอม. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐.
- สุพร จุลทอง. “บทบาทในการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช” **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาเอกไทยคดีศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๐.
- สามารถ ไชยพันธุ์. “ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและความพร้อมในการจัดการศึกษาตามอรรถาัยของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในจังหวัดน่าน”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาบริหารการศึกษา : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์, ๒๕๔๕.
- สุภาวัฒน์ หนูพริก. “ทัศนะและความคาดหวังของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาจากการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนพระนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : ศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร” **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘.
- สายันต์ หวานคำ. “บทบาทของพระสงฆ์ในงานสวัสดิการสังคม : ศึกษาเฉพาะกรณีพระสงฆ์ที่ได้รับรางวัลดีเด่น”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, คณะศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๒.
- เหลือ เอกตะคุ. บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการโรงเรียนมัธยมศึกษาในทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๗.
- พระครูปลัดทรงศักดิ์ กนตวิโร (บำรุงราษฎร์). ความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนต่อการบริหารวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

๒. ภาษาอังกฤษ:

(I).Books

- Anonymous, **Merriam - Webster's Collegiate Dictionary**,1(Merriam-Webster incorporated : Massachusetts, 1996), pp. 12- 15.
- Best J.W. **Research In Education**. Englewood Cliffs,New Jersey : Prentice Hall Inc, 1997
- Berkowitz Leonard. **Social Psychology**. Illinois : Scott Foresma, 1972
- David. K. **Human Relation at Work**. (New York : McGraw-Hill Book Company, 1962

- Fied M.P. man. **Psychology in the Industrial Environment**. London : Butterworth and Co., Ltd., 1971
- Levinson. D.J. **Role Personality and Social Structure** New York : The Maemil. 1964
- Luthans Freeman. **Ogranization Behavioral**. Singapore : McGraw-Hill, 1995
- Kolesnik. W.L. **Education Psychology Industry**. Boston : Houghton Mifflin Company, 1970
- Hurlock E. **Adolescent Development**. New York : McGraw-Hill Book, 1995
- Isaak, A.C. **Scope and Methods of Political : An Introduction to the Methodology of Political Inquiry**. (Illinois : The Dorsey Press, 1981
- Sarbin. T.R. **“Role Theory” Handbook of Psychology**. New York : Addison Wesley Publishing Company, 1975
- Good. C.V. **Dictionary of Education**. New York : McGraw-Hill Book Company, 1973
- Mary L. Good. **Integrating the Individual and the Organization**. New York : wiley, 2006

ภาคผนวก ก.

รายนามผู้เชี่ยวชาญและหนังสือขอความอนุเคราะห์
ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ๕ ท่าน

รายนามผู้เชี่ยวชาญ ๕ ท่าน

- ๑) พระมหาสม กลฺยาโณ ,Ph.D. อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ๒) พระปลัดสามารถ ฐมมธโร อาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง)
- ๓) พระมหาโยตะ ปยุตโต อาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง)
- ๔) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประสิทธิ์ ทองอ่อน อาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง)
- ๕) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชชนันท์ อิศรเดช อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไร่ขิง

โทร., โทรสาร ๐๓๔-๓๒๖-๔๑๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๒๕

วันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชชนันท์ อิศรเดช

ด้วย พระครูโกศลธรรมรัตน์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๗๓๔๐๔๘๒๖ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ดร.รัชชนันท์ อิศรเดช

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไร่ขิง

โทร., โทรสาร ๐๓๔-๓๒๖-๙๑๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๒๕

วันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระมหาสม กลยาโณ Ph.D.

ด้วย พระครูโกศลธรรมรัตน์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๗๓๔๐๔๘๒๖ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๐๒๐๖/๐๒๕/๐๒๖

๓๐๓-๕๕

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไร่ขิง

โทร., โทรสาร ๐๓๔-๓๒๖-๙๑๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๒๕

วันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระปลัดสามารถ ธมฺมธำโร

ด้วย พระครูโกศลธรรมรัตน์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๗๓๔๐๔๘๒๖ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ได้ตรวจผ่านแล้ว

พระปลัดสามารถ ธมฺมธำโร

ทอ สิวทอม ๒๕๕๔

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไร่ขิง

โทร., โทรสาร ๐๓๔-๓๒๖-๔๑๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๒๕

วันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

นมัสการ พระมหาโยตะ ปยุตโต

ด้วย พระครูโกศลธรรมรัตน์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๗๓๔๐๔๘๒๖ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ดร.สุพล
๖/๘/๕๔

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ วัดไร่ขิง

โทร., โทรสาร ๐๓๔-๓๒๖-๙๑๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/ ๐๒๕

วันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผศ.ประสิทธิ์ ทองอุ่น

ด้วย พระครูโกศลธรรมรัตน์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๗๓๔๐๔๘๒๖ นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

๐๙๐๘ ๑๕๙๙ ๕๖๕๕
3๐ ส.ค. ๕๔.

ภาคผนวก ข. ค่าดัชนีความสอดคล้อง ค่า IOC

ผลการประเมินความสอดคล้องของ แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง : ศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียน ที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุ
ผู้สอนธรรมศึกษาในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
(สำหรับครู)

ข้อ ที่	ข้อความคำถาม	ผู้เชี่ยวชาญ					
		คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕	ผลรวม
๑	เตรียมการสอน						
	๑.๑ เตรียมความพร้อมล่วงหน้าเกี่ยวกับหนังสือแบบเรียน ตำรา เอกสาร ใบงาน	๑	๑	๑	๑	๑	๑
	๑.๒ เตรียมความพร้อมล่วงหน้าเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์การสอน	๑	๑	๑	๑	๑	๑
	๑.๓ ใส่ใจศึกษาหาความรู้ต่างๆ มาส่งเสริมในด้านเนื้อหาวิชา	๑	๑	๑	๑	๑	๑
๒	ดำเนินการสอน						
	๒.๑ นำเข้าสู่บทเรียน โดยการทวนซ้ำ หรืออุปกรณ์ได้เหมาะสมกับสถานการณ์	๑	๑	๑	๐	๑	๐.๘
	๒.๒ มีความแม่นยำในเนื้อหาทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้อง	๑	๑	๑	๑	๑	๑
	๒.๓ ใช้ภาษาชัดเจน ไม่วกวน	๑	๑	๑	๑	๑	๑
	๒.๔ เลือกใช้วิธีการสอนแบบต่างๆ ได้เหมาะสม	๑	๑	๑	๑	๑	๑
	๒.๕ นำสื่อการเรียนการสอนมาใช้ประกอบการสอน มีความประสานสัมพันธ์กับเนื้อหาบทเรียน	๑	๑	๐	๑	๑	๐.๘
	๒.๖ ใช้เทคนิคในการตั้งคำถามได้เหมาะสมกับสถานการณ์	๑	๑	๑	๑	๑	๑
	๒.๗ มีการเสริมกำลังใจให้นักเรียนเกิดกำลังใจเกิดความมั่นใจในการเรียนรู้	๑	๑	๑	๑	๑	๑
	๒.๘ ใช้ปฏิภาณไหวพริบในการแก้ไข	๑	๑	๑	๐	๑	๐.๘

ข้อ ที่	ข้อความถาม	ผู้เชี่ยวชาญ					
		คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕	ผลรวม
	ปัญหาเฉพาะหน้าในชั้นเรียน						
	๒.๙ สอนแทรกจริยธรรมเพื่อการอบรม ควบคู่ไปกับการเรียนการสอน	๑	๑	๑	๑	๑	๑
	๒.๑๐ สรุปบทเรียน กระตือรือร้นชัดเจน	๑	๑	๑	๑	๑	๑
๓	วัดและประเมินผลการเรียนการสอน						
	๓.๑ จัดทำแบบทดสอบ เพื่อเป็นการ ฝึกหัดและทบทวนบทเรียนให้เหมาะสม กับความสามารถและความสนใจของ นักเรียนเป็นระยะๆ	๐	๑	๑	๑	๑	๐.๘
	๓.๒ นำหลักเกณฑ์ในการสร้างข้อสอบ และวิเคราะห์ข้อสอบเพื่อใช้เป็นเครื่องมือ ในการวัดและประเมินผลการเรียนการ สอน	๑	๑	๑	๑	๑	๑
	๓.๓ นำผลการสอบที่ได้จากการวัด และ ประเมินผลใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง การเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น	๑	๑	๑	๑	๑	๑
	๓.๔ รูปแบบการประเมินความรู้ทางด้าน ทฤษฎีมีความเหมาะสม	๑	๑	๑	๐	๑	๐.๘
	๓.๕ รูปแบบการประเมินความรู้ทางด้าน ปฏิบัติมีความเหมาะสม	๑	๑	๑	๑	๑	๑
	๓.๖ วัดและประเมินผลเหมาะสมกับ เนื้อหาวิชา	๑	๑	๑	๑	๑	๑
	๓.๗ ข้อสอบเน้นความคิดความเข้าใจ อย่างมีเหตุผล	๑	๑	๑	๐	๑	๐.๘
	๓.๘ มีการประเมินผลก่อนเรียน เพื่อ ทดสอบความรู้พื้นฐาน	๑	๑	๑	๑	๑	๑

แบบประเมินความสอดคล้องของ แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง : ศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียน ที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรม
ศึกษาในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
(สำหรับนักเรียนธรรมศึกษา)

ข้อ ที่	ข้อคำถาม	ผู้เชี่ยวชาญ					
		คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕	ผลรวม
๑	เตรียมการสอน						
	๑.๑ เตรียมความพร้อมล่วงหน้าเกี่ยวกับหนังสือแบบเรียน ตำรา เอกสาร ใบงาน	๑	๑	๑	๑	๑	๑
	๑.๒ เตรียมความพร้อมล่วงหน้าเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์การสอน	๑	๑	๑	๐	๑	๐.๘
	๑.๓ ใส่ใจศึกษาหาความรู้ต่างๆ มาส่งเสริมในด้านเนื้อหาวิชา	๑	๑	๑	๑	๑	๑
๒	ดำเนินการสอน						
	๒.๑ นำเข้าสู่บทเรียน โดยการทวนซ้ำ หรืออุปกรณ์ได้เหมาะสมกับสถานการณ์	๑	๑	๑	๑	๑	๑
	๒.๒ มีความแม่นยำในเนื้อหาทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้อง	๑	๑	๑	๐	๑	๐.๘
	๒.๓ ใช้ภาษาชัดเจน ไม่วกวน	๑	๑	๑	๑	๑	๑
	๒.๔ เลือกใช้วิธีการสอนแบบต่างๆ ได้เหมาะสม	๐	๑	๑	๑	๑	๐.๘
	๒.๕ นำสื่อการเรียนการสอนมาใช้ประกอบการสอน มีความประสานสัมพันธ์กับเนื้อหาบทเรียน	๑	๑	๑	๑	๑	๑
	๒.๖ ใช้เทคนิคในการตั้งคำถามได้เหมาะสมกับสถานการณ์	๑	๑	๑	๑	๑	๑
	๒.๗ มีการเสริมกำลังใจให้นักเรียนเกิดกำลังใจเกิดความมั่นใจในการเรียนรู้	๑	๑	๑	๑	๑	๑
	๒.๘ ใช้ปฏิภาณไหวพริบในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ในชั้นเรียน	๑	๑	๑	๐	๑	๐.๘
	๒.๙ สอนแทรกจริยธรรมเพื่อการอบรมควบคู่ไปกับการเรียนการสอน	๑	๑	๑	๑	๑	๑
	๒.๑๐ สรุปบทเรียน กระชับรัดชัดเจน	๑	๑	๑	๑	๑	๑

ข้อ ที่	ข้อความถาม	ผู้เชี่ยวชาญ					
		คนที่ ๑	คนที่ ๒	คนที่ ๓	คนที่ ๔	คนที่ ๕	ผลรวม
๓	วัดและประเมินผลการเรียนการสอน						
	๓.๑ จัดทำแบบทดสอบ เพื่อเป็นการฝึกหัดและทบทวนบทเรียนให้เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของนักเรียนเป็นระยะๆ	๑	๑	๑	๑	๑	๑
	๓.๒ นำหลักเกณฑ์ในการสร้างข้อสอบและวิเคราะห์ข้อสอบเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน	๑	๑	๑	๑	๑	๑
	๓.๓ นำผลการสอบที่ได้จากการวัด และประเมินผลใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น	๑	๐	๑	๑	๑	๐.๘
	๓.๔ รูปแบบการประเมินความรู้ทางด้านทฤษฎีมีความเหมาะสม	๑	๑	๑	๑	๑	๑
	๓.๕ รูปแบบการประเมินความรู้ทางด้านปฏิบัติมีความเหมาะสม	๑	๑	๑	๑	๑	๑
	๓.๖ วัดและประเมินผลเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา	๑	๑	๑	๐	๑	๐.๘
	๓.๗ ข้อสอบเน้นความคิดความเข้าใจอย่างมีเหตุผล	๑	๑	๑	๑	๑	๑
	๓.๘ มีการประเมินผลก่อนเรียน เพื่อทดสอบความรู้พื้นฐาน	๑	๑	๑	๐	๑	๐.๘

ภาคผนวก ค.

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบ
ความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (Try out)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๑๓

หน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่ขิง
อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม

๓๐ สิงหาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม
เรียน นายสมศักดิ์ รอบคอบ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสระสี่มุม
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูโกศลธรรมรัตน์ ฉายา จิตตฺกโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๗๓๔๐๔๘๖๖
นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อ
บทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากครูและนักเรียนภายในโรงเรียน
ของท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวม
ข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการ
ต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ผู้ประสานงาน

นายอานนท์ นรมาตร์ โทร. ๐๘๔-๒๒๔-๔๑๔๔

ภาคผนวก ง.

ผลการหาความสอดคล้องของแบบสอบถาม

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
A1	117.6571	54.7613	.1937	.8410
A2	117.5429	54.9613	.1980	.8404
A3	117.6857	54.1630	.2925	.8377
A4	117.5143	54.3748	.2748	.8382
A5	117.6857	54.7513	.1756	.8421
A6	117.7429	53.1966	.3170	.8373
A7	117.6571	53.0555	.3880	.8347
B1	117.8857	52.6336	.4382	.8330
B2	117.8571	53.3613	.4304	.8338
B3	117.6571	53.7613	.2792	.8385
C1	117.8286	53.3227	.3439	.8362
C2	117.6000	55.3059	.1768	.8407
C3	117.7714	53.8874	.3368	.8364
C4	117.8000	55.5176	.1347	.8421
C5	117.9143	53.1983	.3478	.8360
C6	117.8857	51.6336	.5109	.8302
C7	117.6857	49.3983	.6662	.8233
C8	117.8000	50.5765	.6497	.8254
C9	117.7714	52.1815	.4249	.8333
C10	117.8286	53.9109	.3987	.8350
D1	117.9429	53.8202	.2878	.8381
D2	118.0000	53.4118	.3228	.8369
D3	117.8000	51.9882	.4500	.8323
D4	117.9429	51.5261	.6662	.8268
D5	118.0000	49.7647	.5665	.8271
D6	117.8286	53.0286	.3768	.8350
D7	117.8571	54.3613	.2337	.8398
D8	117.7143	54.0924	.2715	.8385

Reliability Coefficients

N of Cases = 35.0

N of Items = 28

Alpha = .8404

ภาคผนวก จ.

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๓๐

หน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่ขิง
อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม

๑๔ กันยายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายธนกร สิริอาภรณ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดวังน้ำเขียว
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูโกศลธรรมรัตน์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๗๓๔๐๔๘๒๖ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของ
พระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากครูและนักเรียนภายในโรงเรียน
ของท่าน จึงขออนุญาตจากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวม
ข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ประสานงาน

นายอานนท์ นรมาตร์ โทร. ๐๔-๙๒๒๔-๔๑๔๔

๖๐๔
๙ ๙ ๕๔
หน้า ๑๗๖ หน้า ๑๗๖ หน้า ๑๗๖
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่ขิง
อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางรุ่งอรุณ ทวีไพศาล ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคอนซาก
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากครูและนักเรียนภายในโรงเรียนของท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้ฉันสืบทอดดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

๒๕๖๖ ๒๐.๖๖ จิงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

၁။ အကျဉ်းချုပ်အားဖြင့် ၂၀၁၈ ခုနှစ်အတွက်
 ကမ္ဘာ့ကုမ္ပဏီများ၏ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်း အခြေခံအားဖြင့်
 ၁၀၀ နှစ်အတွက် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်း အခြေခံအားဖြင့်
 ၁၀၀ နှစ်အတွက် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်း အခြေခံအားဖြင့်
 ၁၀၀ နှစ်အတွက် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်း အခြေခံအားဖြင့်

ขอแสดงความนับถือ

 รศ.
ดร. (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม) ผอ.
ผู้อำนวยการหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

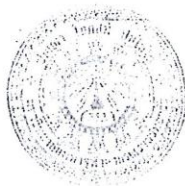
27
19/9/94

ประธานงาน
นายอานนท์ นรมาตร โทร. ๐๘-๙๒๒๔-๕๑๕๕

7512

๑. วัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน
 ๒. วัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน
 ๓. วัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน
 ๔. วัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน
 ๕. วัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน

19.08.54

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๓๐

หน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่ขิง
อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม

๑๔ กันยายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายศักดิ์ชัย บ่อคำ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคลองตัน
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูโกศลธรรมรัตน์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๗๓๔๐๔๘๒๖ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของ
พระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากครูและนักเรียนภายในโรงเรียน
ของท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวม
ข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

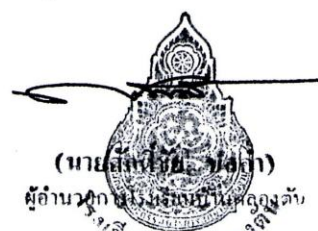
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ประสานงาน

นายอาณัติ นรมาตร์ โทร. ๐๘-๙๒๒๔-๔๑๔๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๕)/๐๓๐

หน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่ขิง
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๑๔ กันยายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายอารี สังคีตชัย ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดบ่อน้ำจืด
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูโกศลธรรมรัตน์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๗๓๔๐๔๘๒๖ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของ
พระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการ
ศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากครูและนักเรียนภายในโรงเรียน
ของท่าน จึงขออนุญาตจากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวม
ข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ประสานงาน

นายอานนท์ นรมาตร์ โทร. ๐๘-๔๒๒๔-๔๑๔๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒(๖)/๐๓๐

หน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ณ วัดไร่ขิง (พระอารามหลวง) ตำบลไร่
อำเภอสามปราชญ์ จังหวัดนครปฐม

๑๔ กันยายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขออนุญาตขอทราบข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายสุชน บุญชัย ผู้อำนวยการโรงเรียนกำแพงแสนวิทยา
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูโกศลธรรมรัตน์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๗๓๔๐๔๘๒๖ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทของ
พระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา ในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากครูและนักเรียนภายในโรงเรียน
ของท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บรวบรวม
ข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ประสานงาน

นายอานนท์ นรมาตร์ โทร. ๐๘-๙๒๒๔-๔๑๔๔

ภาคผนวก จ. แบบสอบถาม

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง : ศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียน ที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุ
ผู้สอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
(สำหรับครู)

ตอนที่ ๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในหน้าข้อความหรือเติมคำลงในช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริง
ของท่าน

๑. เพศ () ชาย () หญิง
๒. อายุ () น้อยกว่า ๓๐ ปี () ๓๐ – ๓๕ ปี
 () ๓๖ – ๔๐ ปี () ๔๑ – ๔๕ ปี () มากกว่า ๔๕ ปี
๓. สถานภาพ () โสด () สมรส
๔. ระดับการศึกษา
 () ต่ำกว่าปริญญาตรี
 () ปริญญาตรี
 () ปริญญาโท
 () ปริญญาเอก
 () อื่นๆ.....
๕. ประสบการณ์ในการทำงาน
 () ๑ - ๕ ปี () ๖ – ๑๕ ปี () ๑๖ – ๒๕ ปี () ๒๖ ปีขึ้นไป
๖. โรงเรียนที่ปฏิบัติงาน.....

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามความคิดเห็นของครูที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษา

คำชี้แจง : รายการแบบสอบถามนี้ แบ่งเป็น ๓ ด้าน คือ การเตรียมการสอน การดำเนินการสอนและการวัดและการประเมินผล

ขอให้ท่านอ่านข้อความแต่ละข้อในบทบาทแต่ละด้านเพื่อดูความสามารถของพระภิกษุผู้สอนธรรมศึกษาว่ามีความสามารถทำงานอยู่ในระดับใด

ข้อที่	รายการ	ระดับความเหมาะสม				
		มากที่สุด	ค่อนข้างมาก	ปานกลาง	ค่อนข้างน้อย	น้อยที่สุด
๑	การเตรียมการสอน					
	๑.๑ เตรียมความพร้อมล่วงหน้าเกี่ยวกับหนังสือแบบเรียน ตำรา เอกสาร ใบงาน					
	๑.๒ เตรียมความพร้อมล่วงหน้าเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์การสอน					
	๑.๓ ใส่ใจศึกษาหาความรู้ต่างๆ มาส่งเสริมในด้านเนื้อหาวิชา					
๒	การดำเนินการสอน					
	๒.๑ นำเข้าสู่บทเรียน ได้เหมาะสมกับสถานการณ์					
	๒.๒ ความแม่นยำในเนื้อหา					
	๒.๓ ใช้ภาษาชัดเจน ไม่วกวน					
	๒.๔ เลือกใช้วิธีการสอนแบบต่างๆ ได้เหมาะสม					
	๒.๕ นำสื่อการเรียนการสอนมาใช้ประกอบสัมพันธ์กับเนื้อหา					
	๒.๖ ใช้คำถามได้เหมาะสมกับสถานการณ์					
	๒.๗ มีการเสริมกำลังใจให้นักเรียนเกิดกำลังใจเกิดความมั่นใจในการเรียนรู้					
	๒.๘ ใช้ปฏิภาณไหวพริบในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า					

ข้อที่	รายการ	ระดับความเหมาะสม				
		มากที่สุด	ค่อนข้างมาก	ปานกลาง	ค่อนข้างน้อย	น้อยที่สุด
	๒.๙ สอนแทรกจริยธรรมควบคู่ไปกับการเรียนการสอน					
	๒.๑๐ สรุปบทเรียน กระตือรือร้นชัดเจน					
๓	การวัดและการประเมินผล					
	๓.๑ มีแบบทดสอบ และทบทวนบทเรียนเป็นระยะๆ					
	๓.๒ มีหลักเกณฑ์ในการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน					
	๓.๓ นำผลการสอบมาปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น					
	๓.๔ รูปแบบการประเมินความรู้ทางด้านทฤษฎีมีความเหมาะสม					
	๓.๕ รูปแบบการวัดและประเมินความรู้ทางด้านปฏิบัติมีความเหมาะสม					
	๓.๖ การวัดและประเมินผลเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา					
	๓.๗ ข้อสอบเน้นความคิดความเข้าใจอย่างมีเหตุผล					
	๓.๘ มีการประเมินผลก่อนเรียน เพื่อทดสอบความรู้พื้นฐาน					

ตอนที่ ๓ อุปสรรคและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง : ศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียน ที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุ
ผู้สอนธรรมศึกษา ในโรงเรียนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
(สำหรับนักเรียนธรรมศึกษา)

ตอนที่ ๑ ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในหน้าข้อความหรือเติมค่าลงในช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริง
ของท่าน

๑. ระดับชั้น () ธรรมศึกษาชั้นตรี
 () ธรรมศึกษาชั้นโท
 () ธรรมศึกษาชั้นเอก

๒. เพศ () ชาย () หญิง

๓. อายุ () ๕ - ๑๐ ปี () ๑๑ - ๑๕ ปี () ๑๖ - ๒๐ ปี

๔. โรงเรียนที่กำลังศึกษาอยู่

- () โรงเรียนวัดวังน้ำเขียว
() โรงเรียนบ้านคลองตัน
() โรงเรียนกำแพงแสนวิทยา
() โรงเรียนวัดบ่อน้ำจืด
() โรงเรียนกำแพงแสนวิทยา

**ตอนที่ ๒ แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อบทบาทของพระภิกษุผู้สอน
ธรรมศึกษา**

คำชี้แจง : รายการแบบสอบถามนี้ แบ่งเป็น ๓ ด้าน คือ การเตรียมการสอน การดำเนินการ
สอนและการวัดและการประเมินผล

ขอให้ท่านอ่านข้อความแต่ละข้อในบทบาทแต่ละด้านเพื่อดูความสามารถของ
พระภิกษุที่สอนธรรมศึกษาว่ามีความสามารถทำงานอยู่ในระดับใด

ข้อที่	ความสามารถด้านงานสอน	ระดับความเหมาะสม				
		มากที่สุด	ค่อนข้างมาก	ปานกลาง	ค่อนข้างน้อย	น้อยที่สุด
๑	การเตรียมการสอน					
	๑.๑ เตรียมความพร้อมล่วงหน้าเกี่ยวกับหนังสือแบบเรียน ตำรา เอกสาร ใบงาน					
	๑.๒ เตรียมความพร้อมล่วงหน้าเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์การสอน					
	๑.๓ ใส่ใจศึกษาหาความรู้ต่าง ๆ มาส่งเสริมในด้านเนื้อหาวิชา					
๒	การดำเนินการสอน					
	๒.๑ นำเข้าสู่บทเรียน ได้เหมาะสมกับสถานการณ์					
	๒.๒ ความแม่นยำในเนื้อหา					
	๒.๓ ใช้ภาษาชัดเจน ไม่กำกวม					
	๒.๔ เลือกใช้วิธีการสอนแบบต่าง ๆ ได้เหมาะสม					
	๒.๕ นำสื่อการเรียนการสอนมาใช้ประกอบสัมพันธ์กับเนื้อหา					
	๒.๖ ใช้คำถามได้เหมาะสมกับสถานการณ์					
	๒.๗ มีการเสริมกำลังใจให้นักเรียนเกิดกำลังใจเกิดความมั่นใจในการเรียนรู้					
	๒.๘ ใช้ปฏิภาณไหวพริบในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า					

ข้อที่	ความสามารถด้านงานสอน	ระดับความเหมาะสม				
		มากที่สุด	ค่อนข้างมาก	ปานกลาง	ค่อนข้างน้อย	น้อยที่สุด
	๒.๙ สอนแทรกจริยธรรมควบคู่ไปกับการเรียนการสอน					
	๒.๑๐ สรุบทบทเรียน กระตือรือร้นชัดเจน					
๓	การวัดและการประเมินผลการเรียนการสอน					
	๓.๑ มีแบบทดสอบ และทบทวนบทเรียนเป็นระยะๆ					
	๓.๒ มีหลักเกณฑ์ในการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน					
	๓.๓ นำผลการสอบมาปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น					
	๓.๔ รูปแบบการประเมินความรู้ทางด้านทฤษฎีมีความเหมาะสม					
	๓.๕ รูปแบบการวัดและประเมินความรู้ทางด้านปฏิบัติมีความเหมาะสม					
	๓.๖ การวัดและประเมินผลเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา					
	๓.๗ ข้อสอบเน้นความคิดความเข้าใจอย่างมีเหตุผล					
	๓.๘ มีการประเมินผลก่อนเรียน เพื่อทดสอบความรู้พื้นฐาน					

ตอนที่ ๓ อุปสรรคและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ** : พระครูโกศลธรรมรัตน์
- เกิด** : วันที่ ๒๗ เดือน เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๘
- สถานที่เกิด** : ตำบลวังน้ำเขียว อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
- การศึกษา** : พ.ศ. ๒๕๑๖ สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนวัดวังน้ำเขียว
อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
พ.ศ. ๒๕๓๔ สอบได้ธรรมชั้นเอก สังกัดสำนักงานศาสนาศึกษาวัดวังน้ำเขียว
อำเภอกำแพงแสน สำนักเรียนคณะจังหวัด จังหวัดนครปฐม
พ.ศ. ๒๕๔๙ สำเร็จหลักสูตรประกาศนียบัตรบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ปป.ส)
จากมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส
นครปฐม
พ.ศ. ๒๕๕๒ สำเร็จหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ) สาขาวิชา
พระพุทธศาสนนามหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษา
พุทธโฆส นครปฐม
- อุปสมบท** : วันที่ ๑๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๑
- หน้าที่** : พ.ศ. ๒๕๔๙ เจ้าอาวาสวัดวังน้ำเขียว ตำบลวังน้ำเขียว อำเภอกำแพงแสน
จังหวัดนครปฐม
พ.ศ. ๒๕๕๒ เลขารองเจ้าคณะจังหวัดนครปฐม
พ.ศ. ๒๕๕๓ เจ้าคณะตำบลกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
- ที่อยู่ปัจจุบัน** : เจ้าอาวาสวัดวังน้ำเขียว วัดวังน้ำเขียว ตำบลวังน้ำเขียว อำเภอกำแพงแสน
จังหวัดนครปฐม